

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2017

Maria Suoranta

TAIDENEUVOLATOIMINNAN KEHITTÄMINEN PERHEKESKUS SATELLIITISSA

Maria Suoranta

TAIDENEUVOLATOIMINNAN KEHITTÄMINEN PERHEKESKUS SATELLIITISSA

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää taideneuvolatoimintaa toimeksiantajalleni Raision perhepalveluille perhekeskus Satelliitissa. Taideneuvola on pienryhmätoimintaa, jossa vanhempi ja lapsi tekevät ja kokevat taidetta yhdessä. Kehittämisen tavoitteiksi asetettiin lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen, uusien taide-elämysten tarjoaminen ja taideinnostuksen herättäminen sekä uusien asiakasryhmien ja erityisesti maahanmuuttajien tavoittaminen.

Tietoperustan osalta tutustuin avoimeen varhaiskasvatukseen ja taidekasvatukseen alle kolmivuotiaille. Taidekasvatuksessa taiteesta puhutaan, tässä tapauksessa vanhemman ja lapsen, jaetun mielenkiinnon kohteena. Näin tässä linkin jaetun tarkkaavaisuuden käsitteeseen ja mentalisaatioteoriaan.

Tärkein kehittämismenetelmä oli taideneuvolan pilotointi. Suunnittelin, toteutin ja ohjasin yhdessä vierailevien ohjaajien kanssa kuuden taideneuvolan kokonaisuuden syksyllä 2015, ja keväällä 2016 toteutimme osallistujilta ja ohjaajilta keräämäni palautteen pohjalta hienosäädetyin seitsemän taideneuvolan kokonaisuuden. Tutustuimme kuva- ja sanataiteisiin ja musiikkiin. Osallistujat olivat pääasiassa vanhempainvapaalla olevia äitejä ja alle kolmivuotiaita lapsia.

Opinnäytetyöni tuotoksena on työkirja tuleville taideneuvolan ohjaajille. Pyrin siihen, että työkirja välittäisi taideneuvolan tavoitteet seuraaville ohjaajille ja auttaisi säilyttämään toiminnan eheänä kokonaisuutena myös jatkossa. Yksittäisten tuokioiden ohjeita voi käyttää myös muuhun perhepalveluiden toimintaan.

Osallistujat olivat tyytyväisiä taideneuvolaan. Palautteen ja omien havaintojeni pohjalta taideneuvolatoiminta vaikuttaisi sisältävän elementtejä, jotka tukevat lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Taiteeseen tutustuttiin monipuolisesti ja taideinnostusta heräsi. Uusia asiakasryhmiä tai maahanmuuttajataustaisia ei juuri tavoitettu, uusia asiakkaita kylläkin. Jatkossa taideneuvola voisi kokeilla perheiden kanssa, joilla on varhaisen vuorovaikutuksen haasteita.

ASIASANAT:

Taideneuvola, avoin varhaiskasvatus, taidekasvatus, perhekeskus, mentalisaatio, varhainen vuorovaikutus

Maria Suoranta

DEVELOPING TAIDENEUVOLA ART ACTIVITY IN SATELLIITTI FAMILY CENTER

The objective of this practice-based thesis was to develop Taideneuvola art activity in Satelliitti family center for Raisio family services. Taideneuvola is a guided group activity where parents and children make and experience art together. The aims of the development project were to support parent-child interaction, to provide new art experiences and to ignite enthusiasm for art, and to attract new client groups, especially immigrants, to Satelliitti.

In this thesis I have taken a look at open early education and arts education for children under three years. In arts education, art is described as an object of shared interest, in this case of the parent and the child. I noticed here a link to the concept of shared attention and to the mentalisation theory.

The most important development method was piloting Taideneuvola. Together with visiting art instructors, I planned, implemented and instructed an entity of six Taideneuvola art sessions in autumn 2015. In spring 2016 I organised seven slightly modified sessions, based on the feedback I collected from the participants and the instructors. We studied visual arts, poetry and music. The participants were mostly mothers on parental leave with children under three years.

The outcome of the development work is a handbook for future Taideneuvola instructors. The handbook should pass on the aims of Taideneuvola activity, and help to ensure continuity. The instructions for single sessions can also be used elsewhere in the family services.

The participants were content with Taideneuvola. Based on feedback and my own observations, it seems that Taideneuvola might include elements that support early interaction between a parent and a child. The participants discovered new art techniques and found enthusiasm for art. Although Taideneuvola didn't reach new client groups or immigrants, we did reach new clients. In future, Taideneuvola could be tested with families with challenges in early interaction.

KEYWORDS:

Taideneuvola, open early education, arts education, family center, mentalisation, early interaction

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 PERHEKESKUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	8
2.1 Perhekeskus vanhemmuuden tukena	8
2.2 Perheryhmät osana avointa varhaiskasvatusta	9
2.3 Perhekeskus Satelliitti	10
3 TAIDEKASVATUS AVOIMESSA VARHAISKASVATUKSESSA	13
3.1 Avoin varhaiskasvatus	13
3.2 Taidekasvatus osana varhaiskasvatusta	14
3.3 1-3-vuotiaat kuvallisen, sanallisen, musiikillisen ja kehollisen ilmaisun parissa	16
3.4 Vanhemmat taidekasvattajina	17
3.5 Taidekasvatus ja mentalisaatio	18
4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ	20
4.1 Taideneuvola kulttuuri- ja sosiaalialan leikkauspinnassa	20
4.2 Kehittämistehtävän tavoitteet	21
4.3 Kehittämistyön prosessi	22
4.4 Kehittämistyön menetelmät	27
5 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	30
5.1 Tavoitteena varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen	30
5.2 Taideneuvolan toimintaidea	31
5.3 Syksy 2015 Satelliitin taideneuvolassa	33
5.4 Kevät 2016 Satelliitin taideneuvolassa	40
5.5 Työkirja	43
6 POHDINTA	46
6.1 Vanhempien palaute	46
6.2 Vieraillevien ohjaajien ja Satelliitin työntekijän palaute	48
6.3 Kehitystehtävän tavoitteiden toteutuminen	52
LÄHTEET	55

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake vieraileville ohjaajille
Liite 2. Työkirja.

TAULUKOT

Taulukko 1. Prosessikaavio.

26

1 JOHDANTO

Toiminnallisen opinnäytetyöni toimeksiantaja on Raision kaupungin perhepalvelut. Toimeksiannoksi sain taideneuvolatoiminnan kehittämisen perhekeskus Satelliitissa, joka on osa Raision kaupungin avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Taideneuvola on kehitteillä oleva työmuoto, ohjattua taidetoimintaa avoimessa pien-ryhmässä, jossa lapsi ja vanhempi kokevat ja tekevät taidetta yhdessä. Taideneuvoloita voidaan järjestää eri teemojen pohjalta kaikenikäisille lapsille. Usein taideneuvolassa yhdistetään eri taidemuotoja.

Raision perhepalvelut järjesti kevään 2015 aikana ensimmäisen taideneuvolan Kirkkotien perhepuolella. Syksyllä 2015 otin yhteyttä perhepalveluihin ja tiedustelin, voisinko tehdä vapaaehtoistyötä taideneuvolassa. Selvisi, että taideneuvolatoiminta on pysähdyksissä, sillä ohjaajaa ei ole. Minun tehtäväkseni tuli taideneuvolatoiminnan järjestäminen ja kehittäminen. Samalla päätin tehdä aiheesta opinnäytetyöni. Kehitin taideneuvolalle oman rungon teoretiedon ja järjestämistäni taideneuvoloista saadun kokemuksen ja palautteen pohjalta. Suunnittelin, organisoin ja ohjasin kuusi taideneuvolaa syksyllä 2015, keräsin palautetta ja ohjasin keväällä 2016 palautteen pohjalta muokatun seitsemän kerran taideneuvolakokonaisuuden. Lisäksi laadin työkirjan tuleville taideneuvolan ohjaajille.

Raision taideneuvoloissa tutustutaan erityisesti kuvataiteeseen, musiikkiin ja sanataiteeseen. Toiminta on suunnattu raisiolaisille 0-5-vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Käytännössä taideneuvolan osanottajista suuri osa on perhekeskus Satelliitin asiakaskuntaa, eli lähinnä perhevapaalla olevia äitejä ja heidän 0,5-2-vuotiaita lapsiaan. Tästä syystä suunnittelin taideneuvolatoiminnan ennen kaikkea pikkulasten tarpeista käsin.

Alun perin taideneuvola luotiin Helsingin kaupungin taidekeskus Annantalossa taidekasvatuksen toimintamuodoksi, jolla tahdottiin houkutella perheitä yhteisiin taide-elämyksiin. Syntytaustansa takia taideneuvola ei ole sosiaalialan menetelmä, eikä se perustu mihinkään taustateoriaan. Sitten taideneuvoloita on alettu järjestämään myös Oulun ja Raision kunnissa, ja Raisiossa taideneuvolaa järjestetään perhepalveluissa. Nyt, kun taideneuvola on adoptoitu kulttuurialalta sosiaalipalveluihin, on tullut ajankohtaiseksi miettiä, miten toiminta tukisi parhaiten perheiden hyvinvointia. Taideneuvolatoiminnan tärkein tavoite Raision perhepalveluissa on vanhemman ja pienen lapsen vuorovaikutuksen tukeminen. Toiminta olisi myös hyvä saada vakiintumaan.

Mielestäni taideneuvola on ajankohtainen ja kehittämisen arvoinen työkalu. Lasten ja vanhempien hyvä vuorovaikutus on tutkitusti tärkeää perheiden ja lasten hyvinvoinnille. Osallistujilta kerätty palaute, teoretieto ja käytännönläheinen ohje taideneuvolan järjestäjille voivat auttaa niin toimeksiantajaa kuin muitakin lasten hyvinvointia tukevia toimijoita kehittämään ja vakiinnuttamaan taideneuvolatoimintaa.

Opinnäytetyöni on kehittämisprojekti, joka sijoittuu taidekasvatuksen, avoimen varhaiskasvatuksen ja sosiaalipalveluiden risteyskohtaan. Raportin toisessa kappaleessa kuvaan opinnäytetyön toimintaympäristön. Sekä taideneuvola toimintamuotona että perhekeskus Satelliitti ovat avointa varhaiskasvatusta ja sosiaalipalveluja. Esittelen perhekeskus Satelliitin osana Raision kaupungin perhepalveluja ja avointa varhaiskasvatusta. Kolmas kappale käsittelee kehittämisprojektin teoriaperustaa. Lähestyn aihetta taidekasvatuksen ja avoimen varhaiskasvatuksen näkökulmista ja pyrin yhdistämään niitä. Olen etsinyt tietoa erityisesti kuvataiteen, musiikin ja sanataiteen ohjaamisesta alle kolmevuotiaille lapsille. Esimerkiksi koulutuksessani on käsitelty taidekasvatuksen ohjaamista 3-5-vuotiaille lapsille, ja samoin suuri osa taidekasvatukseen liittyvästä materiaalista koskee näitä ”isompia” lapsia tai kouluikäisiä, joten aiheeseen perehtyminen laajentaa mukavasti ammattitaitoani lastentarhanopettajana.

Taideneuvola toimintamenetelmänä on lainattu kulttuurialalta sosiaalialalle ja varhaiskasvatukseen. Kaikilla näillä aloilla on omat kulttuurinsa ja menetelmänsä. Raportissani pyrin löytämään linkin eri alojen välille. Taidekasvatuksessa puhutaan taiteesta jaetun mielenkiinnon kohteena, ja löysin siitä yhtymäkohdan jaetun tarkkaavaisuuden käsitteeseen. Kappaleessa viisi kirjoitan ensin tästä aiheesta, ja esittelen sitten kehittämistyöni tavoitteet, menetelmät ja prosessin. Kuudennessa kappaleessa esittelen kehittämistyön toteutuksen eli ohjaamani taideneuvolat ja tuotoksen, eli työkirjan taideneuvolan tuleville ohjaajille. Kuvaan myös syksyn 2015 jälkeen keräämäni palautteen ja sen jälkeen tekemäni muutokset taideneuvolaan. En käsittele kovinkaan seikkaperäisesti yksittäisissä taideneuvolatoteutuksissa käytettyjä taidemenetelmiä. Ne kuvataan liitteenä olevassa työkirjassa. Lopuksi arvioin kehittämisprojektin onnistumista erityisesti siitä näkökulmasta, että tukeeko kehittämäni taideneuvolarunko entistä paremmin lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Toki on myös tärkeää, että taideneuvolarunko on toimiva ja helppokäyttöinen. Pohdin myös, miten taideneuvola voisi hyödyntää muussa varhaiskasvatuksessa.

2 PERHEKESKUS TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

2.1 Perhekeskus vanhemmuuden tukena

Perhekeskuksissa tarjotaan perheille kohtaamispaikka ja erilaisten perhepalveluiden verkosto. Perhekeskukset kuuluvat kunnallisiin lapsi- ja perhepalveluihin, ja ne painottavat ennaltaehkäisevää työtä. Tämän pohjoismaisen palveluinnovaation tavoitteena on muun muassa uudistaa palvelurakenteita kokoamalla osaamista ja voimavaroja ja luomalla uusia toimintakäytäntöjä. Ensimmäiset perhekeskukset perustettiin Ruotsissa 1970-luvulla, ja niiden toiminta lähti kunnolla kasvuun 1990-luvulla. Suomessa perhekeskustoimintaa on kehitetty 2000-luvun alusta lähtien. (Halme ym. 2012, 3, 15.)

Suomen perhekeskustoiminta aloitettiin vuosina 2005 - 2007 osana Perhe-hanketta. Tällöin perustettiin suurin osa Suomen perhekeskuksista ja luotiin perhekeskusten toimintakonsepti. Tavoitteena oli ehkäistä perheiden ongelmien syntymistä ja tukea lasten hyvinvointia muuttamalla peruspalveluiden toimintakulttuuria. Paikallisten toimijoiden kumppanuus, perheiden osallisuus ja vanhemmuuden ja parisuhteiden vahvistaminen ovat keskeisiä perhekeskuskonsepteissa. (Viitala ym. 2008, 3; 43.)

Perhekeskus on paikallisista tarpeista käsin kehittyvä toimintamalli. Perhekeskus voi tarjota äitiys- ja lastenneuvolan, koulutoimen sekä varhaisen perhetyön ja tuen palveluita. Perhekeskusten työkäytännöt ovat perhelähtöisiä, ja toiminnan tavoitteena on antaa tukea parisuhteeseen ja vanhemmuuteen, edistää lasten hyvinvointia sekä ehkäistä perheiden ja lasten ongelmia. Perhekeskus toimii myös asuinalueen perheiden kohtaamispaikkana. (Viitala 2008, 4.)

Eri maiden perhekeskusten yleisiä piirteitä on, että niissä tuetaan vanhemmuutta, vahvistetaan vanhempia heidän hoito- ja kasvatustehtävässään ja tuetaan lasten ja vanhempien sosiaalisia verkostoja. Asuinalueen perheet voivat kohdata samassa elämäntilanteessa olevia perheitä. Perhekeskuksissa kehitetään lapsia ja vanhempia osallistavia työmuotoja. Työntekijöiden pitää osata tunnistaa asiakkaiden hyvinvointiin vaikuttavia riskitekijöitä, ja perhekeskuksen tulee olla matalan kynnyksen paikka palveluiden ja tuen hakemiseen. Perhekeskuksissa on pyrkimyksenä luoda moniammatillista työtä yli sektorirajojen sekä yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa. (Kekkonen ym. 2012, 10.)

Perhekeskusten kehittäminen oli yksi Kaste-hankkeen tavoitteista, ja perhekeskuksia kehitettiin vuosina 2012 - 2015 osana lasten, nuorten ja perheiden palveluja. Kehittä-

mistavoitteita olivat toiminnan painottuminen alle kouluikäisiin ja heidän vanhempiinsa, monialaisten palveluiden lisääminen, työntekijöiden osaamisen vahvistaminen, toimivien menetelmien ja käytäntöjen sisällyttäminen toimintaan, perhekeskeisen työtteen sekä eri toimijoiden yhteistyön edellyttäminen ja perhekeskusten toimiminen perheiden kohtaamispaikkana. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017a.)

Perhekeskusten tavoitteena on vahvistaa perheiden ja lasten osallisuutta, ja sitä kautta perheiden voimavaroja. Samalla luodaan lapsen kasvua tukevia yhteisöjä, ja integroidaan perheitä osaksi yhteiskuntaa. Perhekeskusten pitää vastata lapsiperheiden muuttuviin tarpeisiin keskellä perheiden arkea ja tasoittaa lasten hyvinvointieroja. Oleellista tavoitteiden saavuttamisessa on se, tulevatko perheet kohdatuiksi, saavatko vanhemmat äänensä kuuluville ja kokevatko he, että he voivat kertoa avuntarpeestaan niin, että he ottavat perheneuvolassa puheeksi huoliaan. Vanhempien pitäisi myös voida vaikuttaa palveluiden sisältöön. (Halme ym. 2012, 17.)

Olisi hyvä, jos perhekeskuksen ja perheen yhteistyö alkaisi jo neuvolassa, ja myöhemmin yhteistyötä jatkettaisiin muissa peruspalveluissa. Tällöin palvelut antavat varhaista tukea ja toimivat perhelähtöisesti ja ennaltaehkäisevästi. Jos perhekeskuksessa on samoissa tiloissa eritasoisia palveluja, se laskee kynnystä hakea apua ja vähentää leimaantumista. Vertais- ja vanhempainryhmät tukevat omassa vanhemmuudessa kasvamista ja yhteisöllisyyden kehittymistä. Perheille on tärkeää, että asuinalueella on heille kohtaamispaikkoja. Perhekeskuksissa kannattaa kokeilla erilaisia vaihtoehtoisia työmenetelmiä ja kokeilevia työmuotoja, ja tuottaa perheiden tarpeista kuvauksia avuksi palveluiden kehittämiseen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 301.)

2.2 Perheryhmät osana avointa varhaiskasvatusta

Yksi perhekeskusten työmuoto ovat perheryhmät. Perheryhmät ovat vertaistoimintaa pienten lasten perheille. Vertaistoiminta on samassa elämäntilanteessa olevien, tai samanlaisia vaiheita kokeneiden ihmisten keskinäistä apua ja tukea. Vertaistoiminta voi olla organisoitua tai vapaamuotoista, ja sen osallistujat etsivät yhdessä tukea, ja pohtivat elämäntilannettaan. Vertaisryhmiä kutsutaan myös oma-apu- ja tukiryhmiksi. Vertaisryhmä voi olla myös yhdessäolo- ja aktiviteettiryhmä, jonka keskeisenä hyötynä osallistujille on yhdessäolo ja yksinäisyyden väheneminen. (Versova-hanke 2017.)

Perhekerhot, avoimet päiväkodit ja vanhempainryhmätoiminta ovat eräitä avoimen varhaiskasvatuksen toimintoja. Vertaisryhmässä toimiminen on osallistujille vastavuoroista tukemista, ja tuo tunteen siitä, ettei ole yksin haasteineen. Osallistujat voivat käsitellä ajatuksiaan ja ongelmiaan samassa elämäntilanteessa olevien kanssa ja saada uutta näkökulmaa arkeensa. Avoimet vertaisryhmät voivat olla niin lastensuojelun ehkäisevää työtä kuin lastensuojelun avohuollon tukitoimenpidekin. Vertaisryhmätoiminnalla pystytään auttamaan tehokkaasti perheiden erilaisissa kuormittavissa tilanteissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b.)

Perheiden sosiaaliset verkostot ovat usein heikommat kuin aiemmilla sukupolvilla, ja monissa perheissä on vain yksi vanhempi. Sosiaalinen tuki on siksi tärkeää vanhemmuuden tukemisessa. Perheryhmät tarjoavat perheille vertaistukea ja vahvistavat vanhempien voimavaroja. Perheryhmiä on järjestetty ainakin 1990-luvulta alkaen, ja järjestäjinä toimivat yleensä kaupunkien ja kuntien sosiaalityö ja varhaiskasvatuspalvelut sekä järjestöt. (Itse muistan olleeni mukana seurakunnan perheryhmässä 1980-luvun lopulla.) Perheryhmien sisältö vaihtelee paljon ja on joskus kevyenoloista, mutta ne ovat tehokas lastensuojelullinen interventio. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b.)

2.3 Perhekeskus Satelliitti

Perhekeskus Satelliitti on osa Raision kaupungin perhepalvelujen ja sivistyskeskuksen toimintaa, ja sen vakituista toimintaa järjestää Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piiri (Raision kaupunki 2017a). Varhaiskasvatus kuuluu Raision kaupungissa sivistystoimilautakunnan toimialaan (Raision kaupunki 2017b). Kehittämistehtävän toimintaympäristönä on siis sekä perhe- ja sosiaalipalvelut että avoin varhaiskasvatus.

Kaikki Raision kaupungin perhetyö sijaitsi alun perin Kirkkotien perheneuvolassa, missä myös ensimmäinen taideneuvola vuonna 2015 järjestettiin. Tässä taideneuvolassa en siis ollut vielä itse mukana. Kirkkotien perheneuvola on kuitenkin perhekeskuksen asiakaskunnan kannalta syrjässä, vaikeasti löydettävissä, epäkodikas ja sijaitsee keskellä virastotaloja. Se, että toiminta tapahtui perheneuvolan tiloissa, saattoi aiheuttaa sitä, että sen miellettiin liittyvän lastensuojeluun. Niinpä vuoden 2015 syksyllä avattiin uusi perhekeskus Satelliitti. Satelliittiin muutti siihenastista toimintaa Kirkkotieltä, ja aloitettiin uutta toimintaa. (Maine 11.9.2015.)

Satelliitti sijaitsee Varppeenseudun kaupunginosassa lähellä Raision keskustaa, hyvien kulkuyhteyksien varrella. Perhekeskus toimii entisen kaupungin päiväkodin tiloissa, joten paikka on monille lähiseudun lapsiperheille tuttu. Lähellä on Varppeen päiväkoti ja alakoulu, ja puisto, jossa järjestetään kaupungin puistotoimintaa. Perhekeskuksen sijainti päiväkodin ja koulun lähellä ja tilojen historia päiväkotina liittävät Satelliittia asiakkaiden mielissä tähän viitekehykseen. Vaikka Satelliitti kuuluu sosiaalipalveluihin ja perhetyön osana on ennaltaehkäisevää lastensuojelua, niin ympäristön luoma mielikuva toivottavasti madaltaa kynnystä osallistua Satelliitin toimintaan.

Varpeen asuinalueella, ja Satelliittia ympäröivissä kerrostaloissa, asuu paljon maahanmuuttajataustaisia perheitä. Satelliitti onkin kulttuurisensitiivinen perhekeskus ja sen kaiken toiminnan yhtenä tärkeänä tavoitteena on asuinalueen maahanmuuttajien tavoittaminen (Maine 11.9.2015). Kulttuurisensitiivisyys on halua, kykyä ja herkkyyttä ymmärtää erilaisista kulttuuriympäristöistä tulevia ihmisiä. Maahanmuuttajat saattavat tarvita sosiaali- ja terveyspalveluiden asiakkaina tavanomaista kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa, suunnitelmallista ja pitkäaikaista tukea ja enemmän ohjausta, kuin on totuttu. Kulttuurisensitiivisyyden lähtökohtia ovat erilaisuuden kunnioittaminen, avoimuus, kärsivällisyys, kiinnostus ja tiedon etsiminen eri kulttuureista, asiakkaalta itseltään kysyminen sekä se, että työntekijä tuntee oman kulttuuritaustansa ja sen vaikutuksen arvoihinsa ja asenteisiinsa. Kulttuurisensitiivisissä palveluissa on huomioitava tulkin tarve. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Perhekeskus Satelliitti on auki maanantaista perjantaihin kello yhdeksästä kahteentoista. Tänä aikana talossa on avoimet ovet, työntekijä käytettävissä ja kahvitarjoilu. Eri viikonpäivinä on vakiintunutta toimintaa. Toisinaan myös iltaisin järjestetään toimintaa erityisesti työssäkäyviä vanhempia ajatellen. Iltapäivisin tilat on varattu koululaisten iltapäiväkerholle. Satelliitti tiedottaa toiminnastaan MLL:n Varsinais-Suomen kotisivuilla ja omalla facebookisivullaan. (Raision kaupunki 2017a.)

Perhekeskus Satelliitin asiakkaiksi ovat tervetulleita kaikki raisiolaisperheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Käytännössä asiakaskunta on hyvin pitkälti äitiyslomalla olevia äitejä ja heidän alle kolmevuotiaita lapsiaan. Keväällä 2017 lapset olivat keskimäärin kaksivuotiaita (Franska 16.8.2017). Asiakkaat ovat suurimmaksi osaksi kantasuomalaisia. Maahanmuuttajaäidit osallistuivat syksyllä 2015 ja keväällä 2016 omien huomioideni mukaan pääasiassa toimintaan, joka on suunnattu erityisesti maahanmuuttajille.

Kevään 2017 aikana maahanmuuttajataustaiset perheet ovat Satelliitin toiminnan koordinoijan arvion mukaan löytäneet laajemmin tiensä Satelliittiin, ja heitä on osallistunut

toimintaan noin viisikymmentä henkeä (Franska 16.8.2017). Myös perhepäivähoitajat käyttävät jonkin verran Satelliitin palveluja. He eivät kuulu taideneuvolan asiakaskuntaan, joten heitä ei ole käsitelty tässä raportissa. Keväällä 2016 Satelliitin toimintaan osallistui 1781 asiakasta, syksyllä 2016 oli 1944 kävijää ja keväällä 2017 2678 kävijää (Franska 16.8.2016). Syksyn 2015, jolloin Satelliitti avattiin, kävijämäärää en tiedä, mutta arvioisin, että se oli hiukan pienempi kuin seuraavana keväänä. Asiakasmäärä kasvoi siis sinä aikana, kun ohjasin taideneuvolaa, ja on kasvanut edelleen.

Keskustellessani tuttujen vauvaperheiden vanhempien kanssa minulle on syntynyt kuva, että joskus perhekeskuksien ”mammajengeihin” voi olla vaikea päästä sisään. Satelliitti aloitti toimintansa syksyllä 2016, ja jo marraskuussa huomasin, että sinne on muodostunut vakiintunut kävijäkunta. Ajattelen, että toisaalta tämä vahvistaa vanhempien välistä ystävyyttä ja vertaistukea, ja parhaimmillaan vanhat osanottajat houkuttelevat uusia äitejä mukaan erilaiseen toimintaan. Toisaalta syntyy riski, että hyvin yhdessä viihtyvä porukka ei enää osaa ottaa uusia tulijoita joukkoonsa.

Omien havaintojeni mukaan Satelliittiin tuli syksyn 2015 ja kevään 2016 aikana tipoitain uusia vanhempia, jotka toivotettiin vakikävijöiden osalta tervetulleiksi. Tämän jälkeen osa tulijoista otettiin mukaan yhteisiin juttuihin, kun taas osan kohdalla vakikävijät jatkoivat keskustelua keskenään ja tulija jäi pyörimään syrjemmälle. Näin vaikutti mielestäni olevan erityisesti, jos tulija oli mies tai maahanmuuttajataustainen, eli jotenkin keskivertokävijästä poikkeava. Keväällä 2017 paikalle on löytänyt viikoittain uusia ihmisiä (Franska 16.8.2017).

3 TAIDEKASVATUS AVOIMESSA VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Avoin varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Muuta varhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana, ja se voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, ohjattua tai omatoimista leikkiä, liikunta- tai taidekasvatusta, huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa ja sosiaalisia kontakteja. (Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 17-18.) Suunnitelmassa ei käytetä termiä avoin varhaiskasvatus, mutta ymmärrän avoimen varhaiskasvatuksen kuuluvan muuhun varhaiskasvatukseen. Avoimen varhaiskasvatuksen käsitteet, organisointi ja toimintamuodot ovat kirjavia. Avoimesta varhaiskasvatuksesta selvityksen tehnyt työryhmä ehdotti seuraavaa määritelmää. ”Avoin varhaiskasvatus on yksi varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Sen tarkoituksena on tarjota varhaiskasvatusikäisille lapsille ohjattua ja valvottua, säännöllistä, suunnitelmallista, tavoitteellista ja monimuotoista varhaiskasvatustoimintaa. Avoin varhaiskasvatus tarjoaa sosiaalisia kontakteja, kohtaamispaikkoja ja tukea myös pienten lasten vanhemmille ja muille lasta hoitaville aikuisille ... ” (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14, 11, 70.)

Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut vaihtelevat paljon eri kunnissa, osin siksi, että määritelmät sille ovat puuttuneet. Palveluilla kunnat pyrkivät tarjoamaan virikkeitä kotona oleville lapsille ja vanhemmille, tukemaan lapsiperheitä sosiaalisesti, ja tarjoamaan perheille monimuotoisia varhaiskasvatuksen vaihtoehtoja, josta nämä voisivat valita aidosti oman elämäntilanteensa mukaan. (Peltonen 2007, 5-6.) Avoin varhaiskasvatus on 2000-luvulla korvannut aiemmin käytetyn leikkitoiminta-käsitteen. Avoimen varhaiskasvatuksen järjestäminen on kunnille vapaaehtoista, ja puolet sosiaali- ja terveysministeriön kyselyyn osallistuneista kunnista järjesti avointa varhaiskasvatusta vuonna 2007. Muita merkittäviä toimijoita ovat seurakunnat, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja 4H-yhdistys. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14, 12, 74).

Kuusikko-kunnat eli Suomen kuusi suurinta kuntaa jaottelivat omassa selvityksessään avoimen varhaiskasvatuksen avoimeen päivätöimintaan, kerhotoimintaan, asukas- ja leikkipuistoihin, puistotätitoimintaan, toimintakeskuksiin ja moniammatilliseen toimintaan perheille (Anne Peltonen 2007, 6). Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työ-

ryhmä ehdotti avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodoiksi varhaiskasvatuksen avoimen toiminnan, varhaiskasvatuskerhon, varhaiskasvatuksen puistotoiminnan ja muun avoimen varhaiskasvatuksen. Varhaiskasvatuksen avoimen toiminnan tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, mahdollistaa aikuisten vertaiskontaktit ja vahvistaa vanhemmuutta. Tähän toimintaan lapsi osallistuu aina vanhemman tai muun aikuisen kanssa, kun taas kerhotoimintaan lapsi osallistuu yksin. (Alila, Kirsi 2008, 72.)

Avoin varhaiskasvatus näkyy lainsäädännössä niukasti, mutta sitä ohjaavia lakeja ovat varhaiskasvatuslaki, sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki ja aamu- ja iltapäivätoiminnan osalta perusopetuslaki (Alila, Kirsi 2008, 13). Uudistetussa varhaiskasvatuslaissa avointa varhaiskasvatusta ei ole mainittu erikseen, vaan sen ensimmäisessä pykälässä todetaan vain, että ”muuta varhaiskasvatusta voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa paikassa” (varhaiskasvatuslaki 1973/36). Sosiaalihuoltolain kymmenennessä pykälässä määritetään lapsi- perhe- ja nuorisopalveluiden kehittämisen ja tarjoamisen tavoitteeksi, että niiden avulla tuetaan lapsen huoltajia lapsen kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve (sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

Löytämieni määrittelyjen perusteella taideneuvolatoiminta on avointa varhaiskasvatusta. Sen tavoitteina on tarjota varhaiskasvatusikäisille suunnitelmallista ja tavoitteellista varhaiskasvatustoimintaa, ja vahvistaa vanhemmuutta tukemalla lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteita. Samalla se tarjoaa sosiaalisia kontakteja ja vertaistukea vanhemmille. Varhaiskasvatuksen eri oppimisen alueista taideneuvolassa keskitytään pikkulasten monipuoliseen taidekasvatukseen.

3.2 Taidekasvatus osana varhaiskasvatusta

Taiteelle ei ole olemassa yhtä määritelmää. Taiteen painotukset ovat vaihdelleet eri kulttuureissa, ja joko taideteos, taiteilija, todellisuus, josta taideteos kertoo, taiteen tehtävät tai vaikutus ihmisten elämässä voidaan nostaa keskiöön. Parhailaan taideteos synnyttää kokemuksen vastaanottajassa. (Rusanen ym. 2014, 12.) Itsestäni vaikuttaa siltä, että juuri tämä vastaanottajan kokemus painottuu tämänhetkisessä kulttuurissa taiteesta puhuttaessa. Taiteen tekeminen voidaan määritellä näin yksinkertaisesti. ”Lapset nauttivat käsillä tekemisestä, jonkin aikaansaamisesta omin käsin. Lopputulosta esitellään ylpeänä; kato, mitä mä tein! Samalla tavalla taide on jälki taiteilijan ajatte-

lusta ja ajasta, jossa se on syntynyt” (Annantalon taidekeskus 2012, 11.). Löytyy varmasti hienostuneempiakin yrityksiä selittää taidetta, mutta tämä konstailematon kuvaus lähtee lapsen kokemuksesta käsin. Musiikkikasvatuksen professori Leena Hyvönen kirjoittaa, että ”taiteen ydin löytyy kokemuksellisesta yhteydestä maailmaan ja toisiin ihmisiin”. Taiteen kautta ja taiteessa ihminen säilyttää kosketuksen varhaisiin kokemuksiinsa. Hänen mukaansa taidekasvatuksen tehtävä on tuon kosketuksen säilyttäminen, sillä se on välttämätöntä, jotta ihminen voi ymmärtää itseään, toisia ja maailmaa. Taidekasvatus ei ole vain viihtymistä, vaan sen ytimessä ovat merkitykselliset kokemukset leikissä ja taiteita tehdessä ja kokiessa, ja merkityksellisten taidekokemusten saavuttaminen edellyttää, että kasvattajalla itsellään on ollut niitä. (Hyvönen 5.11.2003.)

Pikkulapsilla on oikeus tehdä ja kokea taidetta. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen artikla 31 tunnustaa lapsen oikeuden lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan, kulttuurielämään - ja taiteisiin. Lisäksi todetaan, että ”sopimusvaltiot ... kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri- taide- virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin”. (Unisef 2017.) Lasten oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin toteutetaan myös varhaiskasvatuksessa. Yksi oppimisen alue, joihin varhaiskasvatuksen pedagogiset tavoitteet on jaettu, on ilmaisun monet muodot. Ilmaisumuotoihin tutustutaan moniaistisesti, ja lapsilla tulee olla saatavilla monipuolisesti välineitä ja materiaaleja, esteettinen ympäristö ja tarpeeksi ohjausta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41.)

Varhaiskasvatuksessa pyritään toteuttamaan eheytettyä pedagogiikkaa, jossa eri aiheita ja ilmiöitä tutkitaan laaja-alaisesti oppimisen alueiden rajojen yli. Lapselle luontevia tapoja oppia ovat toiminnallisuutta, luovuutta ja osallisuutta korostavat työtavat, kuten esimerkiksi taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.) Taiteen avulla lapsi voikin tutkia kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen oppimisen alueita (Ruokonen & Rusanen 2009, 14).

Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu vahvistavat muun muassa lapsen sosiaalisia taitoja ja minäkuvaa, ja tarjoavat keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun tekemiseen näkyväksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 42). Mielikuvituksen kehittyminen tukee lapsen eettistä kasvua vahvistamalla lapsen kykyä empatiaan ja vastavuoroisuuteen (Rusanen ym. 2014, 32). Taide on terapeutista, sillä se auttaa ihmistä jäsentämään sisäistä maailmaansa. Taide tarjoaa näyttämön tunteiden tunnistamiseen,

nimeämiseen ja tutkimiseen, ja auttaa saamaan ihmisen tarinoille alun, keskikohdan ja lopun. (Pusa 2009, 74.)

3.3 1-3-vuotiaat kuvallisen, sanallisen, musiikillisen ja kehollisen ilmaisun parissa

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa oppimisalue ilmaisun eri muodot on jaettu musiikilliseen, kuvalliseen sekä sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun. Lasten ilmaisu on kokonaisvaltaista, ja heille on luonnollista yhdistää taiteellisen ilmaisun eri muotoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41-42.) Psykologi Daniel Sternin mukaan alle kolmivuotiaiden kokemuksia kuvaa ei-verbaalisuus ja amodaalisuus, eli lapsen havainnot eivät ole sidoksissa vain siihen aistiin, joka välittää ne, vaan lapsi pystyy yhdistämään välittömästi eri aistikanavia pitkin samasta kohteesta tullutta tietoa (Rusanen & Torkki 2000, 44).

Psykologi Rudolf Arnheimin mukaan kuvallinen toiminta vaatii havaitsemisen ja ajattelun tiivistä yhteistyötä, ja kuvien tekeminen ja katsominen ovat olennaisia välineitä, kun lapsi pyrkii havaitsemaan ja jäsentämään ympäristöään (Rusanen ja Torkki 2000, 44). Piirtäminen saattaa olla lapselle selkeämpi kommunikointikeino kuin puhuminen, kunhan piirros on muillekin ymmärrettävä. Kuvallisen ilmaisun perustana ovat lapsen välittömät aistikokemukset – mielikuvitus ei luo tyhjästä, vaan mielikuvat syntyvät havaintojen pohjalta. Laadukkaassa taidekasvatuksessa lapsi voi muokata itselleen merkitykselliset kokemukset kuvalliseen muotoon. (Rusanen ym. 2014, 28-29)

Varhaiskasvatuksessa luovuuden kehitys nähdään keskeisenä kuvataidekasvatuksen tavoitteena. Luova ilmaisu tukee lapsen mielenterveyttä, luovuus voidaan nähdä yhteiskuntaa uudistavana voimavarana ja luova ongelmanratkaisu on myös tärkeä lapsen tulevaisuudessa tarvitsema taito. Lapsi tarvitsee kuvataiteissakin ohjausta: hänen ei voi ainakaan aina antaa vain vapaasti tehdä, mitä haluaa, sillä silloin hän saavuttaa vain sen, mihin hän pystyy ilman aikuisia. Lapselle tulee luoda hyväksyvä ja kannustava ympäristö, ja lapsen tulee saada palautetta toiminnastaan. Kolmivuotiaaksi asti toiminnallisuus on keskeistä kuvallisessa työskentelyssä, ja kuvat syntyvät nopeasti ja sattumanvaraisesti. Aikuisten on hyvä nimetä valoa, värejä, muotoja ja materiaaleja ja muita visuaalisia perustekijöitä lapsen ympäristössä. (Rusanen ym. 2014, 30, 35, 37, 46-47.)

Laulaminen on taidekasvatuksen keskeinen muoto, sillä se sisältää sekä verbaalisen ilmaisun, että nonverbaalisen, musiikillisen kokemisen ja ilmaisun. Alle kolmivuotiaiden

laulu on kontekstisidonnaista ja liittyy toiminnallisuuteen. Ensin esiintyy laulujokellusta, ja noin 18 kuukauden iästä lapsi alkaa laulaa spontaanisti. 18-24 kuukauden ikäinen lapsi alkaa puhua kahden sanan lauseilla, ja laulaminen kehittyy yhtä aikaa puhumisen kanssa, siltä pohjalta, että aikuinen laulaa lapselle ja lapsen kanssa. Unilaulut ja hoitotilanteisiin liittyvät lyhyet, helpot laulut ovat lapsille tärkeitä, samoin se, että aikuinen tukee lapsen spontaania laulua menemällä siihen mukaan. (Ruokonen 2000, 78-80.)

Musiikkikasvatuksen keskeisiä toimintatapoja alle kolmivuotiailla ovat aktiivinen musiikin kuuntelu, esimerkiksi samalla maalatun, ja musiikkiliikunta. Kolmevuotiaat oppivat yleensä lyhyitä lauluja kokonaisuudessaan ja alkavat osallistua laululeikkeihin. Musiikin opetuksessa on tärkeää toistaa samaa laulua aina uudestaan, ja huomioida, että lapsi laulaa aikuisia korkeammalta. Kehosoittaminen on tärkeintä rytmikasvatusta, joka myös lapsen kehon hahmotusta. Rytmisoittimien pitää olla selkeitä ja helppokäyttöisiä. (Ruokonen 2000, 78-80.)

Liikunnan saralla pikkulapset harjoittelevat perusliikkeitä, kuten istuminen, kävely, juoksu, potkaiseminen ja heittäminen. He tarvitsevat vapaata tilaa enemmän kuin rakennettuja leikkialueita. Liikunta kehittää motoriikan lisäksi muun muassa lapsen kehon tuntemusta, tilan hahmottamista ja keskittymiskykyä, joka tukee itsekontrollin kehittymistä. (Huisman & Laukkanen 2000, 38-39.)

Alle kolmivuotiaat tulkitsevat muiden ilmaisuja ensisijaisesti kehonkielen, ilmeiden ja liikkeiden perusteella. Tunteet ovat olemassa myös kehossamme, ja pienen lapsen tunteet ilmenevät usein toimintana. Tunteiden tunnistaminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa on tärkeää itsekontrollin kehittymisen kannalta, ja liikunta tarjoaa välineitä tähän oppimiseen, sillä se tarjoaa sekä fyysistä läheisyyttä että yhteistyötä. Lapsen kehittyessä puhe tulee tärkeämmäksi ilmaisun keinoksi, mutta kolmivuotias ilmaisee voimakkaat tunteet vielä motorisesti, sillä hänellä ei ole sanastoa tunteiden ilmaisemiseen. (Huisman & Laukkanen 2000, 39.)

3.4 Vanhemmat taidekasvattajina

Voi olla, että monesta vanhemmasta tuntuu vieraalta ajatus, että hän olisi kenenkään taidekasvattaja. Vanhempi kuitenkin opettaa lapselleen kaikenlaista tuulesta ja salamoista, vaikka ei olekaan meteorologi, ja ihmismielestä, vaikka ei olekaan psykologi, joten miksi hän ei olisi omalle lapselleen myös tarpeeksi pätevä taidekasvattaja? Kuva-

taiteen didaktiikan lehtori Sinikka Rusanen ja kuvataideopettaja Kaisa Torkin mukaan aikuisen ei tarvitse olla taiteilija ohjataksaan lapsen kuvallista työskentelyä, mutta hän tarvitsee perustietoa välineistä ja materiaaleista ja uteliaisuutta visuaalisia ilmiöitä kohtaan (Rusanen & Torkki 2000, 50). Ajattelen itse, että taidekasvatuksessa, johon vanhemmat ja lapset osallistuvat yhdessä, on hieno tilaisuus leipoa vanhemmista taidekasvattajia: pätevä ohjaaja voi jakaa vanhemmille perustietoja samalla, kun hän ohjaa toimintaa, ja vanhemmalla varmastikin on uteliaisuutta, koska hän on tullut paikalle. Koen vanhempien rohkaisun tärkeäksi, sillä vanhempi tuskin innostuu jatkamaan taidekasvatusta kotona, jos hän on saanut taidetoiminnassa sen kokemuksen, että on parempi olla häiritsemättä ammattilaisten työtä. Toivon myös, että toiminnassa tuettaisiin vanhemman roolia kasvattajana.

Alle kolmivuotiaalle tärkeitä liikuntamuotoja on pomppiminen ja keinuminen aikuisen sylissä, kiipeily ja painiminen. Aikuisen ja lapsen tanssiessa yhdessä olisi tärkeää, että aikuinen osallistuu voidakseen jakaa kokemuksen, ja että lapset nauttivat ja tulevat tietoisiksi omista liikkeistään sen sijaan, että he vain jäljittelevät aikuisia. Kun aikuinen osallistuu tanssiin ja liikuntaan, se kannustaa lasta jatkamaan pidempään ja varioimaan liikkumistaan. (Huisman & Laukkanen 2000, 38, 41.)

3.5 Taidekasvatus ja mentalisaatio

Mentalisaatio tarkoittaa ”ihmiselle ominaista piirrettä pohtia niin oman kuin toisten ihmisten käyttäytymisen taustalla olevia ajatuksia, tunnetiloja tai aikomuksia” (Kalland ym. 2014, 7). Mentalisaatio-käsitteen rinnalla käytetään varsinkin tieteellisessä tutkimuksessa käsitettä reflektiivinen kyky tai reflektiivinen funktio, joilla viitataan suurin piirtein samaan asiaan (Kalland ym. 2014, 31). Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen kehittymisen kannalta vanhemman mentalisaatiokykyä pidetään tärkeänä. Mentalisaatiokyvyn vahvistamiseen liittyvät terapiat ovat osoittautuneet hyödyllisiksi joissain tapauksissa, mutta vielä ei kuitenkaan ole tarpeeksi tieteellistä näyttöä siitä, tukevatko mentalisaatioon perustuvat perheryhmät lapsen hyvinvointia (Kalland ym. 2014, 34).

Lapsen mentalisaatiokyky kehittyy suhteessa aikuisiin. Mentalisaatioteoria pohjautuu psykoanalyttiseen ihmiskäsitykseen ja Bolwbyn kiintymyssuhdeteoriaan. Kiintymyssuhdeteoria kuvaa lapsen ja vanhemman välistä tiivistä tunnesuhdetta. Turvallisen kiintymyssuhteen syntymisen edellytyksenä pidetään vanhemman sensitiivisyyttä. Sensitiivinen vanhempi kykenee vastaamaan lapsen viesteihin johdonmukaisesti ja tukemaan

näin tämän turvallisuudentunnetta. Tämä taas vaatii kykyä ymmärtää lapsen mieltä, eli kykyä mentalisaatioon. Erään mentalisaatioteorian kehittäjän, Fonagyn, mukaan turvallinen kiintymyssuhde mahdollistaa sen, että lapsi voi vastavuoroisessa, turvallisessa suhteessa tutkia omaa ja toisten mieltä ja oppia monimutkaisia sosiaalisia taitoja. (Kalland ym. 2014, 17-20).

Mentalisaatioteoriaan liittyy ajatus, että vanhempi tarvitsee omia kokemuksia myötätun-
toisista kohtaamisista, jotta hän voisi itse kohdata oman lapsensa tarpeeksi sensitiivi-
sesti ja empaattisesti. Työntekijä voi tarjota vanhemmalle näitä kokemuksia. Reflektiivi-
nen työote on sekä taito että tahtotila, ja se perustuu kohtaamiseen, läsnäoloon ja ih-
misarvon kunnioittamiseen. (Kalland ym. 2014, 67-68.)

Taidekasvatuksessa taide on yhteisen mielenkiinnon kohde, jonka parissa leikillisuus ja
vakavampi taiteen tutkiminen vaihtelevat (Annantalon taidekeskus 2012, 11). Taide-
kasvatuksessa ”taidejutut johdattavat lapsen ja aikuisen tekemään, haltioitumaan ja
oppimaan yhdessä” (Annantalon taidekeskus 2012, 11). Ymmärrän niin, että taiteen
tutkiminen ja taiteesta haltioituminen yhdessä on toimintaa, jossa jaettu tarkkaavaisuus
toteutuu. Taiteeseen liittyvä leikillisuus ja ilo johdattavat myös lasta ja vanhempaa yh-
teiseen leikkiin ja jaettuihin positiivisiin tunnekokemuksiin.

Kuvatessaan varhaista vuorovaikutusta, Kalland kirjoittaa lapsen sosiaalisen aloitteelli-
suuden esimerkkinä muun muassa lelujen osoittamisesta (Kalland ym. 2014, 42-44).
Taideneuvolassa lapsilla ja vanhemmillä on paljon jaetun tarkkaavaisuuden kohteita,
kuten taiteiluvälineitä ja yhdessä tehtyjä taideteoksia, soittimia ja samoina toistuvia
lauluja. Koska kaikki tehdään kahdestaan, ja varsinkin laululeikit oikein ohjaavat vuoro-
vaikutukseen, luotan, että tätä kautta syntyy jaettua tarkkaavuutta lapsen ja aikuisen
välille, ja heidän vuorovaikutuksensa voi saada vahvistusta.

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

4.1 Taideneuvola kulttuuri- ja sosiaalialan leikkauspinnassa

Alun perin taideneuvola on kehitetty Annantalossa, Helsingin kaupungin kulttuuripalveluiden alaisuudessa. Ensimmäiset taideneuvolat järjestettiin vuonna 2009 ja siitä asti toiminta on ollut säännöllistä. Taideneuvolan työmuodot ja tavoitteet ovat nousseet luonnollisesti taidekasvatuksen eikä hyvinvointialan viitekehuksesta. Kulttuurin ja taiteen alalla ei kokemukseni mukaan vaikuta olevan samanlaista tarvetta menetelmien kehittämiseen ja tutkimustietoon nojautumiseen kuin sosiaalipuolella. Kävin Annantalossa haastattelemassa talon työntekijöitä Erja Mehtoa ja Anne Rossi-Hortoa, jotka loivat taideneuvolan ja ohjaavat taideneuvoloita ja muuta taidetoimintaa.

Mehton ja Rossi-Horton mukaan taidekasvatuksessa on perinteisesti haluttu antaa lapsille tilaa toimia vapaasti ja aikuiset on hätistetty pois, ja heitä alkoi häiritä se, että silloin lapset menettävät mahdollisuuden tehdä taidetta yhdessä vanhempiensa kanssa. He halusivat kehittää uudenlaista toimintaa, joka toisi lapset ja vanhemmat taiteilemaan yhdessä, ja näin syntyi taideneuvola. Haastateltavat kertoivat, ettei taideneuvolaan liity mitään erityistä menetelmää eikä teoriataustaa, ja ettei sellaisia taidetoiminnassa oikein ajatellakaan. Yhteistä Raision perhepalveluiden tavoitteiden kanssa on vanhempien ja lasten yhteisen tekemisen tukeminen. Arvelisin, että myös kulttuuripuolella on idea tukea perheen vuorovaikutusta, mutta ehkä siellä ei nähdä tarpeellisena tai edes hyvänä muovata tätä ajatusta jäykiksi tavoitteiksi. (Mehto & Rossi-Horto 9.2.2016.)

Annantalolta idea levisi Ouluun, ja Oulun kaupunki on järjestänyt taideneuvolaa vuosina 2014 ja 2015 osana hyvinvointineuvoloita. Toimintaa on kehitetty osana kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluita sekä kulttuuritalo Valveen kulttuuripalveluita, ja sille saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön apuraha vuodelle 2015. Taideneuvolan kerrotaan olevan Oulun hyvinvointineuvolan periaatteita tukevaa, ennaltaehkäisevää ja maksutonta taidekasvatusta. Toiminta on sisältänyt ensin musiikkiliikuntaa ja satuhierontaa ja laajentunut sitten käsitöihin ja kuvataiteisiin. Ryhmiä ovat ohjanneet koulutettu satuhieronnan opettaja sekä lastentarhanopettaja. (Oulun kaupunki 2014 ja 2015.)

Raisioon idea taideneuvoloista saatiin Oulussa vierailleen Raision perhetyöntekijän mukana. Ensimmäinen taideneuvola järjestettiin Raision perhepalveluiden tiloissa keväällä 2015. Taideneuvola järjestettiin keväällä muutaman kerran, ja se sisälsi ainakin

kirjaston työntekijöiden ohjaamaa loruttelua ja taidekasvattajaksi opiskelevan Raision työntekijän ohjaamaa kuvataidetta. Taideneuvolalle suunniteltiin jatkoa, mutta kun syksyllä 2015 otin yhteyttä Raision perhekeskukseen tiedustellakseni, pääsisinkö mukaan vapaaehtoiseksi ohjaajaksi, toiminta ei sillä hetkellä ollut käynnissä, sillä siltä puuttui organisoija. Päädyin organisoimaan taideneuvolan ja tekemään siitä opinnäytetyön.

Taideneuvoloita on siis tähän mennessä järjestetty Helsingin, Oulun ja Raision kaupunkien toimintana. En ole löytänyt tietoa, että taideneuvolatoimintaa olisi jossain muualla. Annantalon alkuperäinen taideneuvola toimii selkeästi kulttuuripuolella, Oulun taideneuvola sekä kulttuuri- että sosiaalipuolella ja Raision taideneuvola sijoittuu selkeästi sosiaalipalveluihin. Taideneuvolatoiminnan levitessä sosiaalipuolelle sen painopisteet ja tavoitteet ovat jonkin verran muuttuneet. Samana on säilynyt se, että vanhempia ja lapsia on haluttu houkutelua tekemään ja kokemaan taidetta yhdessä.

4.2 Kehittämistehtävän tavoitteet

Opinnäytetyön kehittämistehtävä on taideneuvolatoiminnan kehittäminen niin, että se tukee toimintaan osallistuvien vanhempien ja lasten vuorovaikutusta, ja tätä kautta raisiolaisten perheiden hyvinvointia. Tämä on samalla tärkein tavoite, joka Satelliitin taideneuvolatoiminnalla on. Sain toimeksiantajalta kolme tavoitetta taideneuvolatoiminnalle (Maine 11.9.2015). Olen kiitollinen siitä, että sain näin selvät suuntaviivat, sillä se tuki neuvolan suunnittelua ja arviointia. Nämä ovat siis Raision kaupungin taideneuvolatoiminnalle annetut tavoitteet, ja ensimmäisen näistä poimin myös opinnäytetyön kehittämistehtävän tavoitteeksi. Tavoitteet taideneuvolalle ovat tärkeysjärjestyksessä (joka sekin annettiin) seuraavat:

1. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen
2. Uusien elämysten ja taideinnostuksen tarjoaminen
3. Uusien asiakasryhmien ja erityisesti maahanmuuttajien tavoittaminen

Taideinnostuksen haluttiin jatkuvan kotiin saakka. Tähän pyrittiin siksi, että lapset pääsisivät taiteilemaan myös kotona, ja siksi, että vuorovaikutusta tukevaa taidetoimintaa jatkettaisiin myös kotona. Taideneuvola pitää siis suunnitella niin, että käytettävät menetelmät ovat lapsista ja aikuisista innostavia, ja aikuiset pystyvät toteuttamaan niitä itse kotona saatuaan ensin taideneuvolassa ohjausta. Kaiken perhekeskus Satelliitin toiminnan, myös taideneuvolan, yhtenä tavoitteena on maahanmuuttajien tavoittaminen

(Maine 11.9.2015). Taideneuvola pitää toteuttaa kulttuurisensitiivisesti ja niin, että se voisi mahdollisimman hyvin tavoittaa maahanmuuttajia sekä mukaan taideneuvolaan että muutenkin Satelliitin asiakkaiksi.

Pyrin aloittamaan uudelleen jo kertaalleen alkanutta taideneuvolatoimintaa ja juurruttamaan sitä niin, että sen jatko ei riipu siitä, jatkavatko samat ohjaajat. Tahdon kehittää taideneuvolaan, jota ohjaajien, sekä Raision kaupungin työntekijöiden että vapaaehtoisten, on helppo ja mukava tulla ohjaamaan myös silloin, jos heillä ei ole ennakoon kokemusta taideneuvolasta ja jos he eivät tunne asiakasperheitä etukäteen.

4.3 Kehittämistyön prosessi

Olen kuvannut opinnäytetyöni vaiheita konstruktivisen mallin avulla. Tässä Kari Salosen kehittämässä mallissa kehittämistyön prosessi jaotellaan aloitusvaiheeseen, suunnitteluvaiheeseen, esivaiheeseen, työstövaiheeseen, tarkistusvaiheeseen, viimeistelyvaiheeseen ja lopulliseen tuotokseen. Oikea elämä ei etene täsmälleen mallien mukaan, eikä myöskään oma opinnäytetyöni. Suurin poikkeama konstruktiviseen malliin tulee siitä, että kiipesin pylly edellä puuhun: toiminnallinen osuus ja raportin kirjoittaminen eivät edenneet yhtä aikaa, vaan kehitin ensin taideneuvolaan ja kirjoitin raporttia paljon myöhemmin. Tämä johtui pitkälti siitä, että aloitin opinnäytetyöprosessin saatuaani yllättäen siihen mielenkiintoisen aiheen, paljon ennen, kuin luokkani opinnäytetyöopinnot alkoivat. (Salonen 2013, 16.)

Kehittämiprojektin aloitusvaiheessa tunnistetaan kehittämistarve ja määritetään kehittämistehtävä, sekä kehittämissympäristö ja projektiin osallistuvat toimijat (Salonen 2013, 17). Olin kuullut Raision kaupungin taideneuvolapilotista keväällä 2014, kaupungin perhetyöntekijän käydessä luennoimassa luokalleni. Syyskuussa 2015 otin yhteyttä Raision perhetyöhön, ja kysyin mahdollisuudesta osallistua taideneuvolatoimintaan vapaaehtoistyöntekijänä. Sovin tapaavani vastaavan perhetyöntekijän 11.9, ja tästä tapaamisesta muodostuikin suunnittelukokous, johon osallistui meidän lisäksi Satelliitin työntekijä. Sovimme, että vastuuhenkilön puuttumisen takia keskeytynyt taideneuvolatoiminta aloitetaan uudestaan, ja otan toiminnasta vastuun syksyn 2015 ajan vapaaehtoistyöntekijänä. Samalla sovittiin syksyn 2015 taideneuvoloitten tehtävänjako, aikataulu ja keskeiset tavoitteet ja sisältöalueet, ja sain perustiedot asiakaskunnasta, toimintaympäristöstä, resursseista ja mahdollisista ohjaajista. Kehittämiprojekti lähti siis hyvin vauhdikkaasti liikkeelle. Kehittämistehtäväksi sovittiin taideneuvolatoiminnan

käynnistäminen uudelleen ja kehittäminen niin, että toiminnassa toteutuisivat alaluvussa 5.2 mainitut tavoitteet, jotka vastaava perhetyöntekijä määritteli kokouksen aikana. Minä, vastaava perhetyöntekijä ja Satelliitin työntekijä muodostimme kehittämishankkeen ydinjoukon. (Salonen 2013.)

Suunnitteluvaiheessa hiotaan hankeideaa ja kirjoitetaan hankesuunnitelma, eli opinnäytetyön tapauksessa opinnäytetyösuunnitelma. Hankkeisiin tulee aina muutoksia, mutta suunnitelma on hyvä tehdä mahdollisimman huolellisesti. Esivaiheessa toimijat siirtyvät kehittämissympäristöön ja organisoivat työnjakoa. (Salonen 2013, 17).

Syys-lokakuussa suunnittelin taideneuvolaa ydinjoukon kanssa sovittujen suuntaviivojen mukaan. Lokakuussa sain idean, että voisin tehdä taideneuvolasta opinnäytetyöni, ja Raision perheneuvola näytti vihreää valoa. Sovimme, että syksyn taideneuvoloiden ohjaamisen lisäksi teen työkirjan tulevien ohjaajien käyttöön. Ohjaamani taideneuvolat ovat kokeilevaa toimintaa eli kehitysmenetelmä, ja työkirja on opinnäyte-työn tuotos. Hoidin pikavauhtia vaadittavat paperityöt ja kurssien hyväksiluvut ja laadin ensimmäisen version opinnäytetyösuunnitelmasta syksyllä 2015. Keväällä 2016, kun luokkani opinnäytetyöopinnot alkoivat, kirjoitin uuden version opinnäytetyösuunnitelmasta.

Sovin taideneuvolan tavoitteista ja suurista linjoista tapaamisissa perheneuvolan työntekijän ja Satelliitin työntekijän kanssa, ja yksityiskohdista sovimme sähköpostitse. Sain näiltä työntekijöiltä hyviä ohjeita vierailevien ohjaajien rekrytointiin ja taideneuvolan mainostukseen. Taideneuvolan ajankohdaksi sovittiin perjantait kello kymmenestä alkaen. Tämä kellonaika oli huomattu Satelliitissa toimivaksi, ja perheet ehtisivät vielä hyvin päivänille. Kahdeltatoista iltapäiväkerho sai Satelliitin tilat käyttöönsä. Ennen taideneuvolan suunnittelua tutustuin käytettävissä oleviin tiloihin, välineisiin ja materiaaleihin, ja tutustuin Satelliitin muuhun toimintaan ja asiakaskuntaan kyselemällä työntekijältä, lukemalla Satelliitin ohjelmia ja mainoksia, tutkimalla Satelliitin facebook-sivuja sekä vieraillemalla paikan päällä. Suunniteltuani summittaisesti syksyn taideneuvoloiden sisällön, hankin vierailevat ohjaajat eri taideneuvolakerroille, ja sovin tarkemmasta sisällöstä ja työnjaosta heidän kanssaan. Perheneuvolan työntekijä hankki tarvittavat materiaalit toimittamani listan mukaan.

Kun taideneuvolan tarkka sisältö oli tiedossa, laadin mainoksen, joka löytyy työkirjasta. Perheneuvolan työntekijä jakoi mainosta Raision kaupungin intranetissä. Satelliitin työntekijä mainosti taideneuvolaa Satelliitin facebook-sivuilla ja henkilökohtaisesti Satelliitin asiakkaille sekä jakoi heille tulostettua mainosta. Itse vierailin Satelliitissa kahdesti mainostamassa taideneuvolaa, ja perheneuvolan työntekijän vinkistä kävin viereisessä

päiväkodissa mainostamassa toimintaa päiväkodin johtajalle sekä jättämässä mainoksia. Kävin myös Satelliitin maahanmuuttajaäitien suomenkielenryhmässä mainostamassa toimintaa. Vein mainoksia myös Raision keskustan lastenneuvolaan ja mainostin taideneuvolaa omalla facebook-tililläni.

Ohjaajien rekrytoiminen sujui yllättävän helposti. Kun taideneuvolaa aloiteltiin Raisiossa ensimmäisen kerran, ohjaajina oli ollut muun muassa Raision kirjaston lastenosaston työntekijöitä ja Raision kaupungin työntekijä, joka opiskeli taidekasvatusta. Sain heidän yhteystietonsa perheneuvolan työntekijältä ja pyysin heidät aloituskerroille. Uudeksi ohjaajaksi musiikkikerralle värväsin luokkakaverini, joka teki lastentarhanopettajan pätevyyttä, ja oli opiskellut laulua. Lisäksi pyysin yhdelle kerralle apuun yhteisöpedagogiksi opiskelevan ystäväni. Lisäksi päätin ohjata itse osan taidetuokioista, sillä tekstiilisuunnittelun opintoihini kuului muun muassa kuvataidetta.

Työstövaihe, eli toimeenpano, on kehittämisprojektin pisin ja työteliäin vaihe. Tässä vaiheessa ohjaus, vertaistuki ja palaute ovat tärkeitä, sillä vaihe on vastuussa olevalle henkilölle vaativa. (Salonen 2013, 18.) Järjestin kuusi taideneuvolaa marras-joulukuussa 2015. Olen kuvannut taideneuvolatoteutukset tarkemmin kappaleessa 6. Olin läsnä jokaisessa taideneuvolassa, ja ohjasin itse kokonaan kaksi syksyn taideneuvoloista. Keräsin jokaisesta kerrasta palautetta taideneuvolan vierailevilta ohjaajilta ja osallistujilta, ja viimeisellä taideneuvolakerralla tein ryhmähaastattelun osallistujille.

Tarkistusvaiheessa tuotosta arvioidaan yhdessä. Arvioinnin perusteella tuotos voidaan palauttaa takaisin työstövaiheeseen, tai jatketaan viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 18.) Opinnäytetyöni tuotos on työkirja, mutta sovellan tässä viimeistelyvaihetta ohjaamiini taideneuvoloihin. Sekä ydinjoukon oman arvion, että ohjaajien ja osallistujien palautteen perusteella vaikutti siltä, että syksyn 2015 taideneuvolatoiminta sujui hyvin ja täytti tavoitteensa. Varsinkin ohjaajien ja osallistujien palautteesta nousi kuitenkin yksityiskohtia, joita voisi helposti parantaa. Joulukuussa palautteita lukiessani minulle tuli kehitysideoita, joita halusin päästä kokeilemaan. Ehdotin perhetyön vastavalle, että ohjasin keväällä uuden taideneuvolakokonaisuuden, jota on muokattu syksyn kokemusten ja palautteen perusteella. Palautimme siis projektin työstövaiheeseen toiselle kierrokselle. Suunnittelin ja ohjasin keväällä 2016 uuden, seitsemän kerran kokonaisuuden. Keräsin myös keväällä palautetta osallistujilta ja ohjaajilta jokaisesta taideneuvolakerrasta, mutta en järjestänyt uutta haastattelua osallistujille.

Keväällä 2016 alkoivat vihdoinkin luokkani opinnäytetyökurssit, ja laadin uuden opinnäytetyösuunnitelman, jossa oli huomioitu paremmin opinnäytetyöraportin vaatimukset. Ke-

säkuussa 2016 minä ja vastaava ohjaaja pidimme tarkistuskokouksen, jossa arvioimme toteutuneita taideneuvoloita ja opinnäytetyöprosessia. Olin aloittanut tekemään työkirjaa, ja arvioimme työkirjaa ja teimme siihen tarkennuksia. Tavoitteeksi tuli perhetyöntekijän toiveesta sähköisessä muodossa oleva työkirja, jonka osia voisi käyttää paitsi taideneuvolan ohjauksessa, myös muussa Raision kaupungin toiminnassa. Nämä kolme isoa opinnäytetyöni osa-aluetta, taideneuvoloiden suunnittelu ja ohjaus, työkirja ja raportin kirjoittaminen, olivat kesäkuussa 2016 aivan eri vaiheissa. Opinnäytetyön tekeminen jäi syrjään helmikuuhun 2017 asti.

Viimeistelyvaiheessa viimeistellään sekä tuotos että raportti. Valmis tuotos esitellään ja laitetaan levitykseen. (Salonen 2013, 19.) Helmikuussa 2017 jatkoin opinnäytetyön ja työkirjan kirjoittamista. Heinäkuussa sain viimeistellyksi työkirjan ja toimitin sen opinnäytetyön tilaajalle pdf-muodossa (liite 2). Työkirja julkaistiin Raision intranetissä. Elokuussa sain opinnäytetyöraportin valmiiksi.

Taulukko 1. Prosessikaavio.

AIKA	MENETELMÄT	TOIMIJAT	TUOTOS	VAIHE
Syys 2015	Suunnittelukokous Keskustelut	Ydinryhmä	Syksyn ohjelmarunko Mainos	ALOITUS
Loka- marras 2015	Keskustelut Ohjaajien rekrytointi Aiemman tiedon hyödyntäminen	Ydinryhmä Vierailevat ohjaajat	Opinnäytetyösuunnitel- man ensimmäinen versio Taideneuvolan suunnit- telma	SUUNNITTE- LU
Marras	Satelliittin tutustu- minen	Minä	---	ESIVAIHE
Marras joulu 2015	Pilotointi: syksyn taideneuvolat Kysely v. ohjaajille Haastattelu osallis- tujille Kehittämispäiväkirja	Ydinryhmä Vierailevat ohjaajat Osallistujat	Kuusi toteutunutta taide- neuvolakertaa Osallistujien haastattelu Palautelomake v. ohjaajil- le V. ohjaajien palautteet	TYÖSTÖ
Joulu 2015 – helmi 2016	Palautteen läpikäy- minen -> muok- kaaminen Suunnittelukokous Ohjaajien rekrytointi Mainostaminen	Ydinryhmä	Kevään ohjelmarunko Mainos	TARKISTUS JA SUUNNIT- TELU
Helmi- huhti 2016	Pilotointi: kevään taideneuvolat Kysely v. ohjaajille Palautteenkeruu Konsultointi	Ydinryhmä Vierailevat ohjaajat Osallistujat	Seitsemän toteutunutta taideneuvolakertaa V. ohjaajien palautteet Osallistujien palaute	TYÖSTÖ, TOINEN KIERROS
Touko 2016	Menetelmäkirjalli- isuus	Minä	Uusi opinnäytetyösuunni- telma	SUUNNITTE- LU
Kesä 2016	Palautekokous	Minä, vastaava ohjaaja	Tarkennuksia työkirjaan	TARKISTUS
Helmi- heinä 2017	Tutkimus- ja mene- telmäkirjallisuus, projektissa kertynyt aineisto	Minä	Opinnäytetyön ja työkirjan kirjoittaminen	VIIMEISTELY
Heinä- elo 2017	Työkirja levitykseen Raportin esittely	Minä, vastaava perhetyönteki- jä, ohjaava	Työkirja Opinnäytetyöraportti	VALMIS TUO- TOS

		opettaja		
--	--	----------	--	--

4.4 Kehittämistyön menetelmät

Käytin kehittämismenetelminä kokeilevaa toiminta, konsultointia, keskusteluja ja palaveria vastaavan perhetyöntekijän ja Satelliitin työntekijän kanssa. Lisäksi kirjoitin kehittämispäiväkirjaa syksyn taideneuvoloiden ajan. Käytin tiedonhankintamenetelminä tutkimus- ja menetelmäkirjallisuuteen perehtymistä, osallistuvaa havainnointia, kyselyitä ohjaajille sähköpostilomakkeen muodossa, sekä ryhmähaastattelua osallistujille. Kysyin jokaisen taideneuvolan jälkeen palautetta vanhemmilta, ja kahdesti käytin postikortteja palautteenkeruuseen. Lisäksi keräsin systemaattisesti tietoa osallistujista: lasten iät, kuinka moneen taideneuvolaan vanhempi-lapsiparit osallistuivat, paljonko taideneuvoloissa oli osallistujia ja kuinka suurta vaihtuvuus oli. Käyttämäni kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmiä on ehdotettu käytettäväksi kehittämishankkeena toteutettavassa ammattikorkeakoulun opinäytetyössä (Hakala 2013, 22-23).

Projektin tärkein kehittämismenetelmä oli kokeileva toiminta, eli taideneuvoloiden suunnittelu ja ohjaus. Kokeileva toiminta on yksi tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa käytettävistä kehittämismenetelmistä (Hakala 2013, 20). Taideneuvola on järjestetty jo pitkään Helsingin Annantalossa, Oulussa ja kerran Raisiossa. Tämä oli kuitenkin omien tietojeni mukaan ensimmäinen kerta, kun taideneuvola suunniteltiin ja toteutettiin selkeästi määriteltyjen hyvinvointialan tavoitteiden pohjalta, ja siitä kerättiin järjestelmällisesti palautetta.

Kävin tutustumassa Annantaloon ja konsultoin Annantalon taideneuvolan kehittäneitä Helsingin kaupungin työntekijöitä (Mehto & Rossi-Horto 9.2.2016). Tein haastattelusta kirjalliset muistiinpanot ja hyödynsin haastattelua raportin kirjoittamisessa. Konsultointi auttoi minua hahmottamaan kulttuuri- ja sosiaalialojen eroja toimintaympäristönä ja projektin tavoitteiden kannalta ja antoi ideoita taideneuvolan suunnitteluun.

Havainnoimalla on mahdollista kerätä hiljaista tietoa, ja havainnoinnista on hyötyä myös muun muassa silloin, jos toimija ei osa kuvata toimintaansa. (Kananen 2012, 34) Keräsin taideneuvoloissa havainnoimalla tietoa siitä, miten toiminta tuki lapsen ja van-

hemman vuorovaikutusta, sillä vanhemmat eivät välttämättä osanneet vastata kysymyksiin aiheesta, ja lapsista sai tietoa vain havainnoimalla tai vanhempien arvioiden kautta. Havainnoimalla saa tietoa vain ulospäin näkyvästä toiminnasta, eikä se sovellu ihmisen ajattelun tai tunteiden selvittämiseen (Kananen 2012, 34). Varhaista vuorovaikutusta tukevan toiminnan ohjaajan pitääkin muistaa, että hän näkee vain sen, miten vanhempi-lapsiparit toimivat keskenään, esimerkiksi koskettavat toisiaan tai soinnuttavat puhettaan, mutta tarkkailemalla ei saa mitään tietoa tarkkailtavien suhteista tai kokemuksista tilanteessa. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija on läsnä ja osallistuu toimintaan. Havainnoinnin lähtökohtana on tutkimuspäiväkirja, johon havainnot kirjataan strukturoidusti (Kananen 2012, 34). Kirjoitiin syksyn 2015 ajan kehittämispäiväkirjaa, jossa vastasin jokaisen taideneuvolan osalta lähestulkoon samoihin kysymyksiin, jotka esitin ohjaajille sähköpostikyselyllä ja osallistujille ryhmähaastattelussa.

En dokumentoinut taideneuvoloita videokuvaamalla, sillä arvioin, että dokumentoinnista saatu hyöty olisi ollut pieni verrattuna eettisiin ja salassapitokysymyksiin sekä luparulljanssiin. Sen sijaan dokumentoin taideneuvoloissa luotuja taideteoksia valokuvaamalla. En analysoinut taideteoksia mitenkään, eikä taideneuvolan tavoitteena ole tuottaa tarpeeksi ”hienoja” taideteoksia, mutta taideteosten kuvien näkeminen auttoi minua muistamaan osallistujat ja heistä tekemäni havainnot. Samalla sain materiaalia opinnäyte työn tuotosta eli työkirjaa varten. Toki dokumentoinnin muoto oli käytettyjen taidemenetelmien kannalta yksipuolinen, sillä ainoastaan kuvataiteet tulivat dokumentoiduiksi.

Keräsin palautetta osallistujilta suunnitellusti jokaisen taideneuvolakerran lopussa. Useimmiten kysyin, mikä oli ollut mukavinta tai mikä ei toiminut. Pidin tämän palautteenkeruun kevyenä, sillä tässä vaiheessa lasten kärsivällisyyttä ei ollut enää järkevää venyttää, ja äideilläkin alkoi olla kiire päästä syöttämään lapsia ja kahvittelemaan. Syksyn viimeisessä taideneuvolassa tein strukturoidun ryhmähaastattelun, jossa oli pääasiassa avoimia kysymyksiä. Haastattelu toteutettiin kahvihetken yhteydessä. Tallennusmenetelmänä oli nauhoitus. Pyysin haastatteluun luvat kaikilta osallistujilta itse laatimallani lupalomakkeella. Lisäksi pyrin koko ajan kuuntelemaan, jos vanhemmilla oli mielipiteitä tai ideoita toiminnasta, ja huomaamaan myös, miten lapset ilmaisivat viihtyvänsä toiminnassa.

Ohjaajilta ja Satelliitin työntekijältä keräsin palautetta sähköpostitse lomakkeella, jossa oli pääasiassa avoimia kysymyksiä. Esitin jokaiselle ohjaajalle samat kysymykset, joihin hän vastasi omien ohjauskertojensa pohjalta (liite 1). Kysymykset olivat lähes samat kuin vanhempien haastattelussa, koska minua kiinnosti verrata vastaksia. Toki

halusin näiltä kahdelta vastaaja-ryhmältä keskenään erilaistakin tietoa, ja heidän näkökulmansa poikkesivat toisistaan, minkä otin huomioon kysymysten suunnittelussa.

5 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

5.1 Tavoitteena varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen

Tärkeimpänä tavoitteenani taideneuvolassa on lapsen ja vanhemman varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Taidemenetelmät on valittu niin, että lapset ja aikuiset pystyvät osallistumaan toimintaan ja toteuttamaan mahdolliset teoksensa pareittain. Tämän on tarkoitus jatkaa myös tulevaisuuden taideneuvoloissa. Lisäksi on pyritty siihen, että taideneuvolassa toteutettaisiin laadukasta varhaisiän taidekasvatusta mahdollisimman monipuolisesti.

Eri taidemenetelmiä on hyvä yhdistää mahdollisuuksien mukaan. Taidemenetelmiä yhdistellessä taideneuvolassa toteutui uuden varhaiskasvatussuunnitelman tavoite eheytytystä pedagogisesta toiminnasta. Taiteillen käsiteltiin toki myös pieniä lapsia kiinnostavia aiheita, jotka kuuluvat varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueisiin ”minä ja meidän yhteisömme” sekä ”tutkin ja toimin ympäristössäni”, kuten eläimet, kasvit, oma keho, perhe, vuodenaajat, vuodenvaihtamisen ja perheen juhlat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39).

En kuitenkaan halunnut kehittää taideneuvolaan siihen suuntaan, että oppimisen alueet ja pedagogiset tavoitteet painottuisivat toiminnassa. On toki hienoa, jos myös varhaiskasvatuksen pedagogiset tavoitteet huomioidaan, mutta taideneuvolan tulevat ohjaajat eivät todennäköisesti ole useinkaan varhaiskasvattajia. Taideneuvolassa keskitytään taidemenetelmiin ja varhaiseen vuorovaikutukseen, eivätkä nämä päämäärät saa kadota sen alle, että pyritään mahdollistamaan toimintaan mahdollisimman paljon eri oppimisen alueita.

Pyrin mahdollistamaan kotona taiteilua siten, että kaikki taideneuvoloissa tehty suunniteltiin niin yksinkertaiseksi, että sitä voi toistaa helposti kotona. Taideneuvolaan valittiin edullisia välineitä ja materiaaleja tai sitten sellaisia materiaaleja, jotka yleensä löytyvät kotoa. Käytimme tavallisia askarteluvälineitä, yksinkertaisia lyömäsoittimia ja niiden lisäksi esimerkiksi kenkälaatikoita, pakastepusseja ja kaupan piparitaikinaa. Lisäksi keräsin materiaaleja luonnosta ja tutustutin vanhemmat taikataikinaan ja itsetehtyihin sormiväreihin. Vanhemmat saivat myös itsellensä reseptit taikataikinaan ja sormiväriin ja vinkkejä kirjoista ja cd:stä, joiden avulla kotona voitaisiin jatkaa taideneuvolasta tuttuja touhuja.

Toisaalta olisi toki hauskaa ja innostavaa, jos osallistujat pääsisivät kokeilemaan taide-neuvolassa välineitä, joihin ei yleensä pääse käsiksi, ja tekemään haastavia asioita. Arvioin kuitenkin, että lapset ovat niin pieniä (suurimmaksi osaksi 1-3-vuotiaita), että hienot välineet ja harvinaiset menetelmät eivät tuo toimintaan lisäarvoa kuin korkeintaan vanhemmille. Oman kokemukseni mukaan monet aikuiset kokevat rimakauhua taidetta kohtaan, ja saattavat ajatella, että taiteen kokeminen ja tekeminen kuulu kulttuuriväelle tai taiteellisesti lahjakkaille henkilöille. Halusin, että aikuisten osallistumiskynnys pysyisi mahdollisimman matalana. Myös tämän takia suosin Taideneuvolan suunnittelussa yksinkertaisia menetelmiä ja tuttuja materiaaleja.

5.2 Taideneuvolan toimintaidea

Seuraavassa olen kuvannut, millainen taideneuvolasta muodostui kehittämistyöni tuloksena. Samalla kuvaan syksyn 2015 ja kevään 2016 taideneuvoloiden toteutuksia. Ratkaisut syntyivät yhteistyössä Raision perhekeskuksen työntekijän ja Satelliitin työntekijän kanssa. Taideneuvola toteutetaan 6-8 toteutuskerran kokonaisuuksina yhden kevät- tai syystoimintakauden aikana. Taideneuvoloihin on ilmoittautuminen, ja tarkoitus on, että perhe osallistuu mahdollisuuksiensa mukaan koko kokonaisuuteen. Mehto ja Rossi-Horto kertoivat, että Annantalossa näin pitkäjänteinen osallistuminen ei onnistuisi asiakkailta (9.2.2016). Arvelen itse, että tässä tulee esille ero pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä. Minusta vaikuttaa siltä, että hyvin kaupunkimaisessa ympäristössä ihmisten sitoutuminen erilaiseen toimintaan ylipäänsä vähenee, ja kilpailua ihmisten ajasta on enemmän.

Kokemukseni perusteella 6-8 toteutuskertaa on tarpeeksi lyhyt jakso, että Satelliitin asiakaskunta jaksaa sitoutua siihen. Koska toiminta ei ole etenevää, joidenkin kertojen jääminen välistä ei haittaa. Pitkäjänteinen osallistuminen tukee myös perheen tutustumista muiden perheiden kanssa, ja tällä tavalla kotiutumista Satelliittiin ja vertaistuen saamista samassa elämäntilanteessa olevilta vanhemmilta. Ryhmä ei ole täysin avoin, sillä siihen ilmoitaudutaan, ja osallistujia rohkaistaan pysymään mukana koko kokonaisuuden ajan. Ohjaamiini taideneuvoloihin sai tulla mukaan missä kohtaa vuotta vain, mutta tulevien taideneuvoloiden ohjaajat tekevät päätöksen aiheesta harkinnan ja tilanteen mukaan.

Taideneuvolan toteuttavat vastaava ohjaaja, joka vastaa kokonaisuudesta, sekä vierailvat ohjaajat, yhteistyössä Satelliitin työntekijän kanssa. Vastaava ohjaaja pystyy tu-

kemaan paremmin varhaista vuorovaikutusta, kun perheet alkavat tulla hiukan tutuiksi. Hän pitää myös kokonaisuuden hallussa ja tietää, mitä eri taideneuvolakerroilla on tapahtunut. Hyvä määrä osallistujia on kokemukseni perusteella 5-10 perhettä. Kymmenkin pikkulasta on toiminnan kannalta jo todella paljon, mutta toisaalta kaikki perheet ovat erittäin harvoin kerralla paikalla.

Taideneuvoloissa tutustutaan muutamaan eri taidemuotoon. Jokaista taidemuotoa ohjaamaan hankitaan vieraileva ohjaaja, joka osaa sekä tämän taidemuodon että sen ohjaamisen perheille. Yksi ohjaaja tai ohjaajapari vastaa noin kahden taideneuvolakerroksen taidetuokio-osuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Taideneuvolan vastaava ohjaaja suunnittelee, mainostaa, kerää ilmoittautumiset, värvää ohjaajat ja kerää palautteet. Hän osallistuu myös jokaiseen taideneuvolaan, ohjaa sen aloituksen ja lopetuksen ja auttaa vierailevia ohjaajia.

Yksittäisen taideneuvolan runko toistuu samanlaisena. Yksi toteutuskerta kestää puolesta tunnista kolmeen varttiin, pitkälti sen mukaan, miten lapset sillä kertaa jaksavat. Lähtökohtaisesti vastaava ohjaaja ohjaa muun toiminnan ja vierailevan ohjaajan / vierailevien ohjaajien vastuulla on taidetuokio. Olen kopioinut ohjauksetojen rungon projektiharjoittelusta, joka toteutettiin aiemmin opinnoissani, ja johon osallistui melko saman ikäisiä lapsia kuin taideneuvolaankin. Sovelsin tämän rungon taideneuvolaan sopivaksi ja muokkasin sitä lisää kokemuksen karttuessa.

Taideneuvola alkaa lyhyellä alkupiirillä, jossa on samana toistuva laululeikki, kaikki toivotetaan henkilökohtaisesti tervetulleiksi ja vastaava ohjaaja kertoo, mitä tapahtuu, sekä esittelee vierailevan ohjaajan. Tämä ohjaa enintään puolituntisen taidetuokion, lasten jaksamisen mukaan, ja vastaava ohjaaja auttelee tarvittaessa. Taidetuokion jälkeen vastaava ohjaaja nappaa taas pallon haltuunsa ja ohjaa rentoutushetken: nautitaan paikallaan olosta, vuorovaikutuksesta ja kosketuksesta. Tähän voi käyttää hipsuttelua tai satuhierontaa. Lyhyessä loppupiirissä on joka kerta sama laululeikki. Samalla ohjaajat voivat kysellä hiukan vanhempien palautetta. Ohjatun toiminnan jälkeen perheet voivat kahvitella, leikkiä ja jatkaa taiteilua ilman ohjausta, ja vähintään vastaava ohjaaja on paikalla kahvittelemassa ja perheiden käytettävissä.

Taideneuvolan samanlaisina toistuvat rutiinit auttavat lapsia ymmärtämään, mitä tapahtuu ja luovat turvallisuutta. Samoin vanhempien on helpompi ohjata ja orientoida lasta, kun he itse tietävät, mitä on tulossa. Se, että runko on valmiina, vähentää myös ohjaajien suunnittelutaakkaa. Riittävän jouston säilyttäminen toiminnassa on kuitenkin tarpeen, sillä pikkulasten jaksaminen ja motivoituneisuus vaihtelevat.

Vierailevat ohjaajat vaihtuvat taideneuvolassa usein, sillä yksi ohjaaja tai ohjaajapari vierailee vain kahdessa perättäisessä taideneuvolakerrassa. Se mahdollistaa eri alojen osaajien taitojen hyödyntämisen ja tuo toimintaan virkeyttä, mutta se tuo myös riskin, että taideneuvolasta muodostuu vain sarja hajanaisia kokoontumisia. Samana toistuva runko sekä vastaavan ohjaajan panos ehkäisevät tätä riskiä ja tuovat toistuvuutta.

En keskity opinnäytetyössä käytettyjen taidemenetelmien kuvaamiseen, sillä tahdon pitää keskiössä vuorovaikutuksen tukemisen. Tietoa siitä, miten taidemenetelmiä käytettiin taideneuvolan aikana, löytyy työkirjasta. Taiteen alueet, joihin taideneuvolassa tutustutaan, ovat kuvataide, musiikki ja sanataide. Olen myös ehdottanut työkirjassa muutamia muita taiteen alueita, joihin taideneuvolaa voisi laajentaa, ja jokainen ohjaaja ja ryhmä tuo mukaan omat kiinnostuksenkohteensa. Musiikki on läsnä joka kerta vähintään alku- ja loppulaulujen myötä, ja rentoutuksessa käytetään joko runomuotoisia satuja tai musiikkia. Lähestulkoon jokaisessa syksyn 2015 ja kevään 2016 taideneuvolakerrassa yhdistettiin vähintään kahta eri menetelmää musiikin, sanataiteen tai kuvataiteen alalta. Tämä oli myös sekä minun että vierailevien ohjaajien tavoite.

5.3 Syksy 2015 Satelliitin taideneuvolassa

Tässä kappaleessa kuvaan taideneuvolan käytössä olevat tilat, taideneuvoloiden rungon ja ohjaajat, yksittäiset taideneurolat ja erityisesti niiden taidetuokiot. Lisäksi arvioin niitä varsinkin siitä näkökulmasta, tukivatko ne vanhempien ja lasten vuorovaikutusta. Arvioin yksittäisiä taideneuvolakertoja tässä luvussa samassa yhteydessä, kun kuvaan ne, jotta raportissa välttyttäisiin turhalta toistolta.

Taideneuvolan käytössä oli perhekeskus Satelliitin pienempi huone. Siellä oli monta isoa aikuisten pöytää, yksi lasten pöytä ja sohva. Rungas pöytätila suuntasi meitä ohjaajia suunnittelemaan paljon pöytätoimintaa. Vapaata lattiatilaa oli niukasti ja osallistujia välillä paljon tilan kokoon nähden, joten emme voineet ohjata toimintaa, jossa liikuttaisiin paljon. Pidimme alku- ja loppupiirit sekä rentoutuksen piirissä matolla, ja samoin musiikkihetket toteutettiin usein samassa piirissä istuen tai seisten. Satelliitin isompi huone oli varattu muille perhekeskuksessa kävijöille. Satelliitin työntekijä päivysti isommassa huoneessa, mutta auttoi minua ja vierailevia ohjaajia tarvittaessa. Taideneuvolan asiakkaat odottelivat isommalla puolella aamuisin ennen taideneuvolan alkua, ja taideneuvolan jälkeen keräännymme sinne kahvittelemaan.

Välillä keskustelimme vanhempien ja työntekijän kanssa siitä, pitäisikö taideneuvolan kokoontua isossa huoneessa, mutta pitäydyimme pienessä huoneessa. Lapset olivat tottuneet leikkimään ison huoneen suurella leluvalikoimalla ja juoksemaan vapaasti ympäri sokkeloista tilaa, ja vanhemmat arvelivat, että olisi vaikeaa suunnata heidän huomionsa ohjattuun toimintaan. Satelliitissa on myös pieni keittiö. Hyviä pesutiloja lapsille ei ole, mikä taisi osaltaan vaikuttaa siihen, että vanhemmat välttelivät sotkuista toimintaa. Satelliitin vieressä on leikkipuisto, mutta pidimme ohjelman aina sisätiloissa.

Saavuin aamuisin viimeistään puoli kymmeneltä tekemään valmisteluita, sopimaan viime hetken asioista vierailevan ohjaajan kanssa ja vastaanottamaan osallistujia. Tervehdin jokaista Satelliittiin tulevaa aikuista ja lasta henkilökohtaisesti. Käytännössä lähes kaikki Satelliitissa taideneuvolan aikaan käyneet vanhemmat osallistuivat taideneuvolaan. Jos Satelliittiin tai taideneuvolaan ilmestyi uusia kasvoja, huomioin heidät erityisesti, kutsuin taideneuvolaan ja ohjasin tarvittaessa Satelliitin työntekijän luo.

Taideneuvolaan osallistui syksyn aikana yhteensä 13 vanhempi-lapsi-paria, tosin yksi vanhempi osallistui kahden lapsen kanssa. Yhteen taideneuvolaan osallistuneiden parien keskiarvo oli 6,2. Yksi perhe osallistui keskimäärin 2,8 kertaa. Taideneuvolan osallistujien kantajoukko muodostui pitkälti Satelliitin kantajoukosta. Taideneuvolaan osallistui kerran maahanmuuttajaäiti, kerran kantasuomalainen isä ja kerran eräs monilapsisen perheen äiti toi ystävän avukseen. Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta osallistujat olivat kantasuomalaisia äitejä, jotka olivat pääasiassa hoitovapaalla alle kolmivuotiaan lapsen kanssa. Lasten ikähaarukka oli puolen vuoden ja viiden vuoden välillä, mutta pääasiassa lapset olivat iältään yhdeksän kuukauden ja kolmen vuoden välillä.

Tein ennen ensimmäistä taideneuvolakertaa osanottajille nimilaput värikkäistä kartonginpaloista, joille olin piirtänyt Satelliitin robotin ääriviivat. Satelliitilla on nimittäin oma robottilogo. Ensimmäisellä kerralla ohjasin ensi töiksi kaikki osanottajat värittämään ja kirjoittamaan myrkyttömällä vahaväreillä lastensa kanssa nimilaput, ja seuraavilla kerroilla tarvikkeet olivat tarjolla, jotta uudet osallistujat voisivat askarrella nimilaput ja muut halutessaan koristella niitä lisää. Olen ymmärtänyt, että monissa mammakerhoissa saattaa olla vaikeaa päästä sisälle porukkaan ja monet äidit eivät pitkän ajan jälkeenkään tiedä toistensa nimiä, ja halusin nimilappujen avulla tukea sitä, että taideneuvolassa äidit kohtaavat toisensa ja vähintään pystyvät kutsumaan toisiaan nimeltä.

Alkupiiri aloitettiin Soittorasia-laululeikillä. Seuraavaksi esitin senkertaisen taideneuvolan teemaan liittyvän tutustumiskysymyksen, ja vanhemmat esittelivät vuorollaan itsensä ja lapsensa ja vastasivat kysymykseen. Pysin keksimään kysymyksiä, jotka liittyisi-

vät vanhemman ja lapsen väliseen mukavaan tekemiseen tai johdattaisivat vanhempaa reflektoimaan lapsen mieltä. Lopuksi vieraileva ohjaaja esitteli itsensä ja senkertaisen taidetuokion, ja ryhdyimme toimeen.

Taidetuokion jälkeen seurasi loppurentoutus, jonka minä ohjasin. Tavoitteena oli paitsi rauhoittaa lapsia touhuamisen jäljiltä, myös antaa vanhemmille ja lapsille toiminnallisen yhdessäolon jälkeen erilainen, rauhallinen ja läheinen hetki yhdessä. Syksyllä loppurentoutuksessa ”hipsuteltiin”, eli laitettiin valoja pois ja soitettiin cd:itä rauhallista musiikkia, lapset loikoilivat patjoilla silmät kiinni ja vanhemmat silittelivät lapsiaan vaikkapa huivin kanssa. Jaoin vanhemmille vaihdellen huiveja, tennispalloja, hartioiden hierontaan käytettäviä puuhahmoja ja pään hierontaan käytettäviä ”lukkeja”. Tennispallot valitsin fysioterapeuttiystäväni neuvon mukaan, sillä hän arveli, että nystyräpaloilla hierominen saattaa tuntua lapsista liian voimakkaalta. Varsinkin ryhmän isoimmat lapset, eli yli kaksivuotiaat, vaikuttivatkin pitävän tennispalloilla hieromisesta, ja he keskittyivät siihen ehkä hiukan paremmin kuin huiveilla hipsutteluun, mutta yleensä pallojen käyttämisestä seurasi ymmärrettävästi hiukan liikaa pallojen omimista ja heittäilyä hiljentymisen sijaan. Käytin musiikkina CD:tä Silkkipaperitaivas, jossa on tekijöiden mukaan ”rakastamislauluja vauvalle”.

Loppurentoutuksessa 27.11. vieraileva ohjaaja lauloi ja säesti kitaralla Anna Puun herkin kappaleen Mestariپیروس, jonka voi hyvin tulkita niin, että siinä vanhempi laulaa lapselleen. Mielestäni kappale oli Oonalta taitava valinta, joka voi auttaa vanhempia ilmaisemaan ihailua lapsilleen. Myös useampi äiti kertoi loppupiirissä, että hetki tuntui koskettavalta, ja että he kokivat hienona, että saivat rentoutushetkeensä aivan oikean musiikkiesityksen.

Omien huomioideni ja vanhemmilta saadun palautteen perusteella muokkasinkin loppurentoutuksia kevään taideneuvoloihin. Korvasin hipsuttelun satuhierontaa muistuttavalla rentoutushetkellä. Satuhieronta on Sanna Tuovisen kehittämä menetelmä, joka yhdistää lyhyitä satuja ja hierontaa, ja sen ydintavoitteita ovat lapsen itsetunnon ja ihmisarvon tukeminen, rauhoittuminen ja rentoutuminen, läsnä oleva vuorovaikutus ja luovuuden löytäminen voimavaraksi (satuhieronta.fi). Satuhierontaa on ehditty tutkia jonkun verran, ja muun muassa käyttämisestä päiväkodissa on tehty varhaiskasvatuksen pro gradu. Lopputyössä haastateltujen mukaan satuhieronta päiväkodissa muun muassa lisäsi läheisyyttä aikuisten ja lasten välillä ja tuotti rauhallisuutta ja läsnäoloa, mikä on kirjoittajan mukaan muiden tutkimustulosten kanssa linjassa (Suorsa 2016). Arvelin, että satuhieronta tukisi erinomaisesti lapsen ja vanhemman varhaista vuorovaikutusta.

Minulla ei ole satuhieronnan käyttöön vaadittavaa koulutusta, mutta otin ideoita lukemistani, satuhierontaa koskevista materiaaleista. Minä luin sadun, ja vanhemmat hie-roivat omia lapsiaan. Käytimme kahta eri satua, Lumiukkoa ja Niittyä, jotka löytyvät työkirjasta. Valitsin kaksi erilaista satua, koska kaksi satua oli tarpeeksi vähän, että vanhemmat ja lapset oppivat ne ja lapset saivat toistoa, ja koska saatoin valita kerran teemaa paremmin tukevan sadun. Arvelen tosin, että Niitty, jossa lapsen selkä kuvas-taa niittyä, on teemaltaan liian abstrakti pienille lapsille, ja käytin useimmiten lumiuk-kosatua, josta sekä lapset että aikuiset pitivät. Tässä sadussa vanhempi silittelee lap-sen ruumiinosat läpi ja ihastelee, että kuinka ihanan "lumiukon" onkaan tehnyt. Kevään rentoutushetki oli pienimmillekin tarpeeksi lyhyt ja konkreettinen, eikä tarjolla ollut yli-määräisiä virikkeitä. Nämä hetket toimivat selvästi hyvin, ja arvioin, että ne myös tuki-vat tavoitetta vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemisesta.

Lyhyessä loppupiiirissä kysyin palautetta, kerroin tietoa seuraavasta kerrasta ja lau-loimme Soittorasian. Perheet siirtyivät ison kahvipöydän ympärille, aikuiset kahvittele-maan ja lapset syömään lounasta. Pysin liittymään seuraan mahdollisimman usein, ja myös Satelliitin työntekijä ja moni vierailevista ohjaajista osallistuivat näihin hetkiin. Kahteentoista mennessä perheet olivat suunnanneet kohti päiväunia ja iltapäiväkerhon ohjaajat saapuivat.

Aloitimme ensimmäisen taideneuvolan teemalla "väri-ilottelua" 6.11. Paikalla oli kah-deksan lasta ja äitiä, ja tämä oli ainut kerta, kun taideneuvolaan osallistui maahanmuut-tajataustainen perhe. Vierailevana ohjaajana oli Raison kaupungin työntekijä, joka opiskeli tuolloin taidekasvatusta. Hänen ohjauksessaan äiti-lapsiparit piirsivät yhteisen, kotitaloa ja perhettä esittävän kuvan Laulava kynä-menetelmällä niin, että lapsi istui äidin sylissä ja he pitivät yhdessä kiinni kynästä. Laulava kynä-paketti sisältää kirjan ja CD:n. Osallistuja piirtää geometrisista kuvioista ja viivoista muodostuvan kuvan CD:ltä kuuluvien, laulun muotoon muokattujen ohjeiden mukaisesti. CD:llä on ohjeet muuta-maan kuvaan. Tarkoitus oli, kuva olisi seuraavaksi väritetty maalaamalla, mutta per-heet tekivät mieluummin kaksi erillistä taideteosta. Moni suunnitteli antavansa toisen taideteoksista isänpäivälahjaksi. Toteutuskerrasta laaditut ohjeet ovat työkirjassa ni-mellä Laulava kynä ja kenkälaatikkomaalaus. (Lähde: Laulava kynä.)

Oman arvioni mukaan ensimmäinen taideneuvolakerta oli oikein onnistunut. Äidit ker-toivat loppupiiirissä olevansa tyytyväisiä ja haluavansa osallistua jatkossakin, ja pienet vaikuttivat selvästi viihtyvän. Rutiinien, kuten alku- ja loppupiiirien, opettelu otti vielä

aikaa. Äitiporukka oli puhelias ja vilkas, ja huomasin, että minulta vaadittiin jämäkkyyttä, että saan – en lapset, vaan aikuiset – kuuntelemaan ja noudattamaan ohjeita.

Arvioin, että taidetuokio tuki lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Teos tehtiin yhdessä, vanhempi piti lasta sylissä, ja vanhempi ohjasi lasta tiiviissä vuorovaikutuksesta kädestä pitäen. Vierailevan ohjaajan valitsema kuvan aihe, koti ja perhe, liittyi teemaan. Tuokio tarjosi myös idean, jonka avulla sellaistenkin vanhempien, jotka luulevat, etteivät osaa piirtää tai keksiä ideoita, on helppoa piirtää kotona lapsen kanssa. Jokainen osaa piirtää geometrisia perusmuotoja, ja on hauskaa huomata, että sillä tavalla voi tehdä ihan oikeita esittäviä kuvia. Ohjasimme ensimmäisestä taideneuvolasta asti selkeästi vanhempia ohjaamaan omia lapsiaan, emmekä napanneet tätä roolia heiltä. Myös äideiltä noussut idea antaa piirroksia isänpäivälahjaksi tuki mielestäni ilahduttavalla tavalla perhesuhteita, ja tartuin siihen heti. Taideneuvolaan ei osallistunut yhtään isää, mutta tätä kautta he tulivat huomioiduiksi. Myöhemmin yksi äideistä kertoi minulle, että hän oli teipannut kotona piirroksia lapsen korkeudelle, ja lapsi vei isänsä aina uudestaan katsomaan piirroksia ja selvitti, että ne on tehty isälle.

Seuraavalla viikolla, 11.11., kaksi Raison kirjaston lastenosaston työntekijää pitivät taidetuokion aiheella "leikkien ja lorutellen". Toimintaan osallistui viisi lasta ja viisi äitiä. Leikimme piirissä laululeikkejä ja tanssimme. Kirjastolaiset toivat taideneuvolaan vieraaksi pikkulapsen kokoisen pehmoleijonan. Leijona osallistui innokkaasti toimintaan toisen kirjastotyöntekijän sylissä, ja sen avulla ohjaajat mallinsivat lapsen kanssa toimimista. Ohjelmistoon kuuluivat Hyvän päivän resepti-runo, Huugi guugi-laulujumppa, ja itselleni uutena Valonsäde-runo, jonka ajaksi huone pimennettiin. Tunnelmallisessa runossa vanhempi ja lapsi leikkivät yhdessä taskulampun kanssa. Vieraan kunniaksi lopetimme Leijonaa mä metsästä-laululeikkiin. Toteutus löytyy työkirjasta nimellä leikkien ja lorutellen – taskulampputunnelmointia ja tanssia.

Lapset vaikuttivat pitävän kovasti tästä mukaansatempaavasta ohjelmasta. Toiminta tuki vuorovaikutusta monin eri tavoin. Vanhemmat ohjeistettiin pitämään lapsia sylissä, opettamaan lapsille tanssia ja tutkimaan yhdessä taskulampun valoa. Pehmoleijonan käyttäminen mallinsi lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta ja lapsen ohjaamista. Toiminnassa aikuinen ja lapsi kävivät yhdessä läpi erilaisia tunnelmia ja tempoja, aina riemukkaasta tanssista kuiskaukseen ja valonsäteen ihmettelyyn. Leijonanmetsästyslaulu veresti vanhempien muistin perukoilta tuttua lastenkulttuuria, ja auttoi sen siirtämisessä eteenpäin. Itse sain pehmoleijonasta idean, jota hyödynsin myöhemmin kevätkaudella mallintaessani satuhierontaa pehmolelun avulla.

Kolmannella kerralla 20.11. ohjelmassa luki "rakennetaan omat satelliittirobotit". Paikalla oli neljä lasta ja neljä äitiä. Tällä kerralla suunnittelin ja ohjasin myös taidetuokion. Apunani oli ystäväni, joka opiskelee yhteisöpedagogiksi. Alun perin tarkoitus oli rakentaa omat robotit kierrätysmateriaalista. Keksinkin idean Satelliitin robottilogosta, jota käytin myös nimikylteissä, ja varmasti taustalla vaikuttivat myös omat muistoni Röllin kyhäämästä robotti Ruttusesta. Olin kaavaillut, että inspiraationa katsottaisiin pätkä Röllin robottirakenteluista, mutta luovuin tästä, sillä taideneuvolaan osallistuvat lapset olivat pienempiä kuin olin ohjelmaa suunnitella arvellut. Lasten nuoren iän takia muutin suunnitelmia muutenkin, ja muovailimmekin robotit elintarvikeväreillä värjätystä taikataikinasta, johon tökittiin ruumiinosiksi luonnosta keräämiäni aineksia, kuten oksia, heinää ja puolukanvarpuja. Keräsin etukäteen eri näköisiä, tuntuksia ja hajuisia luonnonantimia kulhoihin, ja kehotin vanhempia tutustumaan niihin yhdessä lapsen kanssa, niin että lapsi saisi moniaistisia kokemuksia luonnosta. Samalla olisi voitu opetella kasvien nimiä. En ehkä ohjannut vanhempia tarpeeksi määrätietoisesti, sillä juuri kukaan ei houkutelut lastaan tutkimaan ja tunnustelemaan tavaroita. Toteutuksen ohjeet ovat työkirjassa nimellä Taikataikina ja metsän aarteet.

Ajattelin, että muovailemalla ja luonnonmateriaaleja käyttämällä lapset saavat erilaisia aistikokemuksia, kuin erilaisilla maalaustekniikoilla voisi saada. Mielestäni oli myös monipuolisen visuaaliseen taiteeseen tutustumisen kannalta hyvä, että paperille taiteilun lisäksi taideneuvolassa kokeillaan kolmiulotteisten asioiden tekemistä ja muovaamista. Taikataikina oli yllätyksekseni suurelle osalle lapsista selvästi epämiellyttävä kokemus, ja he häipyivätkin askartelupöydästä vikkellästi. Osa äideistä arveli, että taikataikinan tahmaisuus vieroksuttaa lapsia, ja yksi äideistä ehdotti, että taikataikinaan voisi tutustua kahdella perättäisellä kerralla, jolloin se saattaisi tulla lapsille tutummaksi. Äitejä sen sijaan oli vaikeaa saada lopettamaan sen jälkeen, kun he olivat päässeet hirviöiden, hiirien ja robottien askartelun makuun. Askartelukerta ei sujunut täysin malikkaasti, eikä taidetuokio-osuus varmaankaan tukenut lasten ja vanhempien vuorovaikutusta kovin paljoa, sillä yhteistä tekemistä ehti olla todella vähän ennen, kuin lapset kaikkosivat. Tällainen askartelu sopisikin ehkä paremmin hiukan isommille lapsille.

Neljännellä kerralla, 27.11, kokoonnuttiin teemalla "soittaen ja laulaen". Mukana oli kuusi äitiä ja kuusi lasta. Luokkakaverini, joka on opiskellut laulua, suunnitteli ja ohjasi taidetuokion, jossa laulettiin, laululeikittiin ja hiukan tanssittiinkin yhdessä. Vuorovaikutusta tuettiin siten, että ohjeistimme vanhempia ottamaan lapset syliinsä, tanssimaan lapsen kanssa sylikkäin tai käsistä kiinni pitäen tai muuten toimimaan pareittain. Monet

lauluista ja laululeikeistä olivat myös vanhemmille tuttuja, joten he saattoivat opettaa niitä lapsilleen ja leikkiä yhdessä pitäen lasten käsistä kiinni. Loppurentoutuksessa luokkakaverini esitti kitaralla säestäen Anna Puun kappaleen, mistä kerron tarkemmin myöhemmin tässä samassa alaluvussa. Toteutuksesta ei ole ohjeita työkirjassa.

Viidennen kerran, 4.12, ohjasin yksin, teemana oli Taikatalvi ja menetelminä muovipussimaalaus ja sormivärimaalaus. Toimintaan osallistui kuusi vanhempaa ja kuusi lasta, ja ainoan kerran taideneuvolassa osallistujien joukossa oli yksi isä. Muovipussimaalaus on kuvattu työkirjassa. Olin huomannut, että ryhmässä oli sekä vikkeliä ja suit sait valmiita, että hitaasti syttyviä ja huolellisia lapsia. Antaessani ohjeita aikuisille, kerroin tästä huomiosta, taka-ajatuksenani virittää keskustelua lasten luonteista ja vanhempien huomioista lapsistaan. Näistä teemoista keskusteltiinkin taideneuvoloissa aina välillä. Laitoin etukäteen toiselle pöydälle muovipussimaalausvälineet ja toiselle sormivärimaalausvälineet, jolloin perheet saattoivat tehdä taideteoksia itsenäisesti omaan tahtiinsa ja jättää toisen pöydän väliin, jos aika loppuu. Olin valmistanut sormivärit itse elintarvikkeista ja annoin vanhemmille mukaan ohjeet. Pienet lapset riemastuivat muovipussimaalauksesta vanhempien näytettyä heille, että muovipussi rapisee, ja aikuisille tuli kiire teipata muovipusseja tiukemmin kiinni pöytään. Isoin lapsi IKÄ kyllästyi muovipussimaalaukseen nopeasti ja siirtyi sormiväripöytään. Ohjeistin maalaamaan sormiväreillä käsin, mutta kaikki aikuiset ottivat lapsilleen siveltimiä ja tuppoja, jotka olin laittanut tarjolle vaihtoehdoksi. Lapset eivät saaneet moniaistista maalauskokemusta, mutta ehkä vanhemmat halusivat välttää sotkua. Toteutuksen ohjeet ovat työkirjassa nimellä Taikatalvi – muovipussimaalausta ja syötäviä sormivärejä.

Vuorovaikutusta tukevia elementtejä olivat yhteinen tekeminen, läheisyys ja yhteinen riemu. Ohjeistin vanhempia tekemään yhteisiä taideteoksia lapsen kanssa sylikkään, ja he myös toimivat näin. Kysyin alkupiirin kysymyksenä lasten lempivärejä, ja ohjeistin vanhempia valitsemaan värit yhdessä lapsen kanssa ja pienimpien kohdalla miettimään, että mistä väreistä nämä mahtaisivat pitää. Huomioidessani eri temperamentin omaavat lapset – ja vanhemmat – ja virittäessäni aiheesta keskustelua, mallinsin samalla lapsen mielen mentalisointia.

Viimeisellä kerralla, 11.12, vietimme pikkujoulua. Ohjasin tämän toteutuskerran Satelliitin työntekijän avustuksella, ja mukana oli seitsemän lasta ja seitsemän aikuista. Teimme pipareita valmistaikinasta ja koristelimme ne yhdessä, joulumusiikin soidessa taustalla. Luppohetkinä perheet voivat askarrella kortteja viime kerralla maalatuista papereista. Jätin rentoutuksen ja loppupiirin välistä, sillä väki sai leipomuksensa val-

miiksi hyvin eri aikoihin, joten eri suunnissa touhuavaa väkeä olisi vaikeaa koota yhteen, ja meillä olisi kuitenkin yhteinen lopetus kahvipöydässä. Loppukahveilla maistelimme pipareita ja glögiä. Samalla tein vanhemmille palautehaastattelun. Toteutuksen ohjeet ovat nimellä Pipareita, kortteja ja glögihetki.

Lopetuskerrasta tuli vähemmän strukturoitu, kun jouduin tiputtamaan loppuosuudet pois. Nopeammin valmistuville osallistujille olisi pitänyt olla enemmän etukäteen suunniteltua, vaihtoehtoista tekemistä. Tunnelma oli iloinen, touhukas ja hieman kaottinen. Ohjaajana koin ensin epäonnistumisena sen, että tilanne lähti käsistäni, enkä tarjonnut lapsille tuttua struktuuria. Totesin sitten, että sekä vanhemmat että lapset viihtyivät ja viettivät mukavaa aikaa keskenään, yleisen säätämisen keskellä saimme piparit leivottua, ja kun koko syksyn ajan oli noudatettu uskollisesti rutiineja, niin viimeisellä kerralla saikin vähän löysätä. Osalle vanhemmista ja lapsista tämä oli ensimmäinen kerta, kun he leipoivat yhdessä, kun taas osa oli konkareita. Minusta vaikutti siltä, että ainakin yksi vanhempi, joka ei ollut leiponut lapsensa kanssa, sai tästä kokemuksesta rohkaisua. Juttelimme perheiden yhteisistä joulutouhuista. Samalla äitien keskustelu kuulosti siltä, että ilmassa oli vertailua siitä, kuka on tehnyt mitäkin lapsensa kanssa.

5.4 Kevät 2016 Satelliitin taideneuvolassa

Keväällä järjestettiin seitsemän taideneuvolaa. Syksyisen osallistujan vinkistä kahdella perättäisellä kerralla oli aina samat ohjaajat ja samat taiteenalat. Kahtena ensimmäisenä kertana tutustuimme sanataiteeseen kirjastotyöntekijöiden ohjauksessa, ja kahdella seuraavalla kerralla kuvataiteisiin taidekasvatusopiskelijan ohjauksessa, eli meillä oli syksyiltä tutut ohjaajat. Viidennellä ja kuudennella kerralla musisoimme perheneuvolan työntekijän ja opiskelijan kanssa. Viimeisellä kerralla oli itse ohjaamani toivomuskerta. Äidit toivoivat maalausta ja musiikkia, joten teimme hiukan kumpaakin.

Kevään alkuvalmistelut sujuivat samoin, kuin syksynkin. Sovin perheneuvolan ja Satelliitin työntekijöiden kanssa taideneuvolan aikatauluista ja sisällöistä, suunnittelin toiminnan, rekrytoin ohjaajat, mainostin taideneuvolaa ja vastaanotin ilmoittautumisia. Mainostin taideneuvolaa muuten samalla tavoin kuin syksyllä, mutta tällä kertaa pyysin myös syksyllä taideneuvolaan osallistuneita, Satelliitin säännöllisiin kävijöihin kuuluvia äitejä houkuttelemaan uusia kävijöitä paikalle.

Kevään aikana toimintaan osallistui neljätoista perhettä, joista viisi perhettä oli osallistunut jo syksyn taideneuvoloihin. Saimme siis paljon uusia kävijöitä. Uusista kävijöistä osa osallistui säännöllisesti Satelliitin toimintaan, osa oli satunnaisia kävijöitä Satelliitissa. Kevään taideneuvoloihin osallistui yhteensä 36 henkilöä, joista 22 oli lapsia. Kerrallaan paikalla olleiden perheiden lukumäärä vaihteli kahdesta kahdeksaan, paikalla olevien perheiden keskiarvo oli 5.3, ja perheet osallistuivat keskimäärin 2,4 toteutukseen. Lasten ikähaitari oli kymmenestä kuukaudesta viisivuotiaaseen, mutta selkeää enemmistöä lapsista oli nytkin vuoden tai kahden ikäisiä. Tyypillisesti toimintaan osallistui hoitovapaalla oleva äiti taaperonsa kanssa, kuten syksylläkin. Kevään taideneuvolat eivät tavoittaneet yhtään isää eivätkä yhtään maahanmuuttajavanhempaa.

Neljä äitiä osallistui toimintaan kahden alle kolmivuotiaan lapsen kanssa, ja kerran paikalle tuli äiti ystävänsä ja neljän alle kouluikäisen kanssa. Osallistuminen useamman pienen lapsen kanssa oli äideille selkeästi haastavaa, ja kun toiminta oli suunniteltu niin, että vanhemmat osallistuvat pareittain lastensa kanssa, ohjaajatkään eivät aina kerinneet auttamaan. Kahdenkeskisen vuorovaikutuksen tavoite ei varmaankaan myöskään toteutunut aivan aiotulla tavalla. Isosisaruksien osallistuminen kasvatti myös osallistujien ikähaarukkaa ja teki taideneuvoloiden kokoonpanoista yllätyksellisiä ja suunnittelusta haastavampaa. Neuvottelin aiheesta perheneuvolan työntekijän kanssa, ja päätimme, että vanhemmat voivat osallistua myös useamman lapsen kanssa. Muuten niiden vanhempien pitäisi jäädä pois, jotka eivät saa isompaa lasta hoitoon.

19.2 ja 26.2. teemana oli Leikkien ja lorutellen, ja ohjaajana tutut kirjaston työntekijät. Kevään ensimmäisessä taideneuvolassa oli kahdeksan aikuista ja kymmenen lasta. Perinteisen laululeikkituokion sijaan kokeiltiin vapaampaa toimintaa. Taustalla soi musiikki, ja aikuiset ja lapset tutustuivat itsenäisesti tilaan levitettyihin välineisiin. Aikuiset keinuttivat lapsia vilteissä, ja aikuiset ja lapset puhalsivat höyheniä ilmaan ja heiluttivat huiveja. Aloituskerralle ilmestyi kahdeksan perhettä, joiden kahdeksastatoista jäsenestä kymmenen oli lapsia. Ollenkaan kaikki perheet eivät olleet ilmoittautuneet etukäteen, ja osanottajien määrä oli toimivan ylärajoilla. Syksyllä osallistuneet perheet tunsivat jo toiminnan idean ja rungon, mikä auttoi ison ryhmän ohjaamisessa. Loppurentoutuksessa ohjasin ensimmäistä kertaa satuhierontaa, jota käytin jokaisessa kevään taideneuvolassa. 26.2. en päässyt itse osallistumaan taideneuvolaan, joten kirjaston työntekijä ohjasi sen kokonaan Satelliitin työntekijän avulla. Tällä kerralla oli tehty sormivärimaalauksia musiikkia kuunnellen. Kumpaankaan toteutukseen ei ole ohjeita työkirjassa.

19.2. toiminnassa vanhemmat ja lapset saivat toimia yhdessä vapaammin, kuin ohjaajalähtöisessä toiminnassa. Tämä loi myös erilaista vuorovaikutusta vanhempien ja lasten välille. Lisäksi lapset olivat enemmän vuorovaikutuksessa keskenään ja vanhemmat enemmän vuorovaikutuksessa toistensa lasten kanssa, kuin ohjaajalähtöisessä toiminnassa. Pysähtyminen oman lapsen äärelle jäi vähäisemmäksi, mutta sitä tuli alku- ja loppupiireissä ja loppurentoutuksessa. Höyhenien puhaltaminen on hyvää suujumpaa, mutta pienin väki ei vielä osannut napata ideasta kiinni, vaan höyhenien syöminen ja riipiminen kiinnostivat enemmän. Keinu oli useiden lasten ehdoton suosikki. Toisen toteutuskerran toimintaa en voi arvioida, sillä en ollut itse läsnä, mutta ohjaajien ja osallistujien kertoman mukaan se oli sujunut hyvin.

Maaliskuun 4. ja 11. päivä taidekasvatuksen opiskelija ohjasi teemalla Väri-ilottelua. Ensimmäisellä kerralla paikalla oli kuusi lasta ja aikuista ja tutustuimme laatikkomaalaamiseen, mistä on kuvaus työkirjassa. Laatikkomaalausta voi tehdä hyvin myös yksilökeskeisesti, mutta ohjasimme vanhempia ja lapsia toimimaan yhdessä. Maalaaminen oli hauskaa sekä lapsista että aikuisista, ja siinä aikuinen pääsee hyvin ohjaamaan omaa lastaan. Ohjeistimme heitä myös valitsemaan värejä ja välineitä yhdessä, ja keskustellessani vanhempien kanssa ja kierrellessäni kurkkimassa laatikoihin kyselin vanhemmilta, mitä lapset mahtavat touhusta ajatella. Perheet myös esittelivät töitään muille. Kenkälaatikkomaalauksen ohjeet löytyvät työkirjasta.

Vieraileva ohjaaja kysyi 4.3. vanhemmilta, mitä nämä tahtoisivat tehdä viikon päästä, ja värikylyä ehdotettiin, joten se päätettiin järjestää. En ole sisällyttänyt värikylyä työkirjaan, sillä se on melko vaativa toteuttaa, ja siihen löytyy kattavia ohjeita muualta. 18.3 paikalle tuli vain kaksi äitiä lapsineen. Toinen äideistä oli ollut lapsensa kanssa jo aiemmin värikylyssä muualla, ja hän laittoi lapsensa värikylyyn. Toisen äidin lapsi maalasi pensselillä erilliselle paperille. Ilmeisesti huolena oli vaatteiden sotkeutuminen ja Satelliitin huonot pesutilat. Ohjeita ei ole työkirjassa.

Minä ja vieraileva ohjaaja emme tienneet syytä osallistujakatoon, mutta arvelimme, että se saattoi johtua myös sotkun pelosta. Äidit ilahtuivat muutenkin syksyn ja kevään taideneuvoloissa erityisesti sellaisista taiteilumenetelmistä, joista ei tullut sotkua, mikä on täysin ymmärrettävää. Usein vain juuri sotkeva taiteilu on sitä taiteilua, jossa pieni lapsi pääsee käyttämään kaikkia aistejaan.

18.3. ja 1.4. taideneuvoloiden teemana oli Soittaen ja liikkuen. Ensimmäisenä kerralla vierailevana ohjaajana oli perheneuvolan perhetyöntekijä, ja osallistujia oli viisi aikuista ja kuusi lasta. Jälkimmäisellä kerralla perheneuvolan harjoittelija ohjasi toimintaa, johon

osallistui viisi aikuista ja seitsemän lasta. Molemmilla kerroilla lauloimme perinteisiä laululeikkejä ja säestimme niitä rytmisoittimilla. Toisella kerralla teimme ohjaajan johdolla luontoaiheisen mielikuvitusmatkan, johon laulut ja leikit liittyivät. Toteutuksista ei löydy ohjeita työkirjasta.

Kevään viimeisellä kerralla, 8.4, ohjasin itse. Toimintaan osallistui seitsemän aikuista ja kymmenen lasta. Olin kysynyt parina edellisenä kertana osallistujien toiveita ohjelmas- ta, ja toiveiden perusteella suunnittelin musiikkia ja kuvataiteita teemalla Meidän oma ihme, ja suunnittelin ohjelmaa, jossa lapsi tutustuu kehoonsa ja saa aikuisen ihailua ja kosketusta. Taidetuokio oli kaksiosainen. Alkupiirin jälkeen tutustuimme Hoilei- menetelmään kuuluviin laululeikkeihin Tossu ja sukka, Kultakädet, kultajalat sekä Kei- nun, tanssaan kultani kanssa (Salo ym. 2008). Seuraavaksi teimme äitienpäiväkortteja isoäideille painaen lasten käden- ja jalankuvia korttipohjiin, ja koristelimme samalla tavalla pieniä lahjapusseja. Taustalla soitin Silkkipaperitaivas-cd:n lauluja, joita olin käyttänyt jo loppurentoutuksissa syksyllä. Loppurentoutuksessa käytettiin Lumiukko- satuhierontaa. Toteutuskerrasta tehdyt ohjeet löytyvät työkirjasta nimellä Meidän oma ihme – äitien/isänpäivä. Loppupiirissä keräsin vanhemmilta palautetta käyttäen posti- kortteja, joista jokainen vanhempi valitsi yhden.

Viimeisen taideneuvolan rakenne oli toimiva. Käytin osittain tuttuja elementtejä, ja ope- tin myös muutaman uuden asian. Vanhemmat kertoivat pitävänsä osasta lauluista sekä korttien painamisesta. Lasten suhtautuminen kortinpainantaan oli vaihtelevaa. Osa vanhemmista koki, että laulu Kultakädet, kultajalat on liian melankolinen, mutta tämä on saattanut johtua myös hieman alavireisestä laulustani. Oman arvioni mukaan valit- semani teema, toiminnan sisältö ja menetelmät tukivat pienen lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta.

5.5 Työkirja

Opinnäytetyöni tuotos on työkirja, joka on tarkoitettu tuleville Raison perhekeskus Sa- telliin taideneuvolan ohjaajille apuvälineeksi taideneuvolan suunnitteluun ja toteutuk- seen. Työkirjan tavoitteena on juurruttaa taideneuvolatoiminta Raison perhepalvelui- hin, siirtää eteenpäin hyväksi havaittua tietoa ja tarjota taideneuvolan ohjaajille työkalu- ja. Tämä helpottaa myös vapaaehtoisten ohjaajien rekrytoimista, sillä valmis ohjeistus vähentää työtaakkaa ja epävarmuutta. Työkirja oli suunnitteluvaiheessa tarkoitus tulla Raison kaupungin intranettiin muokattavana versiona, jolloin ohjaajat voivat lisätä sii-

hen huomioitaan ja ohjeita. Opinnäytetyöhön työkirja on lisätty pdf-muodossa, ja yhteystietosivu on jätetty pois (liite 2). Työkirja tulee Raision kaupungin intranettiin muokattavana versiona, jolloin taideneuvolan ohjaajat voivat lisätä siihen omia huomioitaan ja ohjeita. Kokosin työkirjan omien kokemusteni pohjalta sen jälkeen, kun olin ohjannut kaikki taideneuvolat.

Työkirja sisältää ohjeet taideneuvolakokonaisuuden suunnitteluun ja organisointiin aina mainostamisesta lähtien, yksittäisen taideneuvolakerran rungon, sekä yksityiskohtaiset ohjeet taidetuokioihin ja kokonaisiin taideneuvolakertoihin, jotka toteutin syksyllä 2015 ja keväällä 2016. Ohjeissa on koottu erikseen materiaalilista, arvioitu kesto, sopiva lasten ikähaarukka ja osallistujamäärä. Lisäksi työkirjasta löytyy vinkkejä, yhteystietoja ja lähteitä. Työkirja on laadittu muotoon, jossa siitä on helppo kopioida tai tulostaa yksittäisiä sivuja. Työkirjaa on siis tarkoitus käyttää paitsi taideneuvolan ohjaamiseen, myös yksittäisten taide- ja musiikkihetkien ohjaamiseen myös muussa toiminnassa Raision kaupungin perhepalveluissa. Asettelin sivut niin, että yksittäisten sivujen tulostus on järkevää. Pyrin tekemään työkirjasta visuaalisesti selkeän, miellyttävän ja helppolukuisen. Kuvituksena on valokuvia taideneuvolassa tehdyistä taideteoksista.

Tein työkirjasta mahdollisimman käyttäjälähtöisen, joten se sisältää hyvin vähän teoriaa ja paljon konkreettisia ohjeita. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen taideneuvolan tavoitteena on kuitenkin tuotu selkeästi esiin ja perusteltu. Pyrin sillä siihen, että taideneuvola tukisi jatkossakin tätä tavoitetta, eikä muuttuisi vain taidetuokioiden järjestämiseksi yksittäisten askarteluohjeiden pohjalta. Jätin työkirjassa kokonaan mainitsematta eri oppimisen alueet sekä siksi, että taideneuvolan painopiste pysyisi taiteilussa ja vuorovaikutuksessa että siksi, että ohjaajat eivät välttämättä ole varhaiskasvattajia, eikä ylimalkainen tieto pedagogisista tavoitteista palvelisi heitä.

Tarkoitus ei ole, että työkirjassa esiteltyjä tuokioita toteutettaisiin sellaisenaan, vaan yksityiskohtaiset ohjeet auttavat myös soveltamisessa ja siirtävät eteenpäin käytännössä hyväksi huomattuja toimintatapoja. Erityisesti huomioin Raision kaupungin työntekijän toivomuksen siitä, että ohjeet olisivat sellaiset, että niitä voi toteuttaa myös perheyöntekijä, jolla ei ole vankkaa osaamista taidemenetelmissä. Toivon, että jatkossa ohjaajat kasvattavat pankkia lisäämällä itse toteuttamiensa taidetuokioiden ja kokonaisten taideneuvolakertojen ohjeet.

Työkirjaa ei ole vielä pilotoitu, eli sitä ei ole käytetty taideneuvolan suunnitteluun. Siksi sen onnistuneisuutta on tässä vaiheessa vaikeaa arvioida. Oman arvioni mukaan työkirja on muodoltaan ja sisällöltään sellainen, että se tukee hyvin tavoitetta taideneuvo-

lan juurruttamisesta Raision perhepalveluihin. Ohjeet ovat käyttökelpoisia ja seikkaperäisiä, tosin tämän takia melko pitkiä. Olisin mielelläni mahdollistanut taidetuokioiden ohjeet yhdelle sivulle, mutta pidin tärkeämpänä, että saan ohjeiden avulla siirrettyä eteenpäin kaiken tarvittavan tiedon. Taideneuvolaa saattaa nimittäin ohjata ihminen, joka ei koskaan tapaa aiempia ohjaajia, ja näin hiljainen tieto jäisi muuten siirtymättä eteenpäin. Työkirjan ulkoasu on myös onnistunut, miellyttävän näköinen ja käyttäjää palveleva, mikä on minulle henkilökohtaisesti tärkeä seikka. Työntekijävaihdoksen takia en saanut toimeksiantajalta palautetta työkirjasta. Työkirja on annettu pdf-muodossa perhetyöntekijöille käytettäväksi perustyössään. Työkirja on myös lisätty Raision kaupungin intranettiin, missä se on perhepalveluiden sosiaali- ja työntekijöiden saatavilla. Toimeksiantajalla ei ole tietoa, tullaanko työkirjaa käyttämään taideneuvolan ohjaukseen.

6 POHDINTA

6.1 Vanhempien palaute

Työntekijävaihdosten takia en saanut lopullista palautetta kehitysprojektista enkä raportista. Pohdintakappale perustuu vierailevien ohjaajien, vanhempien ja Satelliitin työntekijän palautteelle sekä omille huomioilleni ja kehittämispäiväkirjaani. Palautteenkeruussa ja kehittämispäiväkirjassa käyttämäni kysymykset ovat liitteenä 1. Arvioin tässä kappaleessa, miten lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen, uusien elämysten ja taideinnostuksen tarjoaminen ja uusien asiakasryhmien ja erityisesti maahanmuuttajien tavoittaminen toteutuivat.

Palautekyselyyn, jonka järjestin syksyn 2015 viimeisen toteutuskerran glöghetkessä, osallistui kuusi äitiä. Heistä kolme, neljä osallistui hyvin aktiivisesti keskusteluun, ja yksi oli hiljaa. Ensimmäiseksi kysyin, mitkä kaksi syksyn toteutuskertaa vanhemmat valitsisivat uuteen toteutukseen. Hyvin yksimielinen vastaus oli ”musiikki ja maalaus”, tosin piparien leipominen sai yhden äänen. Osa äideistä toivoi pahvilaatikkomaalausta, ja osa muovipussimaalausta, jonka etuna mainittiin, että vauvakin pystyy osallistumaan siihen. Toiseksi kysyin, jättäisivätkö vanhemmat pois jonkun syksyn toteutuskerroista tai muuttaisivatko sitä. Kysymys ymmärrettiin hiukan väärin, mutta vastauksista sai muuta hyödyllistä tietoa. Yksi vanhemmista toivoi, että alun nimikierros jäisi pois, ja toivoi enemmän toimintaa ja vähemmän puhetta, kun taas toinen piti nimikierrosta ja yhteistä aloitusta ja lopetusta hyvänä. Loppulaulu sai kannatusta, sillä sen koettiin rauhoittavan lapsia. Yksi vanhemmista vastasi, että kaikki toteutukset olivat hyviä.

Kolmanneksi kysyin, että onko parempi, että tutustutaan moniin eri taidelajeihin, vai keskittyisivätkö vanhemmat mieluummin yhteen taidelajiin. Kaikki halusivat, että taidelajeja on jatkossakin monta. Lisäksi ehdotettiin, että jos toteutuksia olisi vaikkapa kymmenen, niin yksi niistä voisi olla tempurata. Ehdotuksesta seurasi keskustelua, jossa toivottiin liikunnallista sisältöä. Neljänneksi tiedustelin sopivaa toteutuskertojen määrää. Yksi toivoi keväälle pidempää taideneuvolaa, toinen jokaviikkoista. Yksi äideistä sanoi, että kuuteen kertaan on helpompi sitoutua, mutta jos aina ei tarvitse osallistua, niin pidempi käy.

Viides kysymys koski sitä, onko taideneuvolan tavoite taide-elämysten tarjoajana ja taiteeseen innostajana toteutunut. Yksi äiti kertoi yllättyneensä siitä, että hänen vau-

vansa pystyi jo maalaamaan muovipussitekniikalla, ja toinen sanoi, että oli kivoja ideoita, mutta hänen lapsensa ei jaksanut useinkaan keskittyä. Kuudenneksi kysyin, onko taideneuvolan ideoita toteutettu kotona, ja aikooko joku tehdä niin. Kaksi äitiä aikoi kokeilla taikataikinaa, yksi piparien leipomista ja yksi sormivärimaalausta. Seitsemänneksi kysyin, että kun Satelliitissa on vanhoja ja uusia kävijöitä, niin olemmeko minä ja Satelliitin työntekijä osanneet ottaa uudet ihmiset mukaan, ja voisiko jotain tehdä paremmin. Yhden äidin mielestä me molemmat olemme ottaneet hänet todella hyvin vastaan, työntekijä oli ensimmäisellä kerralla heti vastassa ja Satelliitti on Raision parhaimpia perhekeskuksia. Toinen äiti komppasi, että maanantait ja torstait (perhekerhopäivä ja taideneuvolapäivä) ovat viikon parhaita päiviä. Kolmas kiitti sitä, että olin ensimmäisellä kerralla ovella vastassa. Se oli hänestä mukavaa erityisesti siksi, että Satelliitti oli vieras hänelle, eikä hän osallistunut muuhun kuin taideneuvolaan.

Kahdeksanneksi tiedustelin, onko taideneuvolassa tehtyjä juttuja ollut helppoa lähteä kokeilemaan, vai ovatko ne tuntuneet liian vaikeilta tai etäisiltä. Yksi äiti vastasi, että on tehty helppoja ja mukavia juttuja, ja sitten keskustelu kääntyi takaisin edelliseen kysymykseen. Yhdeksänneksi kysyin, tuntuuko osallistujista siltä, että toiminta tukee vuorovaikutusta oman lapsen kanssa, ja jos näin on, niin mikä on vaikuttava tekijä. Kolme äitiä arvioi, että yhdessä tekeminen lapsen kanssa tukee vuorovaikutusta, ja yksi lisäsi, että taideneuvolassa tehdään sellaisia asioita, mitä ei kotona tulisi tehtyä, kuten vaikka maalaaminen. Yksi äideistä kuvasi, että välillä kotona aika menee siihen, että itse tekee kotitöitä ja lapsi puuhaa omiaan, kun taas taideneuvolassa kaikki on valmiina.

Kymmenenneksi kysyin, että mitä osallistujat ovat saaneet taideneuvolasta. Äitien mainitsemia asioita olivat välineet, valmiit askartelut, kivat hetket lapsen kanssa ja sosiaaliset kontaktit sekä lapselle että aikuiselle. Eräs äiti kertoi, että heillä yksi lapsen syksyllä tekemä maalaus on laitettu oveen, ja lapsi edelleen näyttää sitä ylpeänä isälleen. Yhdestoista kysymys koski taideneuvolan runkoa, mutta haastattelu keskeytyi, kun yksi lapsista oksensi. Vanhemmat olivat onneksi tulleet vastanneeksi kysymykseen jo aiemmin. Yksi vanhemmista kertoi, että kesti muutaman kerran, että lapsi tottui loppurentoutukseen. Viimeiseksi pyysin yleistä palautetta. Vanhemmat kiittivät taideneuvolasta, sanoivat, että ohjaaja on mukava ja taideneuvolassa on mukavaa, ja toivoivat jatkoa. Yksi äideistä sanoi, että ”lapsi on onnellinen täällä”.

Taideneuvolan loppupiiirissä 4.12.2015 pyysin vanhempia valitsemaan postikortin ja kertomaan sen avulla tunteistaan. Sainkin yllättäen myös palautetta taideneuvolasta, joten kerron vastauksista tässä. Yksi vanhemmista kertoi, että hän on saanut aikaa

yhden lapsen kanssa, kun isommat ovat olleet koulussa ja hoidossa. Yhdestä äidistä oli tuntunut, että heidän on vaikea osallistua, kun lapsi on niin pieni, mutta lapsi oli silti nauttinut. Eräs äiti valitsi kortin, jossa Muumien mörkö katsoo pimeässä öljylamppua, ja kertoi, että elämässä on tuntunut pimeältä, mutta taideneuvola ja Satelliitti ovat olleet vähän kuin kynttilä. Kortti, jossa äiti nostaa lapsen syliin, osui yhden äidin silmään, sillä ”lapsi haluaa syliin”. Yksi vanhemmista valitsi mustavalkoisen kortin kontrastin vuoksi, sillä maalauksessa oli käytetty paljon värejä. Oravaäiti kahden oravalapsen kanssa valikoitui äidille, joka sanoi olevansa yhtä touhottava kuin oravaäiti, ja haluavansa keskittyä lapseen. Lapsikin tuntui joskus kuin kahdelta lapselta. Mielestäni vastauksissa kuului vanhempien itsereflektio, lapsen mielen pohtiminen ja hellä suhtautuminen lapsiin, ja myös se, että taideneuvola oli onnistunut tukemaan vanhempien ja lasten välisiä vuorovaikutusta.

Vanhemmat antoivat myös spontaanisti palautetta, ja yhden tällaisen palautteen pohjalta muutin taideneuvolan rakennetta kevääksi niin, että sama vieraileva ohjaaja ohjasi aina kaksi kertaa peräkkäin. Yleisesti ottaen palaute oli hyvin positiivista, ja korjaava palaute koski yksittäisiä aiheita. Mielestäni alku- ja loppupiirit esittelyineen ovat tärkeitä, enkä poistanut niitä, mutta palautteen pohjalta yritin pitää ne keväällä lyhyempinä. Loppuhipsuttelun vaihtamiseen satuhierontaan vaikutti sekä vanhempien palaute että omat havaintoni. Taideneuvolakertojen lisääminen keväälle ei onnistunut resurssien takia. Musiikin ja sanataiteen toteutuskerrat sisälsivät toki myös kehollista ilmaisua ja liikkumista, mutta sille olisi myös voinut järjestää keväällä ihan omat toteutuskertansa

6.2 Vierailevien ohjaajien ja Satelliitin työntekijän palaute

Satelliitin työntekijän vastaukset koskevat kaikkia syksyllä 2015 järjestettyjä taideneuvoloita, ja vierailevat ohjaajat ovat vastanneet vain omien ohjauskertojensa pohjalta. Musiikista on vastaukset syksyltä, kuvataiteesta ja sanataiteesta sekä syksyltä että keväältä. Ohjaajille lähetetty palautekysely on liitteenä 1. Kysymyksillä 1 a ja 1 b kysyin taideneuvolan ensimmäisen tavoitteen, vuorovaikutuksen tukemisen, toteutumisesta. Kaikkien vastaajien mielestä toiminta tuki vuorovaikutusta. Musiikin ohjaajan huomioiden mukaan lasten ja vanhempien vuorovaikutus sujui hyvin taideneuvolakeran aikana – vanhemmat auttoivat lapsia leikkimään laululeikkejä, ja jos esimerkiksi lasta itketti, vanhempi otti tilanteen haltuun. Musiikin ohjaaja kertoi tukeneensa vuorovaikutusta pyytämällä vanhempia ja lapsia tekemään laulut ja leikit yhdessä, ja pyytä-

mällä vanhempia auttamaan lapsia laululeikeissä. Hän arvioi, että vanhemman tuki ja vanhemman antamat esimerkit tukivat vuorovaikutusta.

Sanataiteen ohjaajan mukaan vastaava ohjaaja kysyi osallistujien toiveita, ja aloitusringit tukivat vanhempien tutustumista toisiinsa. Sanataiteen ohjaaja kirjoitti, että syksyllä he olivat suunnitelleet runoihin osallistavat liikkeet, jotka lapset tekevät vanhempien kanssa yhdessä, ja keväällä ”maalatessa huomio oli äidin ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa, esim. millä tavoin äiti ja lapsi voivat maalata yhdessä, kun lapsi on sylissä”. Koko ryhmän vuorovaikutusta tuettiin laulamalla yhdessä värilaulu ja etsimällä yhdessä laulussa mainittuja värejä osallistujien vaatteista. Kuvataiteen ohjaaja kertoi suunnitelleensa tehtävät niin, että ne mahdollistavat aktiivisen vuorovaikutuksen ja kontaktin. Hän arvioi, että tämä toteutui sekä vanhemman ja lapsen työskennellessä yhdessä, että lapsen yksintyöskentelynä, jolloin vanhempi auttoi ja kannusti lastaan.

Kysymykset 2a, 2b ja 2c koskivat taideneuvolan toista tavoitetta, uusien taide-elämysten tarjoamista. Satelliitin työntekijä ja musiikin ohjaaja uskoivat, että osallistujat saivat uusia taide-elämyksiä. Sanataiteen ohjaaja totesi syksyllä, että tätä olisi pitänyt kysyä vanhemmilta heti neuvolan jälkeen. Keväällä hän vastasi, että osa äideistä ei ollut kokeillut sormivärimaalausta lastensa kanssa. Kuvataiteen ohjaaja muistutti, että uutuuselementti ei ole tärkeintä, vaan ilo ja rohkeus tehdä taidetta. Keväällä pahvilaa-tikkomaalaus tekniikkana oli ollut uusi kaikille, ja värikylpy oli uusi toiselle osanottajista.

Satelliitin työntekijä arvioi, että menetelmät sopivat kaikista pienimmillekin osanottajille, ja toiminta oli suunniteltu joustavaksi ja silti monipuoliseksi. Hän oli saanut negatiivista palautetta vain löysästä ihmetaikinasta. Musiikin ohjaajan mukaan tehtävät, tekniikat ja materiaalit sopivat oikein hyvin tilanteeseen ja asiakkaille. Sanataiteen ohjaaja vastasi syksyllä, että aikuiset asiakkaat eivät nousseet mielellään ringistä ylös leikkimään.” Aiemmissa ohjauspaikoissa kellään ei ole ollut omaa istumapaikkaa, jolloin äidit tuntuivat lähtevän reippaammin mukaan liikunnallisiin leikkeihin. Toisaalta oli mukava, että osallistujat näkivät ringissä toistensa kasvot ja yhdessä jutteleminen oli helpompaa.”

Kuvataiteen ohjaajan mukaan tehtävät jne. sopivat hyvin. Syksyllä hän totesi, että näin pienet eivät saa Laulava kynä -piirustuksessa käytetyistä vahaliiduista hyvää otetta, jolloin osa äideistä ja lapsista päätyi tekemään omia piirustuksiaan yhteisen taideteoksen sijaan. Sormivärimaalauksessa ”noin puolet lapsista maalasi itsenäisesti, äidin kannustaessa ja avustaessa vieressä.” Sanataiteen ohjaaja ehdotti, että tehtäisiin omat soittimet kierrätysmateriaalista ja säestettäisiin niillä. Kuvataiteen ohjaaja piti piirustusta ja maalauksia hyvinä tekniikkoina, ja ehdotti, että tämän ikäisillä toimisivat muun muas-

sa värisommittelu, muotokokeilut ja muovailut. Syksyllä ehdotettiin, että rentoutushetkessä ohjaaja voisi näyttää tarkemmin mahdollisuuksia käyttää palloa ja päähierojaa.

Kysymykset 3a-3d koskivat kolmatta tavoitetta, uusien osallistujaryhmien houkuttelua Satelliitin toimintaan. Satelliitin työntekijä kirjoitti, että taideneuvolaan kutsuminen olisi helppo tapa lähestyä uusia perhekeskuksen kävijöitä, ja muistutti vuorovaikutuksen tärkeydestä. "Taideneuvolan vetäjä oli itse hyvin aktiivinen jo ennen taideneuvolatoiminnan alkamista ja teki toimintaa tutuksi tulemalla mukaan Satelliitin perhekahvilatoimintaan. Vetäjä on myös helposti lähestyttävä ja sydämellinen persoona, mikä tekee toimintaan mukaan haluaville matalan kynnyksen lähteä mukaan." Hän arvioi myös, että "jos aikuisella on paineet tuottaa "kelvollista ja hienoa" taidetta, niin lapsen kanssa pikku mokailu tai asioiden sujuminen ei niin suunnitellusti on helpompi hyväksyä". Työntekijä uskoi, että keväällä 2016 kynnys madaltuu lisää, "sillä tieto toiminnan mielekkyydestä on jo kulkenut äitienkin keskuudessa suusta suuhun".

Musiikin ohjaaja arveli, että toimintaan on helppo tulla mukaan ja että kynnyksen korkeus riippuu ihmisestä. Jotkut uskaltavat heittäytyä mukaan, vaikka eivät olisi musikaalisia, ja jotkut vierastavat, jos täytyy laulaa mukana. Sanataiteen ohjaajan mukaan "kyse on niin matalan kynnyksen toiminnasta kuin vain voi olla; mitään aikaisempaa osaamista ei tarvita (esim. soittotaito) ja osallistujilla on mahdollisuus vaikuttaa sisälttöön toiveillaan. Lisäksi hän kirjoitti, että vastaava ohjaaja "tekee osallistujien olon tervetulleeksi omalla lämpimällä ja iloisella persoonallaan", ja kiitti sitä, että aloituksessa on tutustumisleikki. Ohjaaja antoi hyvin selkeitä ohjeita." "Tekniikat ovat niin helppoja, että ne pystyy omaksumaankin saman tien. Mukaan voi tulla vaikka ei olisi ilmoittautunut ennakkoon, eikä toiminta maksa asiakkaille mitään, mikä mahdollistaa osallistumisen kaikille." "Osallistuminen ei vaadi etukäteisvalmistautumista tai välineitä."

Kuvataiteen ohjaajan mielestä osallistuminen on helppoa. Hän arveli, että taiteella ei ole vieraannuttavaa vaikutusta, mutta että sanana taide saattaa pelästyttää jotakuta. "Toiminnassa ei ole mitään vaikeaa, vaan kaikki saavat toteuttaa sitä omista lähtökohdistaan ja osittain myös tavoitteistaan. ... Toisaalta tehtäväännossa korostettiin sitä, että toiminta ja tekeminen tapahtuvat täysin ensisijaisesti lapsen ja vanhemman ehdolla." Ideoita kynnyksen madaltamiseksi ei juuri esitetty, paitsi että ehdotettiin, että taideneuvola-nimen voisi muuttaa. Kuvataiteen ja sanataiteen ohjaajat kirjoittivat, että toimintaan osallistuvat selkeästi ne vanhemmat, jotka ovat jo aktiivisia osallistujia.

Kysymykseen mainonnasta yksi ohjaaja vastasi, ettei tiedä tarpeeksi ottaakseen kantaa. Muut pitivät mainosta muun muassa informatiivisena ja kutsuvana, ja kuvasivat

mainosta ja Satelliitin robottilogoa sanoilla hauska, värikäs ja sympaattinen. Työntekijän arvion mukaan kynnystä laske, että mainos avasi selkeästi, mistä on kyse, ja ehdotti, että taideneuvola voisi mainostaa useammassa Raision neuvoloissa.

Neljänneksi kysyin, mikä ohjaamisessa oli helppoa ja vaikeaa. Ryhmäkoko on vastaajien mielestä sopiva ja tilassa kuuluu hyvin. Ilmapiiri on rento ja osallistujat paikalla vapaaehtoisesti. ”Ryhmään osallistuvat ovat ns. aktiivisia vanhempia, joka näkyi mm. kontaktissa, vuorovaikutuksessa ja yleisessä aktiivisuudessa osallistua ja ottaa kontaktia myös muihin vanhempiin ohjaajiin. Vastaavat ryhmätilanteet olivat tuttuja vanhemmille, ja heillä oli selkeä odotus, mitä tapahtuu ja mitä tehdään.” ”Ryhmäläiset kunnioittivat ohjaajaa ja kuuntelivat ohjeet, sekä toimivat aktiivisesti.” Vaikeuksina mainittiin lasten pieni ikä ja osallistujamäärän vaihtelu. Tilaa kuvattiin ahtaaksi ja sokkeloiseksi ja huoneeseen kaivattiin vesipistettä. Kysymykseen, missä ohjaaja arvioi onnistuneensa parhaiten, vastattiin näin: ”Mielestäni onnistuin hyvin saamaan lapset ja vanhemmat innostuneiksi taideneuvolakerralla.” ”Ilmapiiri oli hyvä ja kannustava.” ”Hauskan ilmapiirin luomisessa, joka mahdollisti maalaamisen ilman painetta lopputuloksesta.”

Kysymykset 5 a ja 5 b koskivat sitä, mitä ohjaajat haluaisivat säilyttää ja mitä muuttaa taideneuvolan toiminnassa. Vastausten mukaan ohjauskerran runko ja pituus ovat hyviä, järjestelyt kannattaa säilyttää samana, ja etukäteisjärjestelyt toimivat. Syksyllä alkuesittelyn toivottiin säilyvän jokakertaisena, mutta niin, että asiakkaat kertovat itseltään jonkin uuden asian. Kuvataiteen ohjaajan mukaan aikataulu ja etukäteisvalmistelut sujuivat keväällä paremmin kuin syksyllä. Yhteistyö vastaavan ohjaajan kanssa oli vastaajien mielestä hyvää. Vastaava ohjaaja ”toimi rauhallisesti, ohjasi selkeästi ja otti jokaisen asiakkaan hienosti huomioon” sekä ”toimi erinomaisesti, auttoi tilanteessa, mutta antoi vastuun tuokion vetämisestä minulle.

Kuudenneksi toivoin yleistä palautetta ja ideoita. Toiminnan toivottiin jatkuvan. Satelliitin työntekijän mielestä toiminta voitaisiin järjestää keväällä 2016 pitkälti samanlaisena. Yksi palaute oli, että ”erittäin hyvä konsepti, jossa nähdään konkreettisesti mitä hienoja asioita moniammatillisella yhteistyöllä voidaan toteuttaa!” Yhteistyökumppanien huomiointia markkinoinnissa toivottiin. Kaksi ohjaajaa ehdotti enemmän ryhmän yhteistä toimintaa ja kontaktin lisäämistä osallistujien kesken. Toiminnalla voisi olla pitkäkestoisempi tavoite, joka linkittäisi toteutuskerrat yhteen niin, että syksyn tai kevään aikana vanhempi-lapsipari tekee yhden teoksen, tai ryhmä tekee yhteisen teoksen. Yksi ohjaaja ehdotti, että vaikkapa perhetyöstä ohjataan mukaan toimintaan ei-aktiiviset vanhemmat, joilla on arjen ja vuorovaikutuksen haasteita ja heikot turvaverkot, pienenne-

tään ryhmäkokoja ja toinen ohjaajista voisi olla sosiaalialan ammattilainen. Kaikki vieraillevat ohjaajat olivat kiinnostuneita osallistumaan taideneuvolan toteuttamiseen myös jatkossa.

Ohjaajien vastausten perusteella he arvioivat, että toiminta saavutti tavoitteen vuorovaikutuksen tukemisesta. Ohjaajat myös kuvasivat konkreettisia keinoja, joilla siihen pyrittiin. Toisen tavoitteen, uusien taidekokemusten tarjoamisen ja taideinnostuksen herättämisen, kohdalla, ohjaajat antoivat vaihtelevampia vastauksia. Toisaalta he kertoivat, että olivat onnistuneet innostamaan asiakkaita taiteiluun, ja että moni asiakas oli kokeillut uusia taidemenetelmiä lastensa kanssa. Käytettyjä taidemenetelmiä pidettiin hyvinä ja monipuolisina. Toiminnan taidekasvatuksellinen puoli näyttää tässä valossa hyvältä. Kolmas tavoite, uusien asiakkaiden tavoittaminen, ei vastausten perusteella onnistunut, vaan osallistujien arveltiin olevan muutenkin aktiivisia ja melko hyvinvoivia perheitä. Tästä kertoo myös musiikinohjaajan kuvaus siitä, kuinka vuorovaikutus sujuu hyvin perheenjäsenien välillä, ja kuvataiteen ohjaajan huomiot siitä, miten vanhemmat osallistuvat tottuneesti ja taitavasti ohjatun ryhmän toimintaan.

6.3 Kehitystehtävän tavoitteiden toteutuminen

Kahden ohjatun taideneuvolan ja ammattikorkeakoulun opinnäytetyön perusteella on tietenkin mahdotonta ottaa kantaa siihen, että tukeeko taideneuvolatoiminta lapsen ja vanhemman välistä varhaista vuorovaikutusta. Se vaatisi systemaattisen tutkimustiedon keräämistä ja aivan erilaisia menetelmiä, kuin mitä tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä on voinut käyttää. Kuitenkin sanoisin, että taideneuvolatoiminnassa on ainakin elementtejä, jotka tukevat vuorovaikutusta. Vierailevien ohjaajien arviot, omat huomioni, taustatieto aiheesta ja vanhempien palaute tukevat tätä arviota.

Tavoite uusien taide-elämysten tarjoamisesta ja taideinnostuksen syöttämisestä toteutui kaikista selkeimmin, toisaalta tätä tavoitetta on helpompi arvioidakin kuin edellistä. Vanhemmat ja lapset tutustuivat monipuolisesti kuvalliseen, sanalliseen, musiikilliseen ja keholliseen ilmaisuun. Ohjaus oli laadukasta, ohjaajat olivat oman taiteenalansa osaajia ja hallitsivat myös perheiden ohjauksen. Ainakin kuvataiteen osalta käytettyjä menetelmiä voisi laajentaa entisestään. Vaikka vanhemmat olivat selvästi tottuneita ryhmiin osallistujia, niin varsinkin kuvataiteen tekeminen pienten lasten kanssa oli monille uutta. Sekä vanhemmat että lapset saivat paljon uusia taidekokemuksia ja toiminta oli sellaista, mitä on helppoa jatkaa myös kotona.

Uusia asiakasryhmiä ei oman arvioni mukaan tavoitettu kovin hyvin. Osa osallistujista oli uusia kävijöitä Satelliitissa, ja taideneuvola saattoi helpottaa heitä pääsemään mukaan perhekeskuksen toimintaan ja ”mammajengiin”. Toimintaan osallistui vain yksi maahanmuuttajataustainen perhe yhden kerran. Mainostin Satelliitin suomikerhossa ja maahanmuuttaja lähipäiväkodissa ja uskon, että en olisi voinut vaikuttaa omalla toiminnallani tämän enempää.

Taideneuvola on mielestäni käyttökelpoinen työkalu avoimeen varhaiskasvatukseen, ja muuhunkin lasten parissa tehtävään työhön. Kevään 2016 jälkeen Satelliitissa ei ole järjestetty taideneuvolaa eikä muuta taidetoimintaa, mutta syksyllä 2017 siellä järjestetään työväenopiston taidetoimintaa. Taideneuvolan työkirja on valmistunut myöhässä, ja toivon, että se nyt valmistuttuaan auttaisi taideneuvolatoimintaa jatkamaan Raision perhepalveluissa. Taideneuvolaan voisi tehdä edelleen joitain käytännön parannuksia. Ehdotan työkirjassa, että taideneuvolassa olisi koko syksyn tai kevään jatkuva teema ja voitaisiin tehdä pitkäkestoisia taideprojekteja. Ohjaajien ajatus koko ryhmän yhteisestä tekemisestä oli hyvä, mutta itse ajattelen, että painopisteen säilyttäminen vanhemman ja lapsen yhteisessä tekemisessä tukee paremmin heidän välistään vuorovaikutusta.

Ohjaamieni taideneuvoloiden jälkeen annoin osallistujille ohjeet taikataikinan ja syötävän sormivärin valmistamiseen. Jatkossa taideneuvolan osallistujille voisi kerätä pienen paketin, jossa on ainakin ohjeet ja materiaalilistat taideneuvolassa käytettyihin menetelmiin, laulujen sanat ja tiedot musiikista ja kirjoista, joista löytyy taideneuvoloista käytettyä materiaalia. Työkirjasta saa ainakin alku- ja loppulaulujen sanat ja satuhieronta-ohjeet sekä valmiit, selkeät ohjeet eri taidetuokioihin, joten tästä ei tulisi ohjaajalle kovin paljoa ylimääräistä vaivaa. Tämä tukisi entistä vahvemmin yhteisen taitelun jatkumista kodeissa, ja ehkä lisäksi varhaista vuorovaikutusta vahvistavia yhteisiä hetkiä kotona.

Taideneuvolan työkirjaa voisi hyödyntää myös päiväkodeissa ja muussa varhaiskasvatuksessa. Tällöin jää toteutumatta idea lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukemisesta, ja sen sijaan painopiste olisi taidekasvatuksessa. Toteutuksessa pitäisi huomioida, että jokaisella lapsella ei ole omaa aikuista auttamassa. Arvelen, että osa ohjeista voisikin toimia hiukan isompien lasten ohjattuun työskentelyyn. Ehkä päiväkodissa omaohjaaja voisi toteuttaa taidetuokioita pienten lasten kanssa, ja tukea näin hänen vuorovaikutustaitojensa kehitystä ja hyvän suhteen syntymistä omaohjaajaan?

Silloin, jos taideneuvolatoimintaa toteutetaan varhaiskasvatuksen piirissä, sen teemoja valitessa voisi hyvin huomioida entistä vahvemmin varhaiskasvatuksen pedagogiset tavoitteet. Kuvataiteiden, musiikin ja muun taiteen keinoin on hauskaa tutustua eri op-

pimisen alueisiin ja toteuttaa eheytettyä pedagogista toimintaa. Leikki, tutkiminen ja taiteen tekeminen ovat lapselle yhtä ja samaa, ja usein aikuisellekin. Päiväkotiympäristössä, jossa taidetuokioita voidaan järjestää joustavammin kuin kerran viikossa kokoon-tuvassa taideneuvolassa, ja jossa ohjaaja tuntee lapset hyvin, voisi myös helpommin toteuttaa lapsen kiinnostuksesta nousevia taidetuokioita. Ainakin itse aion hyödyntää materiaalia omassa työssäni, mutta nähtäväksi jää, missä muodossa.

Satelliitin taideneuvolan osanottajat olivat raisiolaisperheitä, joilla ei ollut erityistä lastensuojelun tarvetta. Yksi ohjaajista ehdottikin, että Raision perhetyö voisi ohjata asiakkaita taideneuvolaan. Olisi kiinnostavaa tietää, että voisiko taideneuvola hyödyntää myös perheiden kanssa, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita tai joilla on erityisiä haasteita lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksessa.

LÄHTEET

- Alila, K. & Portell, T. 2007. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14. <http://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:NBN:fi-fe201504224582>
- Annantalon taidekeskus 2012. Tehdään taidejuttuja! Taidekasvatusta kaikenlaisiin koteihin. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus.
- Franska, Johanna 16.8.2017. Sähköposti.
- Hakala, J. 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Halme, N., Kekkonen, M. & Perälä, M-L. 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistointa ja johtaminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 62. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 17.8.2017. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90890/URN_ISBN_978952-245-747-9.pdf?sequence=1
- Hyvönen, L. 2003. Opettamista ja oppimista koskeva ydinaines taiteen opetuksessa. Vokkeseminaari 5.11.2003. Viitattu 17.8.2017. <http://www.helsinki.fi/vokke/dokumentit/hyvonen051103.pdf>
- Kalland, M. ym. 2014. Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karppinen, S.; Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) 2000. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Kekkonen, M. Montonen, M. Viitala, R. (toim.) 2012. Family centre in the Nordic countries - a meeting point for families and children. Kööpenhamina: Nordic Council of Ministers. Viitattu 17.8.2017. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:700870/FULLTEXT01.pdf>
- Lappalainen, M. 2012. Laulava kynä. Helsinki: Laulau Oy.
- Maine, M. 11.9.2015. Suullinen tiedoksiänto. Raisio.
- Mehto, E. & Rossi-Horto, A. 9.2.2016. Suullinen tiedoksiänto. Helsinki.
- Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Viitattu 17.8.2017. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Oulun kaupunki 2015. Oulu vahvasti mukana lastenkulttuurihankkeissa. Viitattu 17.8.2017. http://www.kulttuurivalve.fi/sivu/fi/uutiset/?type=0&location=&id=2728&action=show_one&lang=fi
- Oulun kaupunki 2015. Taideneuvolatoimintaa alle kouluikäisille vanhempineen. Viitattu 17.8.2017. https://www.ouka.fi/oulu/kohderyhmat/ajankohtaista-lapset-ja-lapsiperheet/-/asset_publisher/1LKs/content/id/9195129
- Peltonen, Anne (toim.) 2007. Suomen kuuden suurimman kaupungin avoin varhaiskasvatustoiminta. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja. Viitattu 17.8.2017. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/Kuusikko_avoinvarhaiskasvatus_2006.pdf
- Raision kaupunki 2017 b. Sivistyslautakunta. Viitattu 17.8.2017. http://www.raisio.fi/paatoksenteke-ja-hallinto/lautakunnat/sivistys-lautakunta/fi_FI/sivistys-lautakunta/

Raision kaupunki 2017a. Perhekeskus Satelliitti. Viitattu 17.8.2017. http://www.raisio.fi/palvelut-a-o/perhe-ja-sosiaalipalvelut/perhepalvelut/fi_FI/perhekeskus-satelliitti/.

Ruokonen, I.; Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Rusanen, S.; Kuusela, M.; Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten Keskus.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Salo, S. & Tuomi, Kirsi 2008. Hoivaa ja leiki: vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.

Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Sosiaalihuoltolaki1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Suomen Unisef Ry 2017. Yleissopimus lasten oikeuksista. Viitattu 16.8.2016. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Suorsa, H-L. 2016. Rauhoittuuko päiväkodin arki satuhieronnan avulla? -Päiväkotien ammattikasvattajien havaintoja. Pro gradu. Varhaiskasvatuksen koulutus. Oulu: Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201605131738.pdf>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a. Viitattu 16.8.2017. [http://www.thl.fi/fi/web/lapset-
nuoret-japerheet/peruspalvelut/perhekeskus/toiminnan_kehittaminen](http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-japerheet/peruspalvelut/perhekeskus/toiminnan_kehittaminen)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b. Vertaisryhmätoiminta. Viitattu 16.8.2017. [https://www.thl.fi/fi/web/lapset-
nuoret-ja-
perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/vertaisryhmatoiminta](https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/vertaisryhmatoiminta)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017c. Kulttuurisensitiivinen työote sosiaali- ja terveysterveyspalveluissa. Viitattu 17.8.2017. [https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-
monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-palvelut/kulttuurisensitiivinen-tyoote-sosiaali-ja-
terveyspalveluissa](https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-palvelut/kulttuurisensitiivinen-tyoote-sosiaali-ja-terveyspalveluissa)

Tuovinen, S. 2017. Mitä satuhieronta on? Tarina ja Kosketus Oy. Viitattu 17.8.2017. <http://satuhieronta.fi/mita-satuhieronta-on/>

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.

Versova 2015. Vertaistuen ja vapaaehtoistyön kumppanuushanke 2015. Vertaisryhmätoiminta. Viitattu 17.8.2017. <http://www.kssotu.fi/versova/pages/vertaisryhmae-toiminta.php>

Viitala, R. 2008. Perhekeskus palvelumallina 28.-29.8.2008. Perhekeskustoiminnan raamit ja rakenteet. Viitattu 8.12.2014. <http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/perhekeskus.pdf>

Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. Perhehankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 17.8.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/111424/Selv200812.pdf?sequence=1>

Kyselylomake vieraileville ohjaajille

Satelliitin Taideneuvola 2015

PALAUTEKYSYMYKSET OHJAAJILLE

Taideneuvolan ensisijaisena tavoitteena on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Lisäksi haluamme tarjota uusia taide-elämyksiä ja tavoittaa uusia asiakasryhmiä. Haluaisin palautetta siitä, kuinka hyvin tavoitteet vaikuttivat toteutuvan, ja mitä voitaisiin parantaa? Kysymyksiä on monta, mutta ei paineita! Jos johonkin kohtaan ei ole paljon sanottavaa, se ei haittaa. Tärkeintä olisi, että vastaisit rehellisesti ja huolellisesti niihin kysymyksiin, jotka herättävät ajatuksia. Vastaisitko suoraan tähän word -dokumenttiin ja lähettäisitkö sen takaisin minulle?

1 a Miten arvioit vuorovaikutuksen tukemisen toteutuneen taideneuvolakerrassa yleensä?

1 b Entä sinun osuudessasi?

2 a Tarjosiko taideneuvolakerta uusia taide-elämyksiä osallistujille?

2 b Kuinka hyvin tai huonosti tehtävät, tekniikat ja materiaalit sopivat tilanteeseen ja asiakkaille?

2 c Haluaisitko ehdottaa joitain muita tekniikoita, materiaaleja tai tehtäviä (jos taidemuoto on sama, esim. kuvataide tai musiikki)?

3 a Arvioitko, että uusilla Satelliitin asiakkailla on helppoa tai vaikeaa tulla mukaan tällaiseen toimintaan? Miksi?

3 b Miten arvioit, onko vanhemmilla, jotka pitävät taidetta vieraana, vaikeana tai elitistisenä, matala vai korkea kynnys osallistua tähän taideneuvolaan?

3 c Onko mainonnassa (lähinnä esite) ja toiminnassa onnistuttu laskemaan kynnystä?

3 d Jos kynnys on korkea, mitä sille voisi tehdä?

4 a Mikä oli helpointa ohjaamisessa?

4 b Mikä oli vaikeinta ohjaamisessa?

4 c Missä onnistuit parhaiten?

5 a Jos sama ohjauskerta järjestettäisiin nyt uudestaan, tekisitkö jotain eri tavalla, tai toivoisitko, että toinen ohjaaja (Maria) tekisi jotain eri tavalla? Mitä käytännön järjestelyjä haluaisit muuttaa?

5 b Jos sama ohjauskerta järjestettäisiin nyt uudestaan, mitkä asiat erityisesti haluaisit tehdä samalla tavalla, tai haluaisit toisen ohjaajan tekevän samalla tavalla? Mitkä järjestelyt haluaisit säilyttää?

6 Ehdotuksia, huomioita, ideoita, mitä tahansa!

7 a Olisitko periaatteessa kiinnostunut ohjaamaan jatkossa taideneuvolassa?

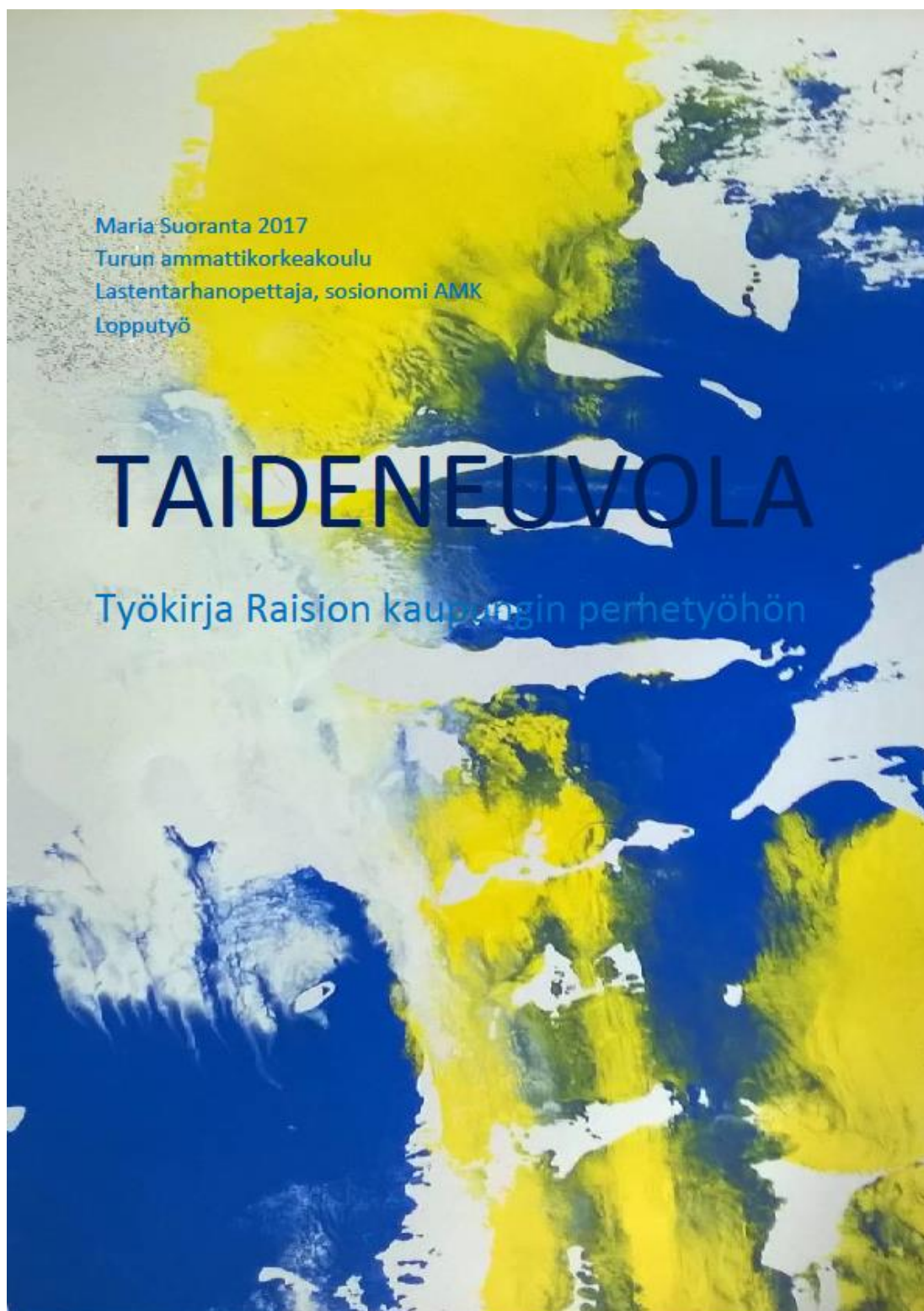
7 b Voiko yhteystietosi antaa seuraaville taideneuvolan järjestäjille? (Se ei tietenkään sitois mihinkään.)

Kiitos vastauksista, ja kiitos, että ohjasit!

T. Maria

.....:Osan vaihto (seuraava sivu):.....

Työkirja

SISÄLLYSLUETTELO

1. ALUKSI

Lukijalle
Taideneuvolan tavoitteet

2. TAIDENEUVOLAN SUUNNITTELU JA VALMISTELU

Asiakkaat
Ohjelman suunnittelu ja ohjaajien rekrytoiminen
Mainonta ja ilmoittautumiset
Tilat, materiaalit ja tarvikkeet
Muistilista

3. TAIDETUOKIOT

Valmiita taidetuokiota
Ohjeita
Sanoja lauluihin ja rentoutuksiin
Ideoita

4. MUUTA

Yhteenvedo aiemmista taideneuvoloista
Vanhojen taideneuvoloiden mainokset
Mainoksen pohja
Suunnittelulomake
Kootut mokat eli kaikenkarvaisia vinkkejä
Yhteystietoja ja mahdollisia ohjaajia
Lähteitä

Yksityiskohta äidin ja lapsen muovipussitekniikalla taideneuvolassa tekemästä taideteoksesta.

Taideneuvola/ LUKIJALLE

Kiitos, että olet hypännyt taideneuvolan puikkoihin!
Nyt vain suunnittelemaan.

Järjestin itse taideneuvolat syksyllä 2015 ja keväällä 2016, ja se oli tosi hauskaa. Niiden kokemusten pohjalta väsäsin avuksesi tämän kansion. Tavoitteenani on helpottaa työkuormaasi niin, ettei sinun tarvitsisi aloittaa pyörän keksimistä alusta. Taideneuvola ei ole mikään kiveen hakattu sosiaalialan menetelmä eikä tätä runkoa tarvitse missään nimessä noudattaa orjallisesti. Muista lisätä uuteen taideneuvolaan ripaus omaa väriäsi!

Ensin koitan kertoa lyhyesti ja käytännönläheisesti, mikä taideneuvola on. Kaikki lähtee siitä, miksi sitä järjestetään: jotta lapsi ja vanhempi voivat viettää hyvää aikaa yhdessä taiteillen. Toiminnan suunnittelussa on kaksi lähtökohtaa: toiminta tukee lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta ja innostaa kokemaan ja kokeilemaan taidetta yhdessä.

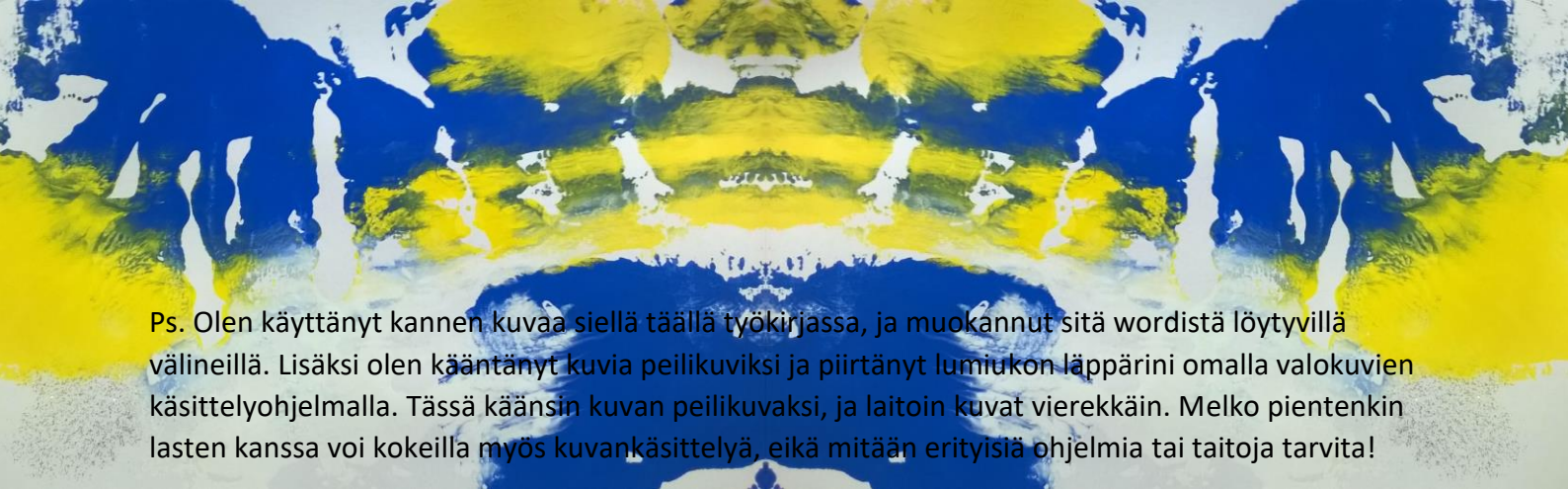
Kansion kakkososiossa käydään taideneuvolan suunnittelu ja toteutus järjestelmällisesti läpi. Kolmannesta osasta löytyy aiempia taideneuvolatoteutuksia, joita voi käyttää sellaisinaan tai muokata niitä itselle sopiviksi. Tähän asti taideneuvolassa on käytetty yhdistellen musiikkia, kuvataidetta ja loruttelua. Nelososiosta löytyy kaikkea sekalaista, mistä saattaa olla iloa.

Olisi hienoa, jos pystyisit täydentämään tätä kansiota, lisäämään omia parannuksiasi tai lähteitä, mistä löytyy hyviä vinkkejä taiteiluun. Jos värvääät uusia ohjaajia, lisäisitkö vähintään heidän yhteystietonsa? Laittaisitko loppuun myös tekemäsi mainokset ja lyhyen kuvauksen järjestämiesi taideneuvolakertojen teemoista ja taidemenetelmistä sekä tiedon ohjaajista? Seuraavan järjestäjän on vuorostaan helppo tarttua töihin, kun hän tietää, mitä viimeksi on tehty.

Hauskoja, herkkiä, värikkäitä ja äänekkäitä hetkiä taideneuvolan parissa!

Muista, että taide on loppujen lopuksi leikkiä.

Toivoo Maria

Ps. Olen käyttänyt kannen kuvaa siellä täällä työkirjassa, ja muokannut sitä wordistä löytyvillä välineillä. Lisäksi olen kääntänyt kuvia peilikuviksi ja piirtänyt lumiukon läppäriini omalla valokuvien käsittelyohjelmalla. Tässä käänsin kuvan peilikuvaksi, ja laitoin kuvat vierekkäin. Melko pientenkin lasten kanssa voi kokeilla myös kuvankäsittelyä, eikä mitään erityisiä ohjelmia tai taitoja tarvita!

TAVOITTEET

Raision kaupungin taideneuvolatoiminnalla on kolme tavoitetta, joista tärkein on varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Taideneuvolan toiminta tulee suunnitella aina ensisijaisesti siitä lähtökohdasta, että se tukisi lapsen ja vanhemman välistä suhdetta.

1. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen
2. Uusien elämysten ja taideinnostuksen tarjoaminen
3. Uusien asiakasryhmien ja erityisesti maahanmuuttajien tavoittaminen

LAPSEN JA VANHEMMAN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

Perhetyön tavoitteena on tukea perheiden hyvinvointia. Taideneuvola tukee tätä tavoitetta osaltaan tarjoamalla raisiolaisille vanhemmille ja pikkulapsille taidetoimintaa, jossa huomioidaan erityisesti vuorovaikutuksen tukeminen. Pääasiassa toimintaan osallistuu perheitä, joilla ei ole mitään vakavia haasteita, mutta vanhemman ja lapsen suhdetta on tärkeää tukea, vaikka perheellä olisikin kaikki hyvin. Jos sinulla herää huoli jostain taideneuvolaan osallistuvasta perheestä, niin keskustele ehdottomasti perheneuvolan työntekijän kanssa.

Taideneuvolan kehittämisen pohjalla on käytetty tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta, lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteesta sekä mentalisaatiosta, joka tarkoittaa paljolti samaa kuin oman ja toisen mielen reflektointi. Tiivistetysti, lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus on tärkeää lapsen turvallisen kiintymyssuhteen kehittymisen takia. Kiintymyssuhde taas on merkittävä sekä perheen että lapsen senhetkisen ja myöhemmän hyvinvoinnin kannalta ja myöhempien ihmissuhteiden pohjana. Eräs osa vuorovaikutusta on jaetun tarkkaavaisuuden hetket, eli ne hetket, kun lapsi ja vanhempi jakavat yhdessä jonkin huomionkohteen.

Taidekasvatuksessa ”taidejutut johdattavat lapsen ja aikuisen tekemään, haltioitumaan ja oppimaan yhdessä” (Annantalon taidekeskus 2012). Taideneuvolan jujuna on, että taiteen tutkiminen ja taiteesta haltioituminen yhdessä tarjoavat vanhemmalle ja pikkulapselle näitä jaetun tarkkaavaisuuden hetkiä. Eri taidemuodot tarjoavat välineitä myös koskettamiseen, hellittelyyn ja lapsen ajatuksiin ja tunteisiin tutustumiseen. Taiteeseen liittyvä ilo ja leikillisuus johdattavat vanhempaa ja lasta yhteiseen leikkiin ja jaettuihin positiivisiin tunnekokemuksiin.

Toiminta tulee suunnitella niin, että se ohjaa vanhempaa ja lasta vuorovaikutukseen. Kerro vanhemmille, että ideana on, että he tekevät yhdessä lapsen kanssa ja saavat yhteisen hetken. Suosi toimintaa, jossa lapsi on vanhemman sylissä tai kasvotusten tämän kanssa, ja jossa kosketetaan ja pajataan. Ohjaa vanhempaa ja lasta toimimaan yhdessä ja esimerkiksi maalaaman yhteisen taideteoksen, eikä niin, että lapsi tekee ja vanhempi vahtii. Ohjaa vanhempaa keskustelemaan lapsensa kanssa ja miettimään pienenkin lapsen mieltä – kysy esimerkiksi, että miltä kylmä savi maistaa tuntua pienen saventaljan sormissa. Loppurentoutuksen yksi tehtävä on, että siinä vanhempi ja lapsi voivat olla touhuhetken jälkeen yhdessä eri tavalla, rauhoittuen ja

pysähtyen. Ihminen voi antaa hyvää eteenpäin vain, jos saa sitä ensin itse. Huolehdiathan siis ohjaajana siitä, että annat hyvää vanhemmille – huomioimalla, kuuntelemalla, ystävällisillä sanoilla ja kohtaamalla jokainen vanhempi ja lapsi henkilökohtaisesti.

Jos haluat tutustua aiheeseen tarkemmin, voin suositella MLL:n kirjaa Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Kirjassa Hoivaa ja leiki on theraplay-terapiamenetelmään perustuvaa materiaalia ja tietoa erityisesti vauvan ja vanhemman vuorovaikutusta tukevaan toimintaan.

UUSIEN ELÄMYSTEN JA TAIDEINNOTUKSEN TARJOAMINEN

Taideneuvolassa muutamakin vanhempi on huomannut yllätyksekseen, että myös vauvan ja taaperon kanssa voi taiteilla, ja että hän itse osaa taiteilla lapsensa kanssa. Moni aikuinen ajattelee suotta, ettei osaa laulaa tai piirtää, eikä sitten taiteile lapsensakaan kanssa. Suunnittele toimintaa, johon kuka tahansa on helppo uskaltautua mukaan. Esimerkiksi kuvataiteissa sattumanvaraisuuteen perustuviin tai ”krouveihin” tekniikoihin, kuten laatikkomaalaukseen, voi olla helpompi heittäytyä mukaan, kun taas yksityiskohtainen kynällä piirtäminen saattaa tuoda aikuisille enemmän paineita onnistumisesta. Pikkulapset taas eivät tarvitse siistejä erityisohjelmia ja välineitä, vaan tosi yksinkertaisia juttuja! Taideneuvola voi innostaa vanhempia siirtämään lasten kulttuuria, kuten laululeikkejä, eteenpäin omalle lapselle, ja se on erinomaista vuorovaikutuksen tukemista.

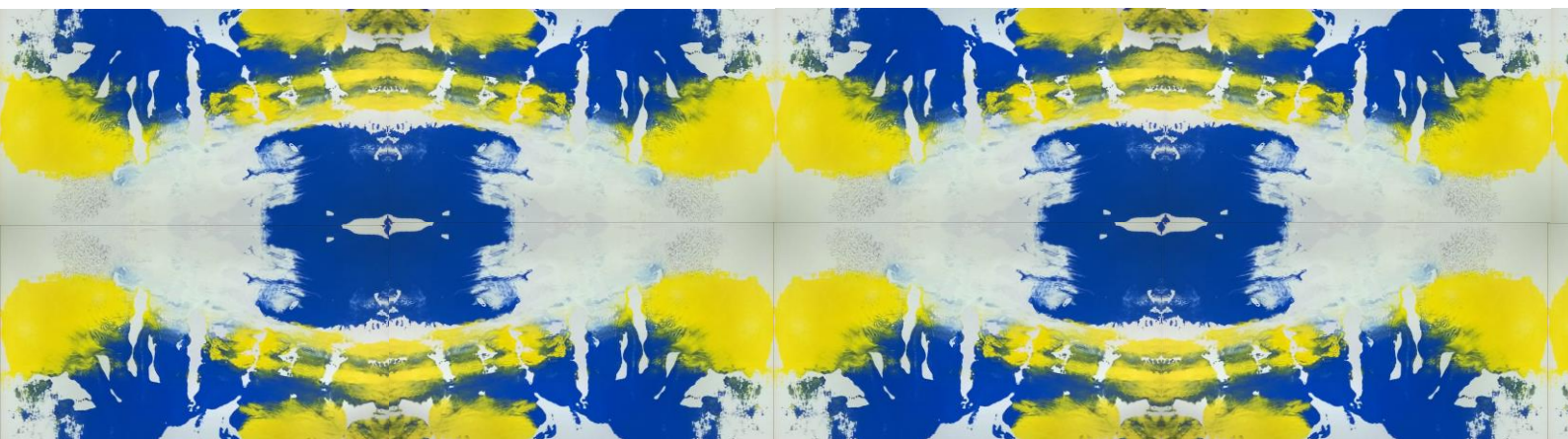
Kannusta vanhempia jatkamaan kotona sellaista taiteilua, mistä lapsi piti! Välineiden pitäisi olla ilmaisia tai edullisia tai löytyä kotinurkista, ja toiminnan pitää olla tarpeeksi yksinkertaista. Ohjeita on hyvä tarjota mukaan.

UUSIEN ASIAKASRYHMIEN JA ERITYISESTI MAAHANMUUTTAJIEN TAVOITTAMINEN

Perhekeskus Satelliitti sijaitsee Varppeessa, jossa asuu paljon maahanmuuttajia. Taideneuvolan yhtenä tavoitteena on tavoittaa heitä mukaan Satelliitin toimintaan. Tähän mennessä Taideneuvola ei ole onnistunut tässä erityisen hyvin, ja olisikin hienoa, jos uusia keinoja löytyisi. Satelliittissa toimii maahanmuuttajille suunnattua toimintaa, kuten kieliopetusta, ja taideneuvola voisi olla yksi väylä, jossa tähän toimintaan osallistuvat maahanmuuttajat ja kantaväestö päätyisivät samaan toimintaan ja samaan kahvipöytään taideneuvolan jälkeen. Satelliitti on kulttuurisensitiivinen perhekeskus, mikä pitää huomioida toiminnan suunnittelussa.

KULTTUURISENSITIIVISYYS = Herkkyys huomioida eri kulttuurien erityispiirteitä. Lisätietoa THL:n sivuilta otsikolla ”Kulttuurisensitiivinen työote sosiaali- ja terveyspalveluissa”.

<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-palvelut/kulttuurisensitiivinen-tyoote-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>

Taideneuvola/ ASIAKKAAT

Taideneuvola on olemassa osallistujiaan varten. Keskipisteenä ovat lapset. Pyri siis suunnittelemaan toiminta heidän näkökulmastaan! Aikuiset kyllä tulevat siinä perässä.

Taideneuvolan ideana on, että lapsi ja aikuinen tekevät taidejuttuja yhdessä, kahdestaan ja muiden kanssa. *Siksi asiakkaana pitäisi olla aina lapsi ja hänen oma aikuisensa.* Taideneuvolaan ei voi jättää lapsia hoitoon, vaan taideneuvolassa lapsi saa ikiomaa aikaa vanhempiensa seurassa.

Käytännössä toki mukaan tulee vanhempia useamman sisaruksen kanssa, joskus aivan yllättäen, ja silloin pitää vain soveltaa ja pyrkiä huomioimaan kaikki lapset. Jos asiakkaiksi päätetään ottaa esimerkiksi perhepäivähoitaja lapsineen, toiminta pitää suunnitella kokonaan uudestaan lapsiryhmälle, jossa jokaiselle lapselle ei ole omaa aikuista.

Taideneuvolan mahdollisia asiakkaita ovat kaikki raisiolaiset lapsiperheet, joissa on alle kouluikäisiä lapsia, eli paikalle voi pöhlätä melkein kuka vain! Käytännössä lähes tulkoon kaikki lapset ovat osallistuneet äitiensä kanssa. Koska taideneuvola on toteutettu päiväaikaan, suurin osa osallistujista on ollut äitiyslomalaisia. Olisikin tosi mukavaa, jos myös isiä saisi houkuteltua mukaan. Myös isovanhemmat, kummit ja muut lapsen tärkeät aikuiset ovat todella tervetulleita.

Suuri osa taideneuvolan osallistujista on ollut perhekeskus Satelliitin vakiokävijöitä. Tämä on tuonut hienoa yhteisöllisyyttä ja jatkuvuutta toimintaan. Toisaalta kannattaa huolehtia siitä, että porukka ei pääse klikkiytymään ja uudet tai satunnaiset kävijät pääsevät mukaan joukkoon.

Suurimmaksi osaksi lapset ovat todennäköisesti vuodesta kolmeen vuotta vanhoja, mutta nuorin osanottaja on ollut puolivuotias, ja mukana on ollut kouluikäinen isovelikin. Vanhemmalta vaaditaan aika paljon soveltamiskykyä, jotta vauva, joka ei vielä itsenäisesti liiku eikä istu, hyötyisi taideneuvolasta. Ohjaajan/ohjaajien taas pitää keskittyä koko ryhmään, joten lennosta on vaikeaa keksiä sylivauvoille sovellusta. Jos taideneuvolaan ilmoittautuu puolivuotiaiden tai pienempien vauvojen vanhempia, kannattaa ehkä neuvoa odottamaan vauvan kasvamista hieman.

Iso ikähaarukka on toiminnan suunnittelun suurin haaste. Varsinkin niinä kertoina, kun tarvitaan kädentaitoja, voikin olla hyvä suunnitella toiminnasta kaksi eri tasoista versiota, tai toimintaa, jossa vanhemmat voivat auttaa vähän enemmän lapsen taidoista riippuen. Neljännessä luvussa on esitelty testattuja ideoita eri-ikäisille. Pienten kiinnostus lopahtaa nopeammin kuin isojen, mutta tämä on myös temperamenttikysymys.

TAIDENEUVOLAKOKONAISUUDEN SUUNNITTELU

Suunnittele taideneuvola yhdessä perheneuvolan työntekijän ja Satelliitin työntekijän kanssa. Sovi ensin taideneuvolan aikataulu, toteutuskerrat ja kellonajat. Tarkista, mitkä tilat on käytössä ja tee mainokset. Kuuden ja seitsemän kerran taideneuvolat ovat olleet toimivia, mutta paikallaolijat ovat vaihdelleet melko paljon. Jos haluat, että osallistujat sitoutuvat jokaiseen kertaan, esimerkiksi kolme kertaa voi olla parempi. Pidemmässä taideneuvolakokonaisuudessa ihmiset tutustuvat toisiinsa, ehkä ystävystyvät ja juurtuvat perhekeskus Satelliittiin paremmin, mikä on hyvä asia vertaistuen kannalta.

Ennen mainosten tekemistä pitää päättää, mitä taidemenetelmiä milläkin kerralla käytetään (musiikki, kuvataide, sanataide, tanssi...) Mainoksiin tarvitaan vain ylimalkainen tieto. Hanki mahdollisimman nopeasti ohjaajat, jotka hallitsevat sekä kyseisen taiteenalan että lasten ohjaamisen, sillä he tarvitsevat aikaa taidetuokion suunnitteluun. Raision kaupungin työntekijöitä kannattaa hyödyntää, katso yhteystiedot lopusta!

Taideneuvola on toiminut Raisiossa niin, että taideneuvolasta vastaava ohjaaja (sinä) on vastannut kokonaisuudesta, ja eri taideneuvolakerroilla on vierailut ohjaajia, jotka ovat tutustuttaneet osallistujia omaan erityisalaansa. Vastaava ohjaaja osallistuu mahdollisuuksien mukaan jokaiseen taideneuvolaan. Tällöin perheneuvolan punainen lanka säilyy koko syksyn/kevään/muun kokonaisuuden ajan, eikä käy niin, että taideneuvola on vain kokoelma irrallisia taideneuvolakertoja. Lisäksi perheiden on mukavampi osallistua, kun paikalla on tuttu ihminen. Myös tieto kulkee näin paremmin.

TAITEENLAJIT JA IDEOINTIA TEEMOISTA

Taideneuvolassa on tähän asti tutustuttu sanataiteeseen (runot ja lorut), musiikkiin ja kuvataiteisiin. Usein vähintään kahta näistä on yhdistetty. Pikkulapset tutustuvat ympäristöönsä moniaistisesti ja kokonaisvaltaisesti, joten eri aistien ja taidemuotojen yhdistely on heille mielekästä. Esimerkiksi muovailua, tanssia, draamaa ja sirkusta voisi myös kokeilla. Tarkoituksena on, että taideneuvolassa tutustutaan monipuolisesti eri taiteenaloihin, eli ei ole tarkoitus tehdä yhtä juttua kokoajan. Valitse tarpeeksi vähän taiteenaloja niin, että jokaiseen niistä ehditään tutustua parina kertana. Palautteen ja kokemuksen mukaan samaan taiteenalaan olisi hyvä tutustua samojen ohjaajien opastuksella peräkkäisinä kertoina. Hankittuasi ohjaajat, voitte sopia yhdessä, että kumpi päättää tarkalleen, mitä menetelmiä ja sisältöjä taidetuokioon tulee.

Tähän asti taideneuvoloissa ei ole ollut mitään koko kevään tai syksyn kantavaa teemaa, mutta se voisi tuoda lisää mielekkyyttä ja jatkuvuutta toimintaan. Pienet lapset tarvitsevat konkreettisia teemoja, esimerkiksi eläimet ovat aina mieluisia. Taideneuvoloissa voisi koittaa myös projektia, jota jatkettaisiin koko syksyn/kevään/muun kokonaisuuden ajan. Voisi olla myös hyvä toteuttaa tällainen projekti parin, kolmen peräkkäisen päivän intensiivitaideneuvolana, jotta osallistujat pysyvät mukana. Helsingin kaupungin Annantalon taideneuvoloista kannattaa kysyä vinkkejä, sillä he ovat toteuttaneet paljon tällaisia "minitaideneuvoloita". Jos taideneuvolassa on jatkuva teema,

tai koko taideneuvolan ajan jatkuva projekti, suunnittelu täytyy tehdä tiiviimmässä yhteistyössä vierailevien ohjaajien kanssa.

TYÖNJAKO YKSITTÄISTEN TAIDENEUVOLAKERTOJEN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTUKSESSA

Varaa vierailevalle ohjaajalle tarpeeksi aikaa suunnitella oma taidetuokionsa, ja tarpeeksi vapaat kädet! Kerro mahdollinen teema, ja mitä muissa taideneuvoloissa tehdään kevään/syksyn mittaan. Jos vieraileva ohjaaja ei ole aiemmin osallistunut taideneuvolaan, kerro 1) tavoite vuorovaikutuksen tukemisesta, 2) taideneuvolan kulku ja kesto sekä 3) tilat ja välineet. Muista kertoa ajoissa, paljonko ja minkäikäisiä osanottajia on tulossa. Sopikaa työnjaosta. Selvittäkää, kumpi tuo välineet, ja että materiaaleja löytyy. Pidä yhteyttä myös satelliitin työntekijään.

Jos taideneuvolakerralla on teema, sen pitää kulkea koko taideneuvolakerran läpi, sekä sinun että vierailevan ohjaajan osuuksissa. Sopikaa tarkkaan siitä, mitä kumpikin suunnittelee.

Hyväksi koettu työnjako on ollut, että vastaava ohjaaja pitää huolta kokonaisuudesta. Lisäksi hän ohjaa aloituspiirin, rentoutuksen ja lopetuspiirin. Niissä olennaista on toistuva rutiini, ja vastaava ohjaaja tuntee rutiinin ja osallistujat saavat jatkuvuuden kokemuksen. Lisäksi alku- ja loppupiirit ovat hyviä hetkiä tiedonvaihdolle. Vierailevat ohjaajat suunnittelevat ja ohjaavat kulloisenkin taidetuokion, ja vastaava ohjaaja auttaa tuokion aikana. Olisi hyvä, jos ainakin vastaava ohjaaja pystyisi jäämään kahvittelemaan vanhempien kanssa.

TAIDENEUVOLAN RUNKO JA KESTO

Satelliitti on perhekeskuksen käytössä vain aamupäivisin ja välillä iltaisin, ja kahdestatoista eteenpäin siellä toimii iltapäiväkerho. Jos taideneuvola järjestetään aamupäivisin, sen pitää loppua yhteentoista mennessä, ennen pienten ruoka- ja uniaikaa. Kello kymmenen on ollut hyvä aika. Usein taideneuvolan jälkeen on kokoonnuttu kahvipöytään, jossa vanhemmat ovat samalla syöttäneet lapsensa ja kärränneet sitten koteihin päiväunille.

Rutiinit ovat tärkeitä pienille lapsille, ja auttavat myös lasten vanhempia ohjaamaan lapsia. Siksi taideneuvolassa on joka kerta sama runko. Kokonaiskeston pitää olla lyhyt, 30-40 minuuttia, sillä lapset ovat niin pieniä. Pidä mahdollisimman lyhyinä. Laittakaa tarvikkeet esille etukäteen, niin taidetuokion alussa ei mene turhaa aikaa. Pienten huomio herpaantuu nopeasti, jos ohjaajan ajatukset ja toiminta leviävät tai toiminta keskeytyy sähläämiseen.

TAIDENEUVOLAN RUNKO

ETUKÄTEEN

Tule paikalle vähintään puoli tuntia etukäteen, jotta ehditte valmistautua. Ei kannata päästää perheitä etukäteen taideneuvolan huoneeseen, jotta tarvikkeet voi levittää. Jos käytätte nimilappuja (suosittelen!), laita ne etukäteen tarjolle teipin kera. Voit käyttää nimilappuun vaikkapa perhekeskus Satelliitin logosta muokattua ääriivapiirrosta. Perheet voivat värittää itselleen omat nimilaput odotellessaan aloitusta. Parilla ensimmäisellä kerralla kannattaa seurata, että väki löytää perille, sillä ovea voi olla vaikea löytää. Moikkaa kaikki saapujat!

1. ALKUPIIRI JA ALKULAULU <5 min

Aina sama paikka! Toivota kaikki henkilökohtaisesti tervetulleeksi omalla nimellä, esimerkiksi kierrättämällä nallea tms. Voit esittää teemaan johdattelavan kysymyksen, johon kaikki vastaavat. Aina sama alkulaulu! Esittele vieraileva ohjaaja ja heitä pallo hänelle. Ohjaajan kannattaa antaa ohjeet ennen, kuin päästää perheet alkuringistä!

2. TAIDETUOKIO <20 min

Taidetuokio kannattaa suunnitella niin, että sen voi lopettaa, kun siltä vaikuttaa. Kun mielenkiinto lopahtaa, hyvin pieniä on vaikea motivoida jatkamaan. Koska osa lapsista (ja vanhemmista) on valmiita suit sit, ja osa perehtyy asioihin hitaasti ja huolella, on kuvataidekerroilla ollut kätevää, jos perheet ovat tutustuneet pariin eri tekniikkaan eri pöydillä. Tällöin perinpohjaiset voivat jättää toisen tekniikan väliin ja vilkkaat jaksavat osallistua tarpeeksi kauan.

3. RENTOUTUSTUOKIO <5 min

Lyhyt tuokio. Satuhieronta on toiminut hyvin, ohjeet myöhemmin. Jos käytössä on pari, kolme eri satua, vanhemmat oppivat ne, ja voi valita kerran teemaan löytyvän sadun. Ensin kokeiltiin taustamusiikkia ja hipsutusta huiveilla tai palloilla, mutta pienimmät keskittyivät karkaamaan ja ryöväämään pallot.

4. LOPPUPIIRI JA LOPPULAULU <5 min

Kerro tässä kohdassa, mitä tapahtuu ensi kerralla. Sama loppulaulu!

(5. KAHVITTELU)

Satelliitissa on tarjolla kahvia ja keksejä. Varsinkin viimeisellä kerralla voi myös tehdä jotain omia herkkuja – keittiö löytyy - tai pitää nyyttäreitä.

JÄLKIKÄTEEN

Jälkien siivoaminen.
Moikkaa henkilökohtaisesti
kaikki lähtijät!

Logon saa kopioitua perhekeskus Satelliitin sivuilta.

Sinun tehtäviisi kuuluu mainoksen tekeminen ja ilmoittautumisten vastaanottaminen.

MAINOSPOHJA!

Kaikki Satelliitin mainokset pitää tehdä valmiiseen pohjaan, jonka malli löytyy kansion lopusta! Näin tiedotuksessa säilyy yhteinen visuaalinen ilme ja Satelliitin yhteystiedot. Pohja on tavallinen word-dokumentti ja sen saa sähköpostitse Raision perhetyön tai Satelliitin työntekijältä. Mainoksen on mahdollista yhdelle sivulle. Työntekijät voivat tulostaa mainoksia.

MAINOKSEN SISÄLTÖ

Kansion lopusta löytyvät vanhat mainokset. Varmista, että seuraavat tiedot löytyvät:

- ✓ Lapset ja vanhemmat osallistuvat toimintaan YHDESSÄ, lasta ei jätetä toimintaan
- ✓ Toimintakertojen päivämäärät ja sisältö tai vähintään taidemenetelmä. Vinkki: Jos ohjelmassa on vain likimääräinen sisältö, muutoksista ei tule turhia pettymyksiä.
- ✓ Pyydä ilmoittamaan lapsen ikä. Mahdolliset ikäraajat.
- ✓ Sähköpostiosoite, johon ilmoitaudutaan, ja päivämäärä, mihin mennessä ilmoitaudutaan. Henkilökohtaista puhelinnumeroa tai muita liian tarkkoja yhteystietoja ei kannata laittaa.
- ✓ Selkeä maininta, jos ilmoittautuminen on pakollista (ilmoittautuminen on vaihdellut).
- ✓ Maininta, jos vaatteet voivat likaantua tai tarvitaan vaihtovaatteita
- ✓ Osallistuminen ja materiaalit ovat ilmaisia
- ✓ Vähintään vastuuhenkilön etunimi ja joku kiva tervetuloivotus 😊

AIKATAULU

Mainos kannattaa tehdä ja lähettää työntekijälle heti, kun ohjaajat ovat varmistuneet. Mainostus pitäisi aloittaa vähintään kuukautta ennen taideneuvolan alkua, mielellään aiemmin.

... taideneuvola / mainonta ja ilmoittautumiset

MAINOSTEN LEVITTÄMINEN JA TYÖNJAKO PERHENEUVOLAN KANSSA

Järjestäjä lähettää mainoksen sähköpostitse Satelliitista vastaavalle perheneuvolan perhetyöntekijälle sekä Satelliitissa paikan päällä olevalle vastuuhenkilölle. He jakavat mainosta Satelliitin fb-sivulla ja kaupungin sivuilla, tulostavat mainokset ja laittavat ne esille Satelliitissa. Sieltä voi hakea myös itselle mainoksia.

Järjestäjän kannattaa viedä itse mainokset ainakin seuraaviin paikkoihin:

- ✓ Satelliitin viereinen Varpeen lastentarha. Raision isointa päiväkotia käy paljon maahanmuuttajalapsia. Vielä tätä kautta ei ole saatu asiakkaita taideneuvolaan, mutta sitkeys kannattaa. Päiväkodin johtaja Juha-Matti Sillanpäätä voi pyytää mainostamaan lastentarhanopettajille ja vanhemmille. Yhteystiedot: Lumparlankatu 18 / juha-matti.sillanpaa@raisio.fi / 044-797 1034.
- ✓ Keskustan lastenneuvola. Eteisen ilmoitustaululle on viety mainos. Tornikatu 9, Tornitalo.

Satelliitin muussa toiminnassa voi käydä vierailemassa ja mainostamassa taideneuvolaan:

- ✓ Satelliitissa mahdollisesti toimiva maahanmuuttajanaisten suomen kielen ryhmä. Toimivinta on pyytää opettajaa välittämään ilmoittautumiset sähköpostitse ja kertomaan mahdollisten osallistujien kielitaidosta. Tätä kautta ei ole vielä saatu osallistujia.
- ✓ Satelliitin perhekerho. Torstaisin kello 10-11 on ollut hyvä aika mainostaa. Perhekerhossa on käyty pariin otteeseen mainostamassa: noin kuukausi etukäteen sekä edellisellä tai sillä viikolla, kun taideneuvola aloittaa. Osa paikalla olijoista on todennäköisesti jo osallistunut taideneuvolaan. Koita saada heidät innostamaan uusia kasvoja mukaan!

ILMOITTAUTUMISTEN VASTAANOTTAMINEN JA OHJAAJILLE TIEDOTTAMINEN

Kun uudet asiakkaat ilmoittautuvat tai kyselevät taideneuvolasta sähköpostitse, ja vastaat heille, se on heidän ensimmäinen kontaktinsa taideneuvolaan, ja ehkä myös Satelliittiin ja Raision perhepalveluihin. **Toivota heidät tervetulleiksi!**

Sähköpostitse on mahdollisuus kertoa se tarkempi info, mitä et onnistunut mahduttamaan mainokseen edes fonttia pienentämällä ja riviväleillä kikkailemalla. Uusille tulijoilla kannattaa mainita, että sisäänkäynti on Sippolankadun puolelta. **Jos lapsen ikää ei ole ilmoitettu, kysy sitä.** Kysy myös, onko asiakas osallistunut aiemmin taideneuvolaan. Sähköpostiosoitteiden kerääminen talteen yhteen paikkaan helpottaa muutoksista informoimista sekä palautteen keräämistä.

Ilmoita ohjaajille vähintään viikkoa etukäteen osallistujien lukumäärä ja lasten ikä. Varsinkin, jos mukana on uusia ohjaajia, varoita heitä siitä, että paikalle pölähtää todennäköisesti väkeä, joka ei ole ilmoittautunut. Myös lasten ikä saattaa tuoda yllätyksiä.

Kerro myös Satelliitin vastuuhenkilölle, paljonko osallistujia ja minkä ikäisiä lapsia taideneuvolaan on tulossa.

TILAT, MATERIAALIT JA TARVIKKEET

Lista on kirjoitettu kevään 2016 tilanteen mukaan. Taidetarvikkeita on hyvin, mutta soittimia huonosti. Soittimia voi lainata perheneuvolasta Teletalolta.

PERHEKESKUKSEN TILAT

Taideneuvolat on järjestetty takahuoneessa, jossa on sohvanurkkaus ja reilusti pöytätilaa ja tuoleja. Tilan saa jaettua kahtia liukuovilla. Isossa huoneessa tarjoillaan kahvit yhdentoista maissa tai taideneuvolan loputtua. Siellä on myös lelut. Keittiöön ei mahdu kokkaamaan ryhmän kanssa. Pesumahdollisuudet ovat huonot. Iltiksen huone ei ole käytössä ennen kahtatoista, ja kahdentoista jälkeen iltis tarvitsee kaikki tilat käyttöönsä.

HUOM! Wifiä ei ole! Nettiin pääsee takahuoneen tietokoneelta.

PERHEKESKUKSEN TARVIKKEET

- Kerniliina takahuoneen kaapissa
- CD-soitin iltiksen huoneessa, ei toimi kovin hyvin
- Kertakäyttömukeja, -lautasia ja -aterimia keittiössä lähyllyllä
- Joitain rytmisoittimia ison huoneen kaapissa

TAIDENEUVOLAN MATERIAALIT TAKAHUONEEN KAAPISSA

- Sormivärit, akryylivärejä, vesivärejä
- Myrkyttömät vahaliidut, joitain tusseja
- Akvarellipaperia ja sekalaisia papereita ja kartonkeja
- Askarteluliimaa, maalarinteippiä
- Ohuita siveltimiä ja vaahtomuovia tuputukseen
- Taikahiekkaa eli muovailtavaa hiekkaa

ILTIKSEN ELI ILTAPÄIVÄKERHON TARVIKKEET

Iltikseltä saa lainata niitä tarvikkeita, jotka eivät kulu paljoa.

- Sakset
- Värikyniä ja vahavärejä

UUSIEN MATERIAALIEN HANKKIMINEN

Perheneuvolan työntekijä hankkii ohjaajan tilaamat tarvikkeet tukusta.

MUISTILISTA

AIVAN ENSIMMÄISEKSI

- ✓ Ohjelman suunnittelu: taidemenetelmät, yksittäisten kertojen runko, teemat
- ✓ Ohjaajien hankkiminen ja työnjaosta sopiminen
- ✓ Mainostus ja ilmoittautumisiin vastaaminen
- ✓ Osallistujien yhteystiedot talteen
- ✓ Tiedot osallistujista ohjaajille ja Satelliittiin
- ✓ Materiaalien ja välineiden hankkiminen. Maalien kunto, akvarellipaperi, musiikintoisto.

ENNEN JOKAISTA TAIDENEUVOLAA

- ✓ Tarkan ohjelman ja työnjaon suunnittelu ohjaajan kanssa
- ✓ Ohjaajalle tieto muutoksista ja varsinkin osallistujien lukumäärästä
- ✓ Pari varaohjelmaa takataskuun!

ENSIMMÄINEN TAIDENEUVOLA

- ✓ Erityispanostus siihen, että kaikki tuntevat olonsa tervetulleiksi ja ymmärtävät, mitä tapahtuu. Kerro lyhyesti, mitä kevään/syksyn mittaan tullaan tekemään.

TAIDENEUVOLOIDEN AIKANA

- ✓ Tarkista ohjaajan kanssa, että olette samalla kartalla ja työnjako on selvä
- ✓ Toivota jokainen yksilöllisesti tervetulleeksi!
- ✓ Huomioi uudet, kerro miten toimitaan
- ✓ Kerro ohjeet ENSIN, päästä väki toimeen vasta sitten
- ✓ Nimet kaikkiin töihin
- ✓ Seuraavan kerran ohjelmasta kertominen, muistuta vaihtovaatteista
- ✓ Muutoksista kertominen
- ✓ Moikkaa kaikkia lähtijöitä!

- ✓ Tarkista, onko materiaalit seuraavalle kerralle ja siivoa sotkut

VIIMEINEN TAIDENEUVOLA

- ✓ Kiitos kaikille!
- ✓ Palaute!
- ✓ Herkkuja kahveille tai joku muu osallistujien huomioiminen

JÄLKIKÄTEEN

- ✓ Ohjaajien kiittäminen!!!
- ✓ Palautteen kysyminen ohjaajilta
- ✓ Mikä toimi? Pitäisikö jotain muuttaa?

Taideneuvola/

VÄRI-ILOTTELUA - LAULAVA KYNÄ JA KENKÄLAATIKKOMAALAUSTA

SISÄLLÖT Laulava kynä-tekniikka yhdistää musiikin ja kuvataiteen. Lapsi ja vanhempi piirtävät tiiviissä yhteistyössä esittävän työn cd:n ohjeiden mukaan.

Kenkälaatikkomaalaus on abstraktia kuvataidetta ja yhdessä hulluttelua.

AIKA 30-45 min.

LASTEN IKÄ 2-3+, vaatii keskittymistä.

TYÖNJAKO Yksi ohjaaja pystyy ohjaamaan toiminnan.

TILAT Paikka alku- ja loppuringille. Mielellään kaksi pöytää, joiden ympärillä taiteillaan.

TARVIKKEET Laulava kynä-kirja ja cd, cd-soitin, myrkyttömiä tusseja, joka vanhempi-lapsiparille iso piirustuspaperi, mahd. maalausvälineet. Kenkälaatikkomaalaukseen joka vanhempi-lapsiparille kenkälaatikko tai sen kansi sekä useampi kenkälaatikkoon sopiva valkoinen paperi. Maalausvälineiksi pikkuautoja, käpyjä, marmorikuulia yms. Askartelumaalit ja alustat, joihin välineet on helppo dipata. Pöydänsuojat.

HUOMIOITA Kenkälaatikkomaalausta on helppo toteuttaa kotona.

TOTEUTUS

VALMISTELUT 10 min

Välineet kumpaankin taiteiluun valmiiksi pöydille. Edellisellä kerralla vanhempia voi pyytää valitsemaan lapsen kanssa kotoa omia maalausvälineitä.

ALOITUS 5 min

Alkupiiri & alkulaulu. Alkupiiriin voi poimia kysymyksen valitsemasi Laulava kynä-tarinan teemasta. (Vierailevan ohjaajan esittely.) Ohjeistus vanhemmille.

TOIMINTA 15-30 min

Ensin Laulava kynä-tarina, sillä se tulee kaikilla valmiiksi suunnilleen yhtä aikaa. Lapset piirtävät tusseilla, yhdessä vanhempiensa kanssa cd:ltä kuuluvan tarinan mukaisen kuvan. Ohjeista vanhempaa ohjaamaan lasta. Vanhempi voi ottaa lapsen syliin ja he voivat pitää yhdessä kiinni kynästä. Kuvan voi myös värittää maalamalla jälkikäteen. Anna siinä tapauksessa maalit vasta, kun piirros on valmis!

Jos lasten kiinnostus säilyy, toisena maalaamista eri välineillä kenkälaatikon pohjalla olevalle paperille (ohjeet erikseen). Nimet töihin!

LOPETUS 10 min

Loppurentoutus. Laulava kynä-piirroksen teemaan sopiva musiikki tai satuhierontasatu.

Loppupiiri & loppulaulu. Muista kertoa, milloin ja mistä työt saa itselle.

JÄLKIKÄTEEN 10 min

Siivous. Maalausvälineiden pesu ennen kuin maali kuivuu!

Taideneuvola/

TAIKATAIKINA JA LUONNON ANTIMIA - MUOVAILLAAN OMAT METSÄNELÄIMET

SISÄLLÖT Muotoilu, mielikuvitus, metsä, aistit, vertailu (karhea/sileä, kevyt/painava jne). Työläs toteutus, jonka voi liittää useamman kerran jatkuvaan metsä/metsäneläin-temaan.

AIKA 35+ min

LASTEN IKÄ Mieluiten 2-3+

TYÖNJAKO Kaksi ohjaajaa, ohjattavaa ja autettavaa voi olla paljon

TILAT Alku- ja loppurinkipaikka, askartelupöytä ja käsienpesumahdollisuus.

TARVIKKEET Taikataikinaa, ohje erikseen. Metsästä kerättyjä keppejä, havuja, varpuja, sammalta jne. Etsi erimuotoisia, eri tuntuisia ja erilaiselta tuoksuvia myrkyttömiä juttuja: vaikkapa sekä karheita että sileitä keppejä. Tavaroiden pitää kestää kuivuminen, esim. mustikanlehdet ovat huonoja. Puolukanlehdistä saa söpöjä korvia. Suljettavia astioita, joissa lapsen on hyvä kokeilla kädellä metsästä tuotuja tavaroita, esim. jäätelörasioita.

HUOMIOITA Metsäneläimestä pitää tulla ohut, tai sen kuivuminen kestää! Toisella kerralla voi jatkaa samaa aihetta ja rakentaa metsäneläimille pesät, laulaa niille lauluja tai käydä esittelemässä niille lähimetsää. Rohkaise vanhempia kuuntelemaan lapsen ajatuksia ja ideoita. Osalle pienistä lapsista taikataikina voi tuntua oudolta.

TOTEUTUS

VALMISTELUT – *TÄMÄ TOTEUTUS VAATII PALJON ETUKÄTEISTYÖTÄ*

Taikataikinan valmistus. Metsäntaimien kerääminen. Voit pyytää edellisellä kerralla, jos perheet kävisivät metsässä hakemassa tavaroita, mutta tuo myös omia. Ennen aloitusta kannattaa laittaa tavarat valmiiksi askartelupöydälle.

ALOITUS 5 min Alkurinki ja -laulu. Ohjaaja laittaa kiertämään yhden kipon, joita aikuiset ja lapset haistelevat ja tunnustelevat yhdessä. Mitä eläimiä vaikkapa siellä varpujen alla asuu, ja mikä eläin olisi itse hauskaa tehdä? Aikuisten ohjeistus.

TOIMINTA 20+ min Ohjaaja esittelee eri luonnonmateriaalit ja rohkaisee aikuisia ja lapsia tutkimaan yhdessä, miltä ne näyttävät, tuoksuvat ja tuntuvat. Ohjaaja esittelee taikataikinan. Aikuinen ja lapsi muovaavat yhdessä taikataikinasta ja metsän tavaroista oman eläimen tai koko perheen.

LOPETUS 10 min Rentoutus. Niitty-satuhieronta tai hipsuttelu ja metsäaiheinen laulu. Loppurinki ja -laulu.

JÄLKIKÄTEEN 15+ min

Paljon siivottavaa. Taideteokset tarvitsevat paikan, jossa ne voivat kuivaa koko viikon.

Taideneuvola/

TAIKATALVI – MUOVIPUSSIMAALAUSTA JA SYÖTÄVIÄ SORMIVÄREJÄ

SISÄLLÖT Kuvataide.Talvi. Moniaistiset elämykset. Värit ja värien sekoittuminen.

AIKA 30 min +, lasten jaksamisesta riippuen **LASTEN IKÄ** Puolivuotiaasta ylöspäin.

TYÖNJAKO Vähintään kaksi ohjaajaa.

TILAT Alku- ja loppupiiripaikka. Mielellään kaksi askartelupöytää. Peseytymistilat.

TARVIKKEET Muovipussimaalauksen ja syötävien sormivärien ohjeet ja tarvikelistat löytyvät työkirjasta. Lisäksi talvista musiikia taustalle, esimerkiksi Ellan ja Aleksin Talventörröttäjät.

HUOMIOITA Kaikista pienimmät rakastavat muovipussimaalausta, mutta isommat saattavat kokea sen tylsäksi. Siksi tarjolla on kaksi vaihtoehtoista maalaustekniikkaa yhtä aikaa – molempiakin saa kokeilla, jos ehtii. Sormivärimaalausta voi monipuolistaa siveltimillä, tuputtimilla jne.

Muovipussimaalauksella tehdyistä papereista voi myöhemmin leikata kuvioita esimerkiksi isovanhemmille kortteihin, joiden tekoon pieninkin perheenjäsen on osallistunut.

Toisaalta symmetrisistä kopioista saa kauniit taulut, jos ne liimaa tukevalle taustapahville.

TOTEUTUS

VALMISTELUT – VIEVÄT PALJON AIKAA

Sormivärien valmistus etukäteen. Paikan päällä laita askartelupöydät mahdollisimman valmiiksi. Kannattaa tehdä melkein valmiiksi yksi esimerkkipussi, jonka toiminnan alussa kokoat vanhempien nähden malliksi. Muista sanoa edellisellä kerralla, että vaatteet voivat likaantua.

ALOITUS 5 min

Alkupiiri ja -laulu. Kysymys väreistä: lapsen lempivärit? Vanhempien ohjeistus.

TOIMINTA 10+ min

Vanhemmat ja lapset tekevät yhdessä taideteoksen valintansa mukaan joko kummassakin tai jommassakummassa pöydässä. Ohjeista vanhempia valitsemaan värit lasten kanssa.

Muovipussimaalauksessa muistuta väriopista: iloisen keltaisesta, sinisestä ja punaisesta tuleekin ruskeaa, joten värejä kannattaa valita maltilla. Valkoinen taittaa muita värejä pastellinsävyisiksi. Kun maalin sekaan lisätään kimalletta, työhön voi tulla väreistä riippuen pakkaslumen tai tähtitaivaan kimallusta. Lopuksi työt kopioidaan, jolloin niihin tulee hiukan revontulimainen pinta. Teippaa pussi hyvin kiinni, ja teippaa se myös toisesta päästä, ettei se karkaa! Jätä pussi löysäksi, niin sitä on hyvä rapistella.

LOPETUS 5-10 min

Rentoutuksena Lumiukko-satuhieronta.

Loppupiiri ja -laulu.

JÄLKIKÄTEEN 15+ min

Siivous. Töiden kuivaminen voi ottaa useamman päivän – paitsi jos käytätte hiustenkuivaajaa.

MEIDÄN OMA IHME – ÄITIEN/ISÄNPÄIVÄ

SISÄLLÖT Laululeikit, kuvataide. Oma keho. Tehdään äitien/isänpäiväkortteja ja lahjapussit.

AIKA 35+ min

LASTEN IKÄ Puolivuotiaasta ylöspäin

TYÖNJAKO 1-2 ohjaajaa

TILAT Alku- ja loppupiiripaikka, askartelupöytä, pesupiste.

TARVIKKEET Kirja ja CD Hoivaa ja leiki, iso pehmolelu, kolme isoa paperia, askartelumaaleja, paperilautasia maalia varten, korttipohjia ja vähintään yksi paperipussi perhettä kohti, myrkyttömiä tusseja, talouspaperia. Hiustenkuivain, jos työt pitää saada kotiin samana päivänä.

HUOMIOITA Kirjaan Hoivaa ja leiki kannattaa tutustua, ja sitä voi mainostaa!

TOTEUTUS

VALMISTELUT 15+ min

Kirjoita laululeikkien sanat isoille papereille, jotka teipataan seinään. Askartelupiste valmiiksi. Voit tulostaa laulunsanat vanhemmille kotiin vietäväksi.

ALOITUS 5 min

Alkupiiri ja -laulu.

TOIMINTA 20+ min

Alkupiiripaikalla laululeikit. Sanat löytyvät työkirjasta, sävelet ja tarkemmat ohjeet kirjasta Hoivaa ja leiki. Ohjaaja mallintaa toimintaa leikittämällä isoa pehmolelua kuin vanhemmat lasta.

1. Tossu ja sukka (s.59) Aikuiset pitävät lapsia sylissä.
2. Kultakädet, kultajalat (s.38) Aikuiset pitävät lapsia sylissä.
3. Keinun, tanssaan kultani kanssa (s.28) Vanhempi ja lapsi tanssivat pareittain.

Taiteilu. Piirissä ohjeistus, päästä sitten vasta perheet toimintaan. Perheet koristelevat kortteja ja paperipusseja äitien- ja isänpäivalahjoja varten. Jos kortteihin halutaan kirjoittaa tai piirtää, se pitää tehdä ennen maalaamista tai maalin kuivuttua. Lapsen käsi tai jalka kastetaan maaliin ja painetaan paperille. Jos lautaselle laitetaan paria maalia ja pyöräytetään tikulla, muttei sekoiteta väriä tasaiseksi, saadaan hienoja väripintoja. Ohjaa vanhempia valitsemaan väreit yhdessä lapsen kanssa ja ihaillemaan lopputulosta yhdessä.

LOPETUS 10 min

Loppurentoutuksena Lumiukko-satuhieronta tai hipsuttelu ja taustalle Anna Puun Mestaripiirros. Loppupiiri ja -laulu. Anna laulunsanat halukkaille kotiin.

JÄLKIKÄTEEN 15 min

Siivous.

Taideneuvola/

JOULUTOUHUJA – PIPAREITA, KORTTEJA JA GLÖGIHETKI

SISÄLLÖT Joulu, yhteinen juhla, moniaistiset kokemukset.

AIKA Ehkä tunti.

LASTEN IKÄ 1 v +

TYÖNJAKO Vähintään kaksi ohjaajaa. Jos leivotaan, toinen ottaa uunin vastuulleen.

TILAT Alkupiiripaikka, kaksi pöytää tai pitkä pöytä piparkakuille, oma pöytä korttiaskarteluille, keittiö.

TARVIKKEET Piparinleipomistarpeet (uunipellit!) tai valmiita pipareita, sokeripursotetta ja karkkeja piparien koristeluun, piparimuotteja, kaulimia tai lasipulloja. Kertakäyttölautasia ja pusseja pipareiden kotiinkuljetukseen. Korttipohjia, esimerkiksi muovipussimaalauksella itse tehtyä paperia, lasten saksia, liimaa, lyijykyniä, tusseja. Joulumusiikki, kaunis kattaus, jouluservetit ja muu pieni kiva luovat tunnelmaa.

HUOMIOITA Piparien leipominen on hauskaa, mutta vie aikaa ja vaatii uunin. Varaudu siihen, että jos leivotte, tämä kerta saattaa sujua iloisien sähläyksen merkeissä 😊 Sokeripursotteen voi tehdä itse ja opettaa samalla vanhemmille. Tilkasta mustaherukkamehutiivistettä saa vahvan värin.

TOTEUTUS

VALMISTELUT - Ehkä puoli tuntia paikan päällä ennen aloitusta. Tarpeiden hankkiminen, leivontapaikan tarkistaminen. Tarkista, tarvitaanko gluteenittomia pipareita tai piparitaikinaa, ja varaa sen leipomiselle oma paikkansa, johon vehnä jauhopöly ei leviä. Leivonta- ja korttipisteet sekä kahittelupöytä valmiiksi.

ALOITUS 5 min, melko nopeasti

Alkupiiri ja -laulu. Mitä haluaisitte leipoa yhdessä? Aikuisten ohjeistus.

TOIMINTA 40+ min Leivotaan yhdessä pipareita. Lapsi-vanhempiparit leipovat omatoimisesti pipareita ja koristelevat ne sitten. Perheillä menee hyvin erilaisia aikoja leipomispuuhassa, niiden jäähtymistä pitää odottaa ennen kuin päästään koristelemaan, ja taas uudestaan koristeiden kuivumisesta edes hiukan.

Odotteluajan itsenäistä tekemistä perheille voi olla korttipaja yhdellä pöydällä. Helppo tapa tehdä kortteja, joissa näkyy lapsen kädenjälki, on piirtää piparimuottien avulla jouluisia kuvioita paperille, jonka lapsi on maalannut muovipussitekniikalla ja liimata irti leikatut kuviot korttipohjille. Pieni lapsi voi myös repiä paperia ja se voidaan liimata ”mosaiikiksi” piparimuotilla piirretyn kuvion sisälle. Vilkkaille tapauksille voi olla hyvä olla tarjolla myös jotain aktiivisempaa tekemistä.

LOPETUS 20+ min Loppupiirin voi jättää pois. Yhteinen pikkujoulujuhla, maistellaan pipareita, koristeluista jääneitä karkkeja ja glögiä. Jos taideneuvola toteutetaan aamupäivisin ja aikuiset tapaavat ruokkia lapset ja kahvitella yhdessä sen jälkeen, se on luonteva kohta pikkujouluilulle. Jos kyseessä on Taideneuvolan viimeinen kokoontuminen, kysy palautetta. Ohjaa väkeä siivoamaan yhdessä.

JÄLKIKÄTEEN 30+ min

Siivous. Mahdollisen palautteen välittäminen eteenpäin.

Taideneuvola/

TALVISIA LAULULEIKKEJÄ

SISÄLLÖT Perinteiset laululeikit. Talvi, talven liikuntalajit, lumiukot, (kalastus).

AIKA 20-30 min **LASTEN IKÄ** Kaikenikäiset **TYÖNJAKO** 1-2 ohjaajaa

TILAT Toiminta toteutetaan alku-loppupiiripaikassa. Avointa tilaa patsasleikkiin.

TARVIKKEET Laulujen sanat löytyvät työkirjasta. CD ja instrumentaalimusiikkia. Laulut ovat monelle tuttuja. Jos mahdollista, säästä itse, laulakaa ilman säestystä tai pidä CD vain hiljaisena tukena taustalla. Ohjaajalla voi olla pilkkikaverina pehmolelu, jolla hän mallintaa vanhemman toimintaa lapsen kanssa.

HUOMIOITA Laululeikkien nimet voidaan myös kirjoittaa pahvikaloihin, jotka aikuinen tai lapsi pilkkii ongella, ja tällä tavalla ratkeaa laululeikkien järjestys. Esimerkiksi ongintapelistä voi lainata magneettionkea ja -kaloja. Lisäksi avanto, esim. kulho ja valkoista harsoa ja rekvisiittaa, kuten turkisreuhka onkijalle. Ellan ja Aleksin Talventörröttäjät – julkaisulla on talvilauluja, mm. Pilkkijät.

TOTEUTUS

VALMISTELUT 5-10 min

CD ja laulujen sanat. Jos käytetään pilkkitarinaa, niin ongen ja pilkkipaikan valmistelu.

ALOITUS 5 min

Alkupiiri ja -laulu. Kysymys alkupiiriin: mitä talvitouhuja olette tehneet yhdessä? Aikuisten ohjeistus. Jos käytetään pilkkitarinaa, niin ohjaaja on pilkkijän roolissa alusta asti.

TOIMINTA 10-20 min

1. Pää, olkapää, peppu. Ensin vanhemmat ja lapset kertaavat, mistä päin lasta ruumiinosat löytyvätään. No, entäs jos lähdetään ulos touhuamaan, mitäs puetaan päähän, minkä sisälle varpaat katoavat jne? Ja sitten kun on puettu ja päästy ulos, niin mitä kaikkea siellä ulkona voi talvella tehdä? ->
2. Koska luistellaan?
3. Patsas/lumiukko. Nyt kun käytiin ulkona reippailemassa, niin taidettiinpa tehdä pari lumiukkoakin. Ovatko vanhemmat nähneet lapsena jouluna Lumiukko-elokuvan? Mitenkähän lumiukot liikkuvat? Musiikin soidessa liikutaan pareittain ympäri huonetta ohjaajan käskemällä tavalla. (Lumiukkolapsi voi myös lentää.) Musiikin katketessa jähmetytään lumiukoksi. Isoimmat lapset voivat keksiä vuorotellen liikkumistapoja. (4. Pikkuiset kultakalat. Jos ehtii, varsinkin jos laulut valitaan pilkkimällä.) (+ muita talvisia lauluja)

LOPETUS 5-10 min

Rentoutuksena Lumiukko-satuhieronta. Loppupiiri ja -laulu. Aikuisilta voi kysyä, ovatko laululeikit tuttuja lapsuudesta ja kenen kanssa leikit niitä, ja lapsilta, mitä laululeikkiä haluaisit leikkiä vielä lisää. Jos käytetään pilkkitarinaa, pilkkijä sanoo hyvästit ja lähteä keskeytyneisiin pilkkimispuuhiin.

JÄLKIKÄTEEN 5 min

Siivoaminen.

Taideneuvola/

LEIKKIEN JA LORUTELLEN – TASKULAMPPUTUNNELMOINTIA JA TANSSIA

SISÄLLÖT Musiikki, runous ja tanssi.

AIKA 30-40 min

LASTEN IKÄ Kaikenikäisille

TYÖNJAKO 1 ohjaaja riittää

TILAT Koko toiminnan voi toteuttaa alku- ja loppurinkipaikalla.

TARVIKKEET CD:t Lasten oma rocklevy ja Lasten suuri seikkailu sekä kirjat Ihmejuttu ja Titulein taikasanat. CD-soitin. Iso pehmoleijona tai muu iso pehmoeläin. Yksi taskulamppu lapsi/vanhempiparia kohti sekä ohjaajille omat. Tarvikkeet huoneen pimentämiseen, esim. tumma kangas ja ilmastointiteippiä.

HUOMIOITA Leijona tai muu pehmolelu tulee vierailulle ja osallistuu toimintakertaan ohjaajan apulaisena. Ohjaaja voi ohjata sitä samoin kuin vanhemmat ohjaavat lapsiaan.

TOTEUTUS

VALMISTELUT 5+ min

Pimennä ikkunat ennen aloitusta ja testaa kirkas sekä hämärä valaistus. Kannattaa testata ikkunoiden pimennys etukäteen!

ALOITUS 5 min

Alkurinki ja -laulu. Aikuisten ohjeistus. Myös leijona esittäytyy alkuringissä.

TOIMINTA 15-20 min

1. Runo Hyvän päivän resepti kirjasta Titulein taikasanat.
2. Laulujumppa Huugi Guugi cd:ltä Lasten oma rock-levy.
Jumpan jälkeen rauhoitutaan alas istumaan ja säädetään valaistus hämäräksi.
3. Runo Valonsäde kirjasta Ihmejuttu. Tunnelmallinen runo, jonka ohjeiden mukaan lapsi ja vanhempi leikkivät taskulamppulla.
4. Leijonaa mä metsästä cd:ltä Lasten suuri seikkailu. Leijonavieraan kunniaksi!

LOPETUS 10 min

Rentoutukseksi esimerkiksi Lumiukko-satuhieronta. Toki myös leijona tarvitsee hieronnan. Loppupiiri ja -laulu. Kannattaa mainostaa, että mm. nämä cd:t ja kirjat löytyvät kirjastosta (ainakin Raisiosta), ja niiden avulla voi jatkaa lauluja ja leikkejä kotona. Lopuksi leijona sanoo hyvästit lapsille.

JÄLKIKÄTEEN 5 min

Ikkunanpimennysten purku. Vanhemmille voi laittaa esim. sähköpostiin tiedot kirjoista ja CD:stä.

OHJE - KENKÄLAATIKKOMAALAUUS

SISÄLLÖT Kuvataide. Maalaaminen pikkuesineiden avulla, lopputuloksena abstrakti taideteos.

AIKA 15+ min **LASTEN IKÄ** 2v+, mielekästä myös isoille lapsille

TYÖNJAKO 1-2 ohjaajaa.

TILAT Askartelupöytä ja pesutilat.

TARVIKKEET Kenkälaatikoita tai niiden kansia, 1/lapsi. Kenkälaatikon pohjan kokoisia papereita, 2-3 kpl/lapsi. Askarteluvärejä. Pieniä tavaroita, leluja ja luonnosta kerättyä materiaalia, joista tulee mielenkiintoinen jälki: esim. käpyjä, pikkuautoja, muovieläimiä, marmorikuulia.

TOTEUTUS

VALMISTELUT Tavaroiden hankkiminen. Perheitä voi pyytää etsimään metsästä tai tuomaan kotoa tavaroita, joita haluavat käyttää. Hävitettäviä tai helposti pestäviä! Tuo silti itse tarpeeksi tavaroita. Leikkaa paperit pohjiin – muista tehdä itsellesi yksi laatikko havainnollistamista varten.

TOIMINTA 10+ min Ohjeista toiminta näyttämällä se käytännössä. Päästä perheet toimintaan vasta ohjeiden jälkeen. Lapset ja vanhemmat valitsevat yhdessä tavaroita, joilla lapsi maalaa, sekä väreit, joihin ne dipataan. Ohjaa yhteiseen tekemiseen ja keskusteluun. Vanhempi auttaa tavarain dipaamisessa ja asettamisessa kenkälaatikkoon. Kenkälaatikkoon kallistellaan niin, että tavarat vierivät sen pohjalla maalatun kulkureittiänsä, tai tavaroita liikutellaan: ajellaan autoilla tai dipataan muovieläimen jalat ja jätetään jalanjälkiä. Työt esitellään muille ja laitetaan kuivumaan. Nimet!

JÄLKIKÄTEEN 5-10 min Siivous ja käsipesu. Maalissa olevat tavarat täytyy pestä välittömästi.

IDEA Talviteemana jäljet lumella. Kehota edellisen Taideneuvolan lopuksi vanhempia ja lapsia katsomaan erilaisia jälkiä ulkona, ja tuomaan kulkuneuvoja ja eläimiä maalausvälineiksi. Sekoittakaa sävyjä, joilta jäljet hangessa näyttivät, esimerkiksi sinisen sävyjä. Lapset laittavat eläimet loikkimaan ja autot huristelemaan valkoisella paperilumella. Lopuksi katsellaan yhdessä valmistuneita maisemia. Teemaa voi jatkaa seuraavalla kerralla valmistamalla jotain kolmiulotteista, kuten oma koti tai eläimen pesä, paperihangen päälle.

Kuva on lainattu Pinterestistä.

Taideneuvola/

OHJE - MUOVIPUSSIMAALAUUS

SISÄLLÖT Maalausmenetelmä, joka ei sotke! Moniaistinen maalaushetki, jossa valmistuu abstrakti maalaus.

AIKA Toiminta: 10-15 min, lasten mielenkiinnosta riippuen.

LASTEN IKÄ Vauvat ja taaperot.

TILAT Askartelupöytä. Jos lapsi ei vielä istu, teippaa muovipussi lattiaan. Pesumahdollisuus.

TARVIKKEET Yhtä vanhempi-lapsiparia kohti: läpinäkyvä, vahva muovipussi, esimerkiksi pakastuspussi. Ei hedelmäpussia! Pala *tukevaa akvarellipaperia*, sentin kapeampi ja muutaman sentin lyhyempi muovipussia (pussin pää pitää voida kääntää kaksinkerroin). Jos työt kopioidaan, kaksi arkkia/osallistuja. Leveää maalarinteippiä. Melko paksuja askarteluvärejä, esimerkiksi guassi- tai sormivärejä. Haluttaessa glitteriä. Pieniä, pestäviä palloja tai muita esineitä, joita liikutellaan pussin sisällä paperin päällä - marmorikuulat ovat niin pieniä, ettei lapsi saa niistä otetta. Muovisia autoja voisi testata!

HUOMIOITA Käytä tukevaa, kestäväää ja huokoista akvarellipaperia, älä piirustuspaperia! Maalin kostuttama paperi joutuu lujille pienissä kourissa.

On hauskaa sekoitella kirkkaita värejä, mutta muistakaa, että jos tarpeeksi montaa väriä sekoittaa tarpeeksi tarmokkaasti, lopputulos on riemunkirjavan sijaan se kuvistunneilta tuttu harmaanruskea.

PUNAINEN + SININEN -> VIOLETTI

SININEN + KELTAINEN -> VIHREÄ

KELTAINEN + PUNAINEN -> ORANSSI

KELTAINEN + PUNAINEN + SININEN -> RUSKEA

TOTEUTUS

VALMISTELUT Välineiden hankkiminen ja papereiden leikkaaminen valmiiksi. Itse tekemäsi esimerkkityö, jolla on vaikkapa paspartuut (eli pahiset kehykset, joiden taakse työ on liimattu) näyttää ”ihan oikealta”, kannustaa osallistujia ja konkretisoi lopputulosta. Anna ohjeet ennen, kuin päästät vanhempi-lapsi-parit työn touhuun! Aluksi voit ohjata vanhempaa miettimään lapsen mieltä esimerkiksi kyselemällä vanhemmilta, mitä värejä lapset mahtavat haluta. Teemaan sopien alkupiirissä voi myös valita värikorteista omaan ja lapsen mielialaan sopivat värit.

TOIMINTA 5-15 min Maalauspaketin kokoaa aikuinen. Kokoja malliksi yksi paketti osallistujien nähden, niin vanhemmat osaavat koota omansa itsenäisesti. Esittele samalla materiaalit. Väriä kannattaa laittaa pari, kolme maltillista kasaa eri puolille paperia – se leviää kyllä. Paperi pujotellaan muovipussiin – tämä onnistuu helposti, kun sen taivuttaa U:n muotoiselle kaarelle – pallo laitetaan paperin päälle ja pussi teipataan huolellisesti kiinni. Ohjaa vanhempia valitsemaan yhdessä lapsen kanssa värit sekä pussiin laitettava pallo tai muu esine. Pussi kannattaa teipata niin, että sen yläpuoli jää reilusti löysäksi, jolloin lapset saavat hyvän otteen pussista. Teipatkaa pussit tukevasti pöytään kiinni.

Lapsi ja vanhempi leikkivät pöytään teipatulla maalauspaketilla niin kauan, kuin lapsen mielenkiinto säilyy. Pussia voi rapistella yhdessä (vauvat rakastavat rapinaa), pallosta voi yrittää ottaa kiinni tai sitä voi työntää pitkin poikin pussin sisällä, ja väriä voi levittää käsin pussin päältä. Lapsen on hyvä istua vanhemman sylissä.

Lopuksi taideteokset pujotellaan ulos pussista ja laitetaan kuivumaan. Paperi ei kipuristy kuivessaan, jos se teipataan joka reunasta alustaan.

TAIDETEOKSEN KOPIOINTI 5 min Paina paperin päälle huolellisesti toinen samankokoinen akvarellipaperi. Lopputuloksena on kaksi peilikuvaa. Kopioidessa töiden maalipintaan tulee jännä kuvio. Tämän vaiheen tekee aikuinen. Kopioimisesta on myös se hyöty, että maalipinta ohenee ja työt kuivuvat nopeammin.

JÄLKIKÄTEEN + IDEOITA TAIDETEOSTEN JATKOTYÖSTÄMISEEN Töiden kuivaminen ottaa aikaa, sillä maalia voi olla reippaasti. Kippuraan kuivaneet työt saa silitysraudalla suoriksi. Seuraavassa taideneuvolassa voitte jatkaa taideteosten parissa.

- Paperia voi käyttää koristepaperina, josta voi esimerkiksi leikata kuvioita kortteihin.
- Leveällä tussilla piirretty yksinkertainen kuvio näyttää hyvältä kirjavalla paperilla. Testaa ensin, tarttuuko tussi maalipintaan. Piirtäkää esimerkiksi lapsen käden ääri viivat paperille ensin lyijykynällä, sitten permanenttitussilla.
- Taideteos ja sen peilikuva näyttävät hyviltä myös sellaisinaan, kun ne kehystetään tai liimataan isommalle kartongille, ja laitetaan vierekkäin esille. Ripustinkoukuksi riittää pätke villalankaa ja teipinpalat.

Vasemmanpuoleinen ja keskimmäinen kuva on lainattu Pinterestistä. Vasemmanpuoleisessa kuvassa muovipussi on teipattu aika lättänäksi, mutta kokemuksen mukaan muovipussin yläpuoli on hyvä jättää hiukan löysäksi. Keskimmäisessä kuvassa olevaa ideaa voisi myös kokeilla taideneuvolassa, tosin Satelliitin ikkunat ovat liian korkealla. Oikeanpuoleisessa kuvassa on äidin ja lapsen taideneuvolassa muovipussimaalaustekniikalla tekemä yhteinen taideteos.

OHJE – TAIKATAIKINA

TARVIKKEET 6 DL:AAN TAIKINAA

3 dl jauhoja (ruisjauhoilla saa tummemman taikinan)

1,5 dl suolaa

n. 1,5 dl vettä

1 rkl ruokaöljyä

Värjämiseen elintarvikevärejä tai mausteita, esimerkiksi kaakaojauhot, kaneli ja kurkuma.

Kelmua, muovipusseja tai tiiviit astiat taikinalle.

Haarukoita, keppejä, kaulimia jne muovailuun.

Viimeistelyyn esimerkiksi askarteluvärejä, vesivärejä, akryylivärejä, askartelulakkaa, sokeria, perunajauhoja, kahvinpuruja.

TAIKINAN VALMISTAMINEN

Sekoita keskenään vehnäjauhot ja suola. Lisää öljy. Värjää vesi elintarvikeväreillä tai mausteilla ennen lisäämistä taikinaan. Lisää vettä kunnes taikinan rakenne on sopiva, ja vaivaa taikina tasaiseksi. Säilytä tiiviisti suljettuna.

LEIPOMINEN

Taikinaa voi muovaila kuten muovailuvahaa. Paksut työt eivät kuivu kunnolla edes viikossa. Nosta työt suoraan leivinpaperille kuivumaan.

VIIMEISTELY

Kuivata valmiit työt huoneenlämmössä tai uunissa alle sadassa asteessa. Jos töistä halutaan kestävämmät, niitä voi kuivata tunnin uunissa 125 asteessa. Valmiit työt voi maalata ja/tai lakata. Kokeile ripottaa ruoka-aineita koristeeksi, esim. perunajauhoja lumeksi tai kahvinpuruja mullaksi.

HUOMIOITA

- Tee tarpeeksi kova taikina. Pikkulapset voivat kokea tahmaisen taikinan epämiellyttävänä.
- Muovailu kuivattaa käsiä. Välillä kädet voi pestä ja hieroa niihin hiukan öljyä.
- Työt eivät kestä kosteutta kovin hyvin, ja eivät siksi sovellu esimerkiksi ulkokoristeiksi.
- Valkosipulipuristimella saa tehtyä hiuksia hahmoille.
- Ohje taikataikinaan on otettu Yhteishyvältä ja Kinuskikissalta, joiden sivuilta löytyy lisää ideoita ja vinkkejä taikinan valmistamiseen ja käyttöön.

<https://www.yhteishyva.fi/arjen-apu/taikataikina-muovailumassa/0561930>

<http://www.kinuskikissa.fi/leipomot/jjjeen/taikataikina/>

OHJE – SYÖTÄVÄT SORMIVÄRIT

4 DL SYÖTÄVIÄ SORMIVÄREJÄ

AINEKSET

4 dl vettä

1 dl maissitärkkelystä

0,5 tl suolaa

Värjäykseen elintarvikevärejä tai esim. kurkumaa keltaiseen, punajuurimehua, mustikoita, mehutiivisteitä, kaakaojauhoa tms.

Haluttaessa leivonta-aromeja.

SORMIVÄRIEN VALMISTAMINEN

1. Mittaa kattilaan vesi, maissitärkkelys, sokeri ja suola.
2. Kuumenna koko ajan sekoittaen, kunnes seos kiehahtaa ja sakenee.
3. Jaa pieniin purkkeihin ja värjää sekä halutessasi mausta aromeilla.
4. Anna sormivärien jäähtyä ennen käyttöä.

HUOMIOITA

- Säilytä värit suljetussa astiassa jääkaapissa.
- Lapsi voi osallistua värien valmistamiseen.
- Jos lisäät väreihin leivonta-aromeja, maalari saa käyttää tunto- näkö- ja makuaistinsa lisäksi myös hajuaistia. Pikkulapset tutustuvat ympäristöönsä moniaistisesti. Säilytä johdonmukaisuus, esimerkiksi mustikan värinen ja makuinen sormiväri myös tuoksuu mustikalta, eikä vaikkapa mansikka-aromilta.
- Kurkuma värjää tehokkaasti, aivan kaiken!
- Värit eivät ole yhtä paksuja, kuin kaupan värit, joten niillä ei saa yhtä tarkkaa jälkeä.
- Ohje on lainattu blogista nimeltä Kamomillan konditoria ja testattu taideneuvolassa. (<http://www.kamomillankonditoria.com/2013/02/sormivarit.html>)

Tausta: Yksityiskohta äidin ja lapsen sormivärein maalatusta taideteoksesta taideneuvolassa

SANOJA LAULUIHIN

PIKKUISET KULTAKALAT

Pikkuiset kultakalat lammessa ui	<i>Sormet yhteen eteen, tee uintiliikettä</i>
Pikkuinen kalaäiti huolestui	
Uikaa, uikaa jos osaatte!	<i>Heristä sormea</i>
Ja he uivat ja uivat, sen uskotte!	<i>Uudestaan uintiliike</i>

MUITA SÄKEISTÖJÄ

Minikokoiset kultakalat	<i>vain etusormet yhteen, pienet eleet, pieni ja korkea lauluääni</i>
Kesikokoiset kultakalat	<i>neutraalit eleet ja lauluääni</i>
Suuret kultakalat	<i>isot eleet, matala ja luja lauluääni</i>
Jättisuuret kultakalat	<i>vielä isommat eleet ja möreämpi lauluääni</i>

SÄVEL

Katso esimerkiksi Fröbelin palikoiden kultakalaesitys Youtubessa.

PÄÄ, OLKAPÄÄ

Pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat, polvet, varpaat (x2)
Silmät, korvat ja vatsaa taputan.

Vauhtia voi kasvattaa joka kierroksella, kunnes osallistujat tippuvat.

TUU, TUU TUPAKKIRULLA

Tuu, tuu tupakkirulla
mistäs tiesit tänne tulla?
Tulin pitkin Turuntietä,
hämäläisten Härkätietä.

Mistäs tunsit meidän portin?
Siitä tunsin uuden portin:
Haka alla, pyörä päällä,
karhuntalja portin päällä.

Kirjoittajan varsinaissuomalainen isoäiti lauloi tätä sanoin
”kuulin täällä kyseltävän,
lapsenlikkaa kaivattavan.”

KOSKA LUISTELLAAN

1. Koska luistellaan, ihan muuten vaan

Viedään kämmenet vastakkain yhteen, sipaisten vuorotellen kumpikin eteen niin, että kuuluu "suhinaa". Sama liike kuin ruohikko laulussa Leijonaa mä metsästä, mutta pidempää ja "luistavampia" liikkeitä.

kun maassa on lunta ja pak-kas-ta?

3 taputusta tavuilla pak-kas-ta

Koska luistellaan, ihan muuten vaan

luisteluliike uudelleen

-no tietenkin tal-vel-la!

3 taputusta tavuilla tal-vel-la

2. Koska hiihdellään pitkin metsiä...

hiihdetään isoin liikkein, polvista jousaen

3. Koska lasketaan kelkkamäkeä...

oikean käden etu- ja keskisormi laskevat mäkeä pitkin vasemman käden olkapäätä alas asti, sitten toinen käsi

4. Koska tehdään taas lumiukkoja...

piirretään käsillä ilmaan kolme isoa palloa, kurottaen ylhäältä aina maahan asti

SANOJA LAULUIHIN

KULTAKÄDET, KULTAJALAT

1. Pienet ranteet, pienet kädet / pienet kädet, kultakädet.
Soukat sormet liverteli / toinen on toisen veli.
2. Pienet nilkat, pienet jalat / pienet jalat kultajalat.
Kippuravarpaat liverteli / toinen on toiselle veli.

*Aikuinen rasvaa kosteusvoiteella tai silittelee lapsen kädet ja jalat laulun mukaan.
1 säk. T. Lahdelma. 2. säk. E. Alho, H. Hautsalo ja S. Perkiö.*

TOSSU JA SUKKA

Tossu ja sukka ne tirkistää
onkohan kaikilla varpailla pää?

Yks kaks ja pim pam pom,
kenen tämä varvas on?

(Lapsen nimi) tämä varvas on.

Soili Perkiö

Lasketaan lapsen varpaat

Lapset voidaan myös laittaa istumaan rinkiin jalat keskelle vanhempien syliin. Aikuinen puristaa vuorollaan jokaisen lapsen varpaita, ja se, johon laulun loppuessa jäädään, valitaan. Ohjaaja puristaa varpaita, tai vanhempi puristaa varpaita ja päättää omaan lapseensa.

KEINUN, TANSSAAN – PIENEN JA VANHEMMAN VALSSI

1. Hyppään, tanssaan kultani kanssa
Kultani kannat on kallellansa
Hyppään, tanssaan kultani kanssa
Kultani kannat on kallellaan!

Askel tänne, askel tuonne,
kumarrus ja suukko! (x2)

Tämä kertosaie ei löydy kirjasta.

2. Keinun, tanssaan...

Vanhempi ottaa lapsen syliinsä ja parit tanssivat musiikin tahdissa.

Laululeikit ovat Tuomi Salon teoksesta Hoivaa ja leiki, joka löytyy kohdasta ”hyödyllisiä lähteitä”. Kirjassa ja cd:ssä on lisää ideoita vanhempien ja vauvojen yhteisiin hetkiin. Teos on osa hoilei- menetelmää, joka tukee vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta.

Taideneuvola/

RENTOUTUS - NIITTY

- Lapsi loikoilee vatsallaan ja aikuinen piirtää hänen selkäänsä.
- Sopii vaikkapa silloin, jos teemana on luonto.
- Kaikista pienimmät eivät nappaa ideaa, mutta isommille tämä saattaa olla hauska mielikuvitusmatka.

Kävelin eräänä päivänä pitkin kukkakedon laitaa.

(piirrä suuri ympyrä lapsen selkään)

Niityn reunalla virtasi pieni puro

(käsi juoksee alas selkää piirtäen aaltoilevan viivan)

Ruohikossa siritti ja hyppeli heinäsirkkoja.

(sormet hypähtelevät kevyesti pitkin lapsen selkää)

Pieni sisilisko vipelsi rantakivien lomassa kohti pensaikkoa.

(sormenpäät tekevät aaltoilevaa viivaa selässä)

Oli lämmin ja auringonpaiste lämmitti mukavasti.

(laita kädet lapsen selkään ja anna niiden olla hetki samassa kohdassa)

Lämmin kesätuuli puhalteli leppoisasti.

(voit puhaltaa kevyesti lapsen hiuksiin)

Niityn vihreälle nurmikolle oli mukavaa pysähtyä hetkeksi lepäämään ja nauttimaan kesäpäivästä.

(anna lapsen loikoilla hetken aikaa rauhassa)

Satu on lainattu kirjasta Häijyherneitä ja lempeyslientä.

RENTOUTUS - LUMIUKKO

- Hauska rakkausruno lapselle!
- Lapsi istuu aikuisen sylissä tai loikoilee maassa selällään.
- Tämä satu soveltuu esimerkiksi silloin, jos teemana on oma keho ja ruumiinosat.

Teinpä kerran lumiukon, valtavan ihanan lumiukon! Ja tässä se on!
(piirrä käsilläsi lapsen ääriviivat päästä jalkoihin)

Tein sille ihanan pääpallon
(silitä pääläeltä, poskille ja leukaan)

Siihen laitoin kauniit silmät
(kosketa varovasti silmäluomille tai silmien alle)

Nöpönenän
(sipaise nenää)

Ja hymyilevän suun.
(kosketa huulia tai piirrä sormella
hymysuu huulten alle)

Pyörittelin suloisen vatsapallon
(vatsan pyöritystä)

ja hienot ja taitavat kädet
(sivele käsivarsia pitkin)

- näään pitkät!
(nosta kädet sivuille)

Vielä taputtelin lumesta ukolleni hyvät jalat.
(taputtele käsilläsi jalkoja pitkin)

Kylläpä siitä tuli hyvä lumiukko!
(nosta lapsen kädet sivulle)

Maailman suloisin ja ihanin!
(halaa lasta)

Taideneuvola/

IDEOITA MUSIIKKIIN

TAIDENEUVOLASSA TOTEUTETTU MUSIIKKIKERTA

Taustalla soi musiikki. Allamainitut välineet levitetään tilaan. Aikuiset ja lapset tutustuvat niihin vapaasti omassa aikataulussaan, ja ohjaajat osallistuvat. Lopetellaan, kun vaikuttaa siltä.

KEINUT

Kaksi aikuista tekee viltistä riippukeinun, johon lapsia nostetaan keinumaan.

HÖYHENET

Lapset ja aikuiset puhaltavat höyheniä ilmaan. Höyhenten puhaltelu on mainiota suujumppaa.

HUIVIT

Kevyitä ja ohuita silkkihuiveja heilutellaan ja heitellään ilmaan. Huiveilla voi myös ”hipsutella” lattialla makaavia lapsia.

MUITA IDEOITA

- Sormiväreillä maalaaminen klassisen musiikin soidessa taustalla.
- Musiikkimatka, jossa on joku tarina. Taideneuvolassa toteutettiin musiikkimatka, jossa lapset tekivät retken. Ohjaaja kertoi, kuinka lapset kävelivät niityllä, löysivät talon, jota tutkivat, ja palasivat kotiin. Matkan varrella lauletaan ja musisoidaan aiheeseen liittyviä lauluja. Esimerkiksi talosta löytyy vihanneskellari, ja sitten lauletaan ”kukkuu, kukkuu, pikkulanttu nukkuu”. Matkaa taitetaan välillä hevosella, ja lauletaan ”ihahaa, ihahaa” lyöden rytmikapuloilla rytmiä. Rentoutustarinana käytettiin niittytarinaa.

SYKSYN 2015 TOIMINTA

Toteutusten lukumäärä: 6

Lasten ikähaarukka: 0,5 – 3 v, suurimmaksi osaksi 1-2-vuotiaita

Osallistujien lukumäärä: keskimäärin 6 vanhempi-lapsi-paria

6.11. VÄRI-ILOTTELUA / Ohjaamassa museonjohtaja, taidekasvatusopiskelija

Piirrettiin yksi kuva Laulava kynä-tarinan mukaan. Toiselle paperille maalattiin vapaasti sormiväreillä. Erityisesti tehtiin isänpäivälahjoja. Toiminta sopi hyvin tälle ryhmälle.

11.11. LEIKKIEN JA LORUTELLEN / Ohjaamassa kirjaston väkeä

Leikittiin piirissä laululeikkejä ja tanssittiin. Tosi hauska ja mukaansa tempaava kerta, josta lapset tykkäsivät.

20.11. RAKENNETAAN OMAT SATELLIITIROBOTIT / Ohjaamassa Maria Suoranta

Ohjelmaa muutettiin, koska ilmoittautuneet lapset olivat pieniä. Askarreltiin robotteja värjätystä taikataikinasta, ja koristeltiin niitä metsän tavaroilla. Lapset oudoksuivat taikataikinaa ja olisi ehkä tarvittu pari peräkkäistä kertaa tutustumista, että he olisivat innostuneet. Sopii vähän isommille.

27.11. SOITTAEN JA TANSSIEN / Ohjaamassa sosionomiopiskelija

Tutustuttiin lastenlauluihin ja laululeikkeihin. Loppurentoutuksessa ohjaaja lauloi ja säesti kitaralla Anna Puun laulun Mestaripiirros.

4.12. TAIKATALVI / Ohjaamassa Maria Suoranta

Maalattiin kahdella eri tekniikalla: muovipussin läpi sekä itse tehdyillä syötävillä sormiväreillä maalaten. Paperit toimivat itsenäisinä taideteoksina, tai niitä saattoi käyttää askarteluun. Nämä tekniikat toimivat oikein hyvin. Pienet rakastivat muovipussimaalausta, ja erityisesti rapistelua, ja aikuiset olivat tekniikasta kiinnostuneita, mutta 2+ vuotiaita lapsia tekniikka kiinnosti vain hetken. Loppupiirissä tunnelmien kysely postikortteja valitsemalla.

11.12. JOULUTOUHUJA / Ohjaajamassa Maria Suoranta

Leivottiin valmistaikinasta pipareita ja koristeltiin niitä. Toiminta oli kaikkein pienimmille liian haastavaa. Viime kerralla koristelluista papereista askarreltiin joulukortteja. Loppupiiri jätettiin pois. Lopuksi nautittiin yhdessä pipareita ja glögiä, ja kerättiin palautetta syksystä.

PALAUTETTA

Äitien mielestä mukavinta tekemistä oli maalaaminen ja laululeikit. Taikataikina-askartelu koettiin liian vaikeaksi pienille lapsille. Toivottiin, että peräkkäin olisi kaksi kertaa samoilla menetelmillä, jolloin lapset ehtisivät tottua. Loppurentoutuksena käytettiin syksyllä hipsuttelua, kokeiltiin palloja ja huiveja. Lapset eivät malttaneet keskittyä ja lopetukset olivat levottomia, joten kevääksi vaihdettiin satuhieronta.

KEVÄÄN 2016 TOIMINTA

Toteutusten lukumäärä: 7

Lasten ikähaarukka: 10 kk – 5 v, suurin osa 1-2- vuotiaita.

Osallistujien lukumäärä: keskimäärin 5.3 äiti-lapsi-paria. Isiä ei osallistunut.

Osallistuneista perheistä 5 oli osallistunut jo syksyllä. Huomattavan moni äiti osallistui kahden tai useamman lapsen kanssa, mikä toi omat haasteensa ohjaamiseen.

19.2. LEIKKIEN JA LORUTELLEN / Ohjaamassa kirjaston väkeä

Taustalla soi musiikki, ja aikuiset ja lapset tutustuivat itsenäisesti tilaan levitettyihin välineisiin. Aikuiset keinuttivat lapsia vilteissä, ja aikuiset ja lapset puhalsivat höyheniä ilmaan ja heiluttivat huiveja.

26.2. LEIKKIEN JA LORUTELLEN / Ohjaamassa kirjaston väkeä

Lapset ja aikuiset maalasivat sormiväreillä musiikin inspiroimina.

4.3. VÄRI-ILOTTELU / Ohjaamassa museonjohtaja, taidekasvatuksen opiskelija

Laatikkomaalausta, välineinä marmorikuulia, pikkuautoja ja käpyjä.

11.3. VÄRI-ILOTTELU / Ohjaamassa museonjohtaja, taidekasvatuksen opiskelija

Värikylpyä osallistujien aiemman toiveen mukaan. Osallistujia oli vain kaksi äitiä ja vauvaa. Ilmeisesti huoli sotkusta ja huonot pesutilat karsivat osallistujia.

18.3. SOITTAEN JA LIIKKUEN / Ohjaamassa Teletalon perhetyöntekijä

Tehtiin mielikuvitusmatka luontoon ja niityltä löytyvään taloon soittaen ja laulaen.

1.4. SOITTAEN JA LIIKKUEN / Ohjaajamassa Teletalon opiskelija

Tutustuttiin lastenlauluihin soittaen ja laulaen.

8.4. OSALLISTUJIEN VALITSEMA OHJELMA / Ohjaamassa Maria Suoranta

Osallistujat olivat toivoneet musiikkia ja kuvataidetta. Teemana lapsen oma keho. Ensin laulettiin laululeikkejä Hoivaa ja leiki-kirjasta, sitten maalattiin musiikin soidessa taustalla. Painettiin kämmenenkuvia paperille ja paperipusseihin ja tehtiin näin äitienpäivälahjoja.

PALAUTETTA

Osallistujat toivoivat, että toiminta jatkuisi edelleen. Rentoutuksessa satuhieronta toimi huomattavasti paremmin kuin hipsuttelu. Osallistujat toivoivat musiikkia ja maalaamista. Ohjaaja itse ajatteli, että toimintaan voisi lisätä muotoilua, tanssia ja draamaa.

Perhekeskus SATELLIITTI

Kaikki lapset yhdessä vanhemman, mamman, pappan tai muun oman aikuisen kanssa:

**TERVETULO A TAIENEUVOLAAN!
TULE KOKO PERHEEN VOIMIN!**

Perjantaisin otamme selvää, onko taide niin hauskaa ja helppoa kuin huhutaan? Ohjattu osuus klo 10-11.
Kahteentoista asti vapaata oleilua ja itsenäistä taiteilua.

- 6.11. VÄRI-ILOTTELUA** Toteutetaan oma teos. Vaatteet saattavat likaantua.
- 11.11. LEIKKIEN JA LORUTELLEN**
- 20.11. RAKENNETAAN OMAT SATELLIITTIROBOTIT**
- 27.11. SOITTAEN JA TANSSIEN**
- 4.12. TAIKATALVI** Maalataan tuikkivat tähdet ja metsän eläimet.
Vaatteet saattavat likaantua.
- 11.12. JOULUTOUHUJA** Makeustakuu!

Ilmoittauduthan ryhmään! Ilmoittautumiset ja kysymykset: maria.suoranta@gmail.com. Ilmaiset materiaalit. Nähdään marraskuussa! T. Maria ja muut ohjaajat

PERHEKESKUS SATELLIITTI
Toimintaa arkisin klo 9–12
Osoite: Lumparlan­katu 18
Kysy lisää: p. 044 535 5160

Raision
KAUPUNKI

Perhekeskus SATELLIITTI

Lapset äidin, isän tai muun oman aikuisen kanssa:

TERVETULO A TAI DENEUVOLAAN viettämään yhteinen hetki!

Perjantaisin otamme selvää, onko taide niin hauskaa ja helppoa kuin huhutaan? Ohjattu osuus klo 10-11.
Kahteentoista asti kahvittelua ja itsenäistä taiteilua.

- 19.2. LEIKKIEN JA LORUTELLEN
- 26.2. LEIKKIEN JA LORUTELLEN
- 4.3. VÄRI-ILOTTELU Toteutetaan oma teos. Vaatteet saattavat likaantua.
- 11.3. VÄRI-ILOTTELU Toteutetaan oma teos. Vaatteet saattavat likaantua.
- 18.3. SOITTAEN JA LIIKKUEN
- 1.4. SOITTAEN JA LIIKKUEN
- 8.4. OSALLISTUJIIEN VALITSEMA OHJELMA

Ilmoittauduthan ryhmään! Ilmoittautumiset ja kysymykset: maria.suoranta@gmail.com.
Ilmaiset materiaalit. Nähdään helmikuussa! T. Maria ja muut ohjaajat

PERHEKESKUS SATELLIITTI
Toimintaa arkisin klo 9–12
Osoite: Lumparinkatu 18
Kysy lisää: p. 044 535 5160

Raisio
KAUPUNKI

Perhekeskus SATELLIITTI

**TÄHÄN TULEVA TEKSTI AINA ARIAL-KIRJASIMELLA JA
MUSTALLA VÄRILLÄ**
(Tee tekstistä vaihtelevaa käyttämällä erikokoisia kirjaimia
ja osassa lihavointia)

PERHEKESKUS SATELLIITTI
Toimintaa arkisin klo 9–12
Osoite: Lumparlankatu 18
Kysy lisää: p. 044 535 5160

Raisio
KAUPUNKI

Taideneuvola/

KOOTUT MOKAT ELI KAIKENKARVAISIA VINKKEJÄ

Hei, taideneuvolan järjestäjä! Tämä x-file sisältää kaikkea sellaista, mitä on jo kokeiltu. Älä kokeile näitä kotona. Äläkä taideneuvolassa.

Terveisin Maria.

- *Älä tee tätä.* Kun osallistujat ilmoittautuivat, en tallettanut heidän sähköpostiosoitteitaan yhteen paikkaan. Niitä oli ärsyttävää seuloa esille, kun piti lähettää sähköpostia kaikille.
- *Äläkä tätä.* En ilmoittanut taideneuvolalle alaikärajaa. Puolivuotiaat ovat tosi pieniä.
- *Älä, älä, älä.* En hoksannut kertoa, että taikataikinasta pitää tehdä ohuita töitä. Lapset tekivät nyrkinkokoisia taideteoksia, jotka tuskin ovat vieläkään kuivuneet.
- *Ei.* Toisinaan päästin vanhemmat ulos ovesta ilman, että pakotin heidät signeeraamaan työt. Abstrakti taide on siitä hankalaa, että viikon päästä kukaan ei enää tunnista omaa teostaan.
- *Älä edes yritä.* Opettajani sanoi, että pikkulapsia ei saa päästää aloituspiiristä touhuamaan ennen, kuin ohjeet on annettu. He eivät enää kuuntele. Lisäisin, että myöskään äitejä ei saa päästää touhuamaan, ennen kuin ohjeet on annettu.

Ja ajattele, vaikka tekisit pelkkää jukuripäisyyttäsi kaiken tämän ja tuhat muuta, saisit hauskan ja kivan taideneuvolan! Joten vielä yksi älä:

- *Älä murehdi. Täydellisyys on tylsää.*

Taideneuvola/

OTSIKKO

SISÄLLÖT

AIKA

LASTEN IKÄ

TYÖNJAKO

TILAT

TARVIKKEET

HUOMIOITA

TOTEUTUS

VALMISTELUT min

ALOITUS min

TOIMINTA min

LOPETUS min

JÄLKIKÄTEEN min

RUNOJA, MUSIIKKIA JA KUVATAITEITA

(Sulkeissa lukee tässä työkirjassa käytetty materiaali.)

CD Lasten suuri seikkailu. Z-Trading 2008. (Leijonaa mä metsästä-laululeikki)

CD Lasten oma rock-levy. VL-musiikki 2006. (Huugi guugi-laulujumppa)

CD – Silkkipaperitaivas: rakastamislauluja vauvalle. Eppu Nuotio & Little Witch Productions 2006.

CD Ella & Aleks: Talventörröttäjät

KAPPALE Anna Puu: Mestaripiirros.

KIRJA Titulein taikasanat (Hyvän päivän resepti-runo)

KIRJA Ihmejuttu (Valonsäde-runo)

KIRJA Häilyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Kirsi Liuska ja Tiina Turunen. PS-kustannus 2005. (Satuhierontatarina Niitty)

KIRJA JA CD Laulava kynä

KIRJA JA CD Hoivaa ja leiki – vauvan ja vanhemman vuorovaikutus. PS-kustannus 2008.

”Hoivaa ja leiki – vauvan ja vanhemman vuorovaikutus -kirjaan on koottu tietoa, lauluja ja leikkejä, jotka auttavat kehittämään hyvää vuorovaikutusta. Hyvässä vuorovaikutuksessa lapsi kokee, että häntä rakastetaan, ihaillaan ja arvostetaan, kokonaisvaltaisesti. Kirja perustuu theraplay-vuorovaikutusterapian periaatteisiin.” http://www.hogrefe.fi/index?product_id=922

PDF-DOKUMENTTI Tampereen kaupungin hyvinvointipalveluiden vauvanhierontaopas vanhemmille.

<http://www.tampere.fi/liitteet/v/6BJ8XQSUG/Vauvahierontaopas2012.pdf>

MUITA PAIKKOJA, JOISSA ON TAIDENEUVOLATOIMINTAA

Annantalo – Lasten, nuorten ja perheiden taidekeskus Helsingissä www.annantalo.fi

Oulun Taideneuvolat www.kulttuurivalve.fi/sivu/fi/lapset_nuoret/taideneuvola/

TIETOA TAIDENEUVOLASTA JA TAIDEKASVATUKSESTA

PDF Tehdään taidejuttuja – Ideoita taiteiluun kotioiloissa

http://www.annantalo.fi/uutiset/5/0/tehdään_taidejuttuja

KIRJA Elämysten alkupoluilla – lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Finn Lectura 2000

KIRJA Musta tuntuu punaiselta – kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten Keskus 2014.

MUUTA

KIRJA Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Mirja Kalland, MLL 2014

THL: Kulttuurisensitiivinen työote sote-palveluissa. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-palvelut/kulttuurisensitiivinen-tyoote-sosiaali-ja-terveyspalveluissa>